

Tonje Aasen Otgard

Moderne barnehager med fleksible løsninger.

Hva er ambisjonene med disse og hvordan fungerer de i praksis?

Modern kindergartens with flexible solutions.

What are the ambitions of these and how do they work in practice?

Masteroppgave i Eiendomsutvikling og Forvaltning

Trondheim, Juni 2015

Norges teknisk- naturvitenskapelige universitet

Fakultetet for Arkitektur og billedkunst.

Institutt for byggekunst, prosjektering og forvaltning

NORGES TEKNISK-

NATURVITENSKAPELIGE UNIVERSITET

INSTITUTT FOR BYGGEKUNST, PROSJEKTERING OG FORVALTNING

Oppgavens tittel: Moderne barnehager med fleksible løsninger. Hva er ambisjonene med disse og hvordan fungerer de i praksis?	Dato: 16. Juni 2015		
	Antall sider (inkl. bilag): 112		
	Masteroppgave	X	Prosjektoppgave
Navn: Tonje Aasen Otgard			
Faglærer/veileder: Geir Karsten Hansen			
Eventuelle eksterne faglige kontakter/veiledere: Karin Høyland			

Ekstrakt: Hensikten med studien er å se om barnehager bygget med fleksible løsninger fungerer for de store barna. I tillegg til å se på hvordan barna bruker lokalene og hvordan brukskvaliteten for brukerne oppleves. Det skal også komme frem hvordan statlige og kommunale føringer er iverksatt i slike barnehager.

Problemstillingen lyder slik: «Hvordan fungerer barnehager bygget med fleksible løsninger for de store barna?»

Det ble utført to Casestudier der det ble benyttet kvalitative og kvantitative forskningsmetoder. Resultatene viser at de studerte kommunale barnehagene er bygget med fleksible løsninger og følger de samme statlige og kommunale rammer og retningslinjer. Casene er bygget etter baseprinsippet og har to barnegrupper som deler spiseareal, verksteder, atelier og garderober, barnegruppene har i tillegg egne baserom. Både barn og ansatte er generelt sett fornøyd med lokalene, men undersøkelsene viser at noen rom støtter opp om bruken bedre enn andre. Barna er flinke til å spre seg i lokalene og benytter seg av alle aktivitetstilbud barnehagene gir. Barnegruppene deler dagene mellom seg og har prosjektdager og turdager på ulike dager. Barnehager bygget med fleksible løsninger ser ut til å fungere for barna uavhengig av byggets fysiske omgivelser. Dette forutsetter at barnehager med fleksible løsninger har et fokus på god organisering og kommunikasjon mellom ledere og pedagoger på tvers av basene. Dette er tilfellet ved de studerte barnehagene.

Stikkord:

1. Moderne barnehager
2. Fleksible løsninger
3. Opplevelse av barnehagelokaler
4. Barnehagepedagogikk

Tonje Aasen Otgard

Forord

Jeg har i perioden fra Januar til Juni 2015 arbeidet med min Masteroppgave i Eiendomsutvikling og Forvaltning ved NTNU. Denne rapporten er mitt avsluttende arbeid og utgjør 30 studiepoeng. Jeg har tatt for meg temaet «Moderne barnehager med fleksible løsninger». Der jeg har sett på ambisjonen med disse og hvordan slike barnehager fungerer i praksis for store barnehagebarn.

Jeg har blitt inspirert til å ta for meg dette temaet etter at jeg ble introdusert for problematikken da jeg i et tidligere fag ved NTNU skulle ta for meg ett barnehagebygg sammen med en gruppe andre studenter. Der skulle vi evaluere bruken av dette i forhold til hva som var arkitektens intensjoner. Ved undersøkelser ble jeg oppmerksom på at ikke alle aktører var enige om opplevelsen av bygget og hvordan dette fungerte for barna og de ansatte i forhold til hvordan det var tenkt av kommune og arkitekt. Det som trigger min nysgjerrighet er spesielt å se hvordan nye store barnehager fungerer i hverdagen i forhold hva som er ambisjonene fra kommunen.

Som kommende Eiendomsutvikler og Forvalter og med bakgrunn fra HIOA med bachelor i Husøkonomi og Serviceledelse ser jeg at en slik utdyping vil komme til nytte ved fremtidig arbeid, da det tydelig er en økende bevissthet på hvordan de fysiske lokalene er med på å påvirke brukerne. Jeg mener at jeg har tilegnet meg mye kunnskap om hvordan nyere bygg fungerer for brukerne, brukertilfredshet, og hvordan statlige og kommunale rammer og retningslinjer er med på å påvirke brukere i den daglige driften. Jeg føler meg bedre rustet til å takle lignende utfordringer etter arbeid med denne masteroppgaven.

Dette har vært et svært spennende prosjekt og jeg ønsker å takke alle de flotte menneskene jeg har vært i kontakt med ved Grillstadfjæra barnehage og Ladesletta barnehage. Jeg har i mitt arbeid blitt møtt med vennlighet og engasjement både fra barn og ansatte. Jeg ønsker å takke min veileder Geir Karsten Hansen som har vært en god støttespiller for meg i denne perioden, jeg vil også rette en takk til Karin Høyland som har kommet inn som en ekstern veileder i innspurten av prosjektperioden og Student assistent Nora Johanne Klungseth som har kommet med gode innspill underveis i denne perioden.

Trondheim, 16. Juni 2015

Tonje Aasen Otgard

Sammendrag

Tittel: Moderne barnehager med fleksible løsninger. Hva er ambisjonene med disse og hvordan fungerer de i praksis?

Med begrepet «moderne barnehager» mener jeg barnehager som er bygget etter 2006, hvor barnehagene ble bygget etter nye prinsipper og med fleksible løsninger. Med «Fleksible løsninger» mener jeg at barnehagene er fleksible i den grad at flere barnegrupper deler på arealer og at barnehagene har rom for faste aktiviteter i tillegg til rom hvor aktivitetene kan varieres.

Hensikt: Hensikten med denne studien er å se om barnehager bygget med fleksible løsninger fungerer for de store barna. I tillegg til å se på hvordan barna bruker lokalene og hvordan brukskvaliteten for brukerne oppleves. Hensikten er også å se på hvordan statlige og kommunale føringene er iverksatt i slike barnehager.

Problemstilling: «Hvordan fungerer barnehager bygget med fleksible løsninger for de store barna?»

Forskningsspørsmål: 1. Hvordan brukes barnehagelokalene av de største barna? 2. Hvordan oppleves brukskvaliteten av lokalene for de største barna og for pedagogene? 3. Hva er de statlige og kommunale føringene? 4. Hvordan er de statlige og kommunale føringene fortolket og iverksatt i den enkelte barnehage?

Metode: Det har blitt utført to Casestudier der det ble benyttet kvalitative og kvantitative forskningsmetoder. Det ble utført intervjuer med deltagere som har ulike lederfunksjoner. Det ble gjennomført gåturer med ansatte som arbeider med barn og gåturer med barn. Det ble gjort følg et barn registreringer og situasjonsbilder i tillegg til at jeg var tilstede og observerte hvordan dagene utartet seg. Det ble også utført litteraturstudier av anliggender som hadde en sammenheng med temaet som er blitt studert i denne rapporten.

Resultat: Resultatene ved undersøkelsene viser at de studerte kommunale barnehagene bygget etter regjeringens løfte om full barnehagedekning i 2005, med fleksible løsninger følger de samme statlige og kommunale rammer og retningslinjer. Barnehagene som ble undersøkt er bygget etter baseprinsippet og har to barnegrupper som deler spiseareal, verksteder, atelier og garderober i tillegg til at barnegruppene har et eget grupperom eller baserom som fungerer som et samlingspunkt. Både barn og ansatte er generelt sett fornøyd med barnehagelokalene, men de mener at noen rom støtter opp om bruken bedre enn andre rom. Barna er flinke til å spre seg i lokalene og benytter seg av alle aktivitetstilbud barnehagene gir. Barnegruppene deler dagene mellom seg og har prosjektdager og turdager på ulike dager for å lette trykket på lokalene.

Konklusjon: Barnehager bygget med fleksible løsninger ser ut til å fungere for barna uavhengig av byggets fysiske omgivelser. Dette forutsetter at barnehager med fleksible løsninger har et fokus på god organisering og kommunikasjon mellom ledere og pedagoger på tvers av basene. Dette er tilfellet ved de studerte barnehagene.

Innholdsfortegnelse

1.	Innledning	1
1.1	Bakgrunn for problemstilling	1
1.2	Problemstilling.....	2
1.3	Forskningsspørsmål	3
1.4	Avgrensning av problemstilling	4
1.5	Rapportens oppbygging	4
	Litteratur og teori	5
2.	Funksjon ved ulike barnehagetypologier	5
2.1	Historisk perspektiv	5
2.2	Fleksible løsninger i barnehager	6
2.3	Avdelingsbarnehage	7
2.4	Basebarnehage	8
2.5	Sonebarnehage	8
3.	Opplevelse av barnehagelokalene	9
3.1	Brukskvalitet.....	9
3.2	Barnas topologi.....	10
3.3	Affordance	11
4.	Statlige og kommunale retningslinjer	13
4.1	Barnehageloven	13
4.2	Politikernes ambisjoner om full barnehagedekning	14
4.3	Nasjonal rammeplan for barnehager.....	15
4.4	Trondheim kommunes funksjons- og arealprogram.....	16
5.	Barnehagepedagogikk	20
5.1	Didaktisk tenking, læring og oppdragelse	20
5.2	Pedagogiske tilrettelagte aktiviteter.....	21
5.3	Utforming av barnehager som en del av pedagogikken	22
5.4	Reggio Emilia	22
6	Metode	24
6.1	Hva er metode.....	24
6.2	Benyttede metoder	24
6.2.1	Samfunnsvitenskapelig metode.....	24
6.2.2	Litteraturstudier og teori.....	25
6.2.3	Kvalitative og kvantitative metoder	26
6.2.4	Casestudie.....	27

6.2.5	Intervju	29
6.3	Metodetriangulering	30
6.4	Undersøkelsenes kvalitet	31
6.4.1	Validitet	31
6.4.2	Reliabilitet	32
7	Resultat av undersøkelser.....	34
7.1	Grillstadfjæra barnehage.....	34
7.1.1	Funksjon og bruk av barnehagelokaler bygget med fleksible løsninger	37
7.1.2	Opplevelse og brukskvalitet	41
7.1.3	Statlige og kommunale rammer og retningslinjer fortolket i barnehagene	46
7.2	Ladesletta barnehage	48
7.2.1	Funksjon og bruk av barnehagelokaler bygget med fleksible løsninger	51
7.2.2	Opplevelse og brukskvalitet	55
7.2.3	Statlige og kommunale rammer og retningslinjer fortolket i barnehagene	61
8	Drøfting	64
8.1	Funksjon og bruk av barnehagelokaler bygget med fleksible løsninger	64
8.2	Opplevelse og brukskvalitet	70
8.3	Statlige og kommunale rammer og retningslinjer fortolket i barnehagene	78
9	Konklusjon	84
9.1	Funksjon og bruk av barnehagelokaler bygget med fleksible løsninger	84
9.2	Opplevelse og brukskvalitet	88
9.3	Statlige og kommunale rammer og retningslinjer fortolket i barnehagene	90
9.4	Anbefalinger	93
	Litteraturliste	94

Vedleggs liste

Vedlegg 1. USE Tool.

Vedlegg 2. The Mosaic Approach.

Vedlegg 3. Intervjuguide for barnehagepedagoger og barnehageledere.

Vedlegg 4. Gåtur i samarbeid med Ansatte.

Vedlegg 5. Gåtur i samarbeid med Barn.

Figur og Bildeliste

Forside: Fingermaleri laget av barna på Grillstadfjæra barnehage	
Figur 1: Skisse avdelingsbarnehage (Dahl & Evenstad, 2012)	s. 7
Figur 2: Skisse basebarnehage (Dahl & Evenstad, 2012)	s. 8
Figur 3: Skisse sonebarnehage (Dahl & Evenstad, 2012)	s. 8
Figur 4: Velkommen til Grillstadfjæra barnehage	s. 34
Figur 5: Lekeplass	s. 34
Figur 6: Inngang storbarnsavdelingen	s. 34
Figur 7: Plantegning av 2. etasje	s. 35
Figur 8: Pedagogisk aktivitet på Brygga	s. 35
Figur 9: Smartboard på Frosta	s. 36
Figur 10: Innsyn til Fyrlykta	s. 36
Figur 11: Atelieret med trappegang til Svaberget og utsikt til Brygga	s. 37
Figur 12: Frostarommet med leker liggende fremme og utsikt til Brygga	s. 39
Figur 13: Prosjektarbeid på Atelieret	s. 39
Figur 14: Måltid på Brygga	s. 40
Figur 15: Innsyn til Svalgangen fra Brygga	s. 40
Figur 16: Frilek på Svaberget, med utsikt mot Atelieret i 2. etasje	s. 40
Figur 17: Barnemøte på Tautra	s. 42
Figur 18: Lek foran vinduet på Frostarommet	s. 42
Figur 19: Grupperommet Tautra	s. 43
Figur 20: Blå boks utenfor Frostarommet	s. 44
Figur 21: Matlaging på Kjøkkenet	s. 44
Figur 22: Påkledning i Grovgarderoben	s. 45
Figur 23: Resultat av prosjekter oppbevares på Svalgangen	s. 45
Figur 24: Fingarderoben	s. 47
Figur 25: Grovgarderoben med toalett	s. 47
Figur 26: Velkommen til Ladesletta barnehage	s. 48
Figur 27: Ladesletta barnehage	s. 48
Figur 28: Plantegning av 3. etasje	s. 49
Figur 29: Tverrgående fingarderober med et barn som løper mot allrommet	s. 50
Figur 30: Allrommet med basene Luft og Ild på høyre side	s. 50
Figur 31: Baserommet Luft med utsikt	s. 52
Figur 32: Atelieret med vinduer mot lekeplassen	s. 53
Figur 33: Allrommet med bord og stoler i barnehøyde	s. 53
Figur 34: Lek på Dramarommet	s. 54
Figur 35: Påkledning i Fingarderoben	s. 54
Figur 36: Vinduer mellom Baserommene og Allrommet	s. 55
Figur 37: Bilhemsene med vinduer mot Allrommet og Basen Luft	s. 55
Figur 38: Innsyn til Dramarommet fra Allrommet	s. 56
Figur 39: Oppbevaring av tegnesaker og spill på Allrommet	s. 57
Figur 40: Barnemøte på Basen Ild, med utsikt	s. 57
Figur 41: Måltid innerst i Allrommet	s. 57
Figur 42: Duplorommet med vinduer mot Allrommet og Basen Ild	s. 58
Figur 43: Grovgarderoben	s. 59
Figur 44: Kjøkkenet med sikt mot småbarnsavdelingen	s. 60

1. Innledning

I innledningsskapittelet vil valg av tema, problemstilling og forskningsspørsmål presenteres. Her vil jeg si litt om bakgrunnen for valgene, avgrensning av problemstillingen i form av forskningsspørsmål og tilslutt presentere rapportens oppbygging.

1.1 Bakgrunn for problemstilling

I dag bygges det nye barnehager i stor skala i hele Norge for å oppfylle politikernes ambisjoner fra 2005 om full barnehagedekning. I 2006 ble det vedtatt av stortinget rett til full barnehagedekning, noe som skapte stor aktivitet med bygging av nye barnehager, både kommunale og private. I Trondheim kommunes funksjons- og arealprogram fortelles det at barnehagesektoren etter dette gjennomgikk store endringer. Det er blitt bygget mange barnehager på kort tid og det har vært økt fokus på kvalitet. Man ser en fremvekst av nye organisasjonsformer, der større og fleksibelt organiserte barnehager har en sentral rolle i utviklingen. Samtidig med dette har også samfunnsmandatet endret seg ved at den er blitt en del av utdanningssystemet (Trondheim kommune, 2014). Fra de første barnehagene i Norge med en hjemmekoselig sfære har fokuset endret fra tradisjonelle avdelingsbarnehager og videre til store, åpne barnehager med fleksible løsninger i form av blant annet basebarnehager og sonebarnehager (Krogstad et al. 2012). Barnehager er ifølge Seland (2011) offentlige institusjoner som skal være en arena for lek, læring og danning, noe som er nært knyttet til nasjonal og lokal politikk og kultur. Dette fører til at debatter, politiske prioriteringer og samfunnets syn på hva barnehagen skal være, får en stor betydning for det som skal skje i barnehagene omkring i landet.

Alle barn har etter 2005 rett til barnehageplass og for å nå målet om full barnehagedekning har kommunale og private aktører vært med for å bidra i utbyggingen av barnehager i hele landet. Seland (2011) forteller at i tillegg har de nasjonale retningslinjene for antall barn i grupper samt alder og størrelse på rom per barn blitt gjort mer fleksible for å imøtekomme kravet om full barnehagedekning. Det er i dag viktig å bygge gode og spennende barnehager som støtter opp om det pedagogiske arbeidet samtidig som det tilfredsstiller kommunenes krav om kostnadseffektiv drift. Hun forteller videre at tendensen der barnehagene bygges større og med fleksible arealløsninger innebærer at den tradisjonelle avdelingsbarnehagen med faste rom, antall barn og ansatte i stor grad i nyere bygg blir erstattet av basearealer for mindre barnegrupper, hvor resten av rommene blir felles for flere barnegrupper, innredet med utstyr og aktivitetsmuligheter. Ideen med at barnegruppene i store basebarnehager ofte er større enn i tradisjonelle avdelingsbarnehager er at de skal kunne deles inn i små grupper på tvers av baser, og at barnehagens samlede fysiske miljø skal støtte opp om barnas ønske om å lære, leke og utforske. Tankegangen om åpne, fleksible barnehager kommer av at det ønskes en bedre ressursutnyttelse for en rasjonell drift som skal være en fordel for barna. Det fysiske miljøet skal bidra til å gi barna større valgfrihet i forhold til aktivitetstilbud, lekekamerater og voksentilgang. De store arealene skal føre til at de ansatte i barnehagene blir kjent med og arbeider med flere barn enn tidligere. Dette kan føre til faglige utfordringer, men også et kollegialt felleskap mener Seland (2011). Det er en kjent sak at nye og innovative løsninger er en kilde til diskusjon både innad i bransjene og i det offentlige rom. Det har vært diskusjoner om disse åpne løsningene er så bra for barna som man ønsker at de skal være (Dahl &

Evenstad, 2012). Med dette som bakgrunn har jeg valgt temaet «Moderne barnehager med fleksible løsninger» da jeg ser på dette som aktuelt i et samfunnsmessig perspektiv. Med begrepet «moderne barnehager» mener jeg barnehager som er bygget etter 2006 da alle barn fikk krav om full barnehagedekning og hvor barnehagene ble bygget etter nye prinsipper forankret i kommunale Funksjons- og arealprogram og med fleksible løsninger. Med «Fleksible løsninger» mener jeg at barnehagene er fleksible i den grad at flere barnegrupper deler på arealer og at barnehagene har rom for faste aktiviteter i tillegg til rom hvor aktivitetene kan varieres.

Jeg ønsker med denne rapporten å se om det er forsket på temaet tidligere, hva som er utfordringene og hva som fungerer etter kommunenes intensjoner. Jeg vil undersøke temaet fra et barneperspektiv, et pedagogperspektiv og et lederperspektiv. Jeg ønsker å se på litteratur som kan knyttes til temaet som kan trekkes inn i denne oppgaven som et teoretisk grunnlag. Det finnes flere statlige og kommunale dokumenter som tar for seg føringer og retningslinjer, disse er tilgjengelig for allmennheten på nettet og det er her jeg ønsker å finne informasjon om disse aspektene. Jeg ønsker å gjøre studier i form av case ved to kommunale barnehager i Trondheim kommune. Her er målet å gjøre flere undersøkelser med kvalitative og kvantitative metoder for å se hvordan barnehagene tolker retningslinjene gitt av staten og kommunen, hvordan barn og ansatte bruker lokalene og hvordan brukskvaliteten oppleves. Gjennom intervjuer med enhetsledere og pedagogiske ledere i barnehagene ønsker jeg å se om opplevelsen av bygget er den samme på de ulike ledernivåene. Gjennom gåturer og registreringer av hvor barn og ansatte befinner seg i lokalene ønsker jeg å se på bruksfrekvens og opplevd brukskvalitet. På bakgrunn av disse metode ønskene har jeg jobbet frem min problemstilling.

1.2 Problemstilling

Stortingets ambisjoner om full barnehagedekning er en tankegang som skal gagne barn og bidra til at foreldre kommer seg tilbake til arbeidslivet. Bakgrunnen for de moderne barnehagene bygget etter 2005, som skal være åpne, med fleksible lokaler og fleksibel bruk av voksentilgang er at det ønskes en bedre ressursutnyttelse for rasjonell drift og skal være en fordel for barna. Det finnes eksempler på diskusjoner i det offentlige rom om disse løsningene faktisk er bra for barna (Seland, 2011). Med dette som bakgrunn har jeg derfor arbeidet meg frem til min problemstilling som lyder slik:

Problemstilling: «Hvordan fungerer barnehager bygget med fleksible løsninger for de store barna?»

Problemstillingen har som formål svare på om barnehager bygget etter 2005 etter nye prinsipper forankret i lovverk og funksjons- og arealprogram fungerer for de store barna i barnehagen og om bruken av lokalene svarer til tanken bak de offentlige rammene. Med «Fleksible løsninger» mener jeg at barnehagene er fleksible i den grad at flere barnegrupper deler på arealer og at barnehagene har rom for faste aktiviteter i tillegg til rom hvor aktivitetene kan varieres. Jeg ønsker å se på bruken av lokalene i slike barnehager og få et

innblikk i hvordan det er å arbeide som barnehagepedagog i barnehager med fleksible løsninger.

1.3 Forskningsspørsmål

Jeg har utarbeidet fire forskningsspørsmål med underspørsmål som skal bidra til å utdype problemstillingen og gi et bredere resultatgrunnlag. Disse forskningsspørsmålene er:

Forskningsspørsmål 1: Hvordan brukes barnehagelokalene av de største barna?

Underspørsmål I: Hvilke arealer og utstyr brukes?

Underspørsmål II: Hvordan er bruksfrekvensen?

Underspørsmål III: Kreves det organisering og oppfølging fra pedagogene?

Disse spørsmålene skal gi svar på hvordan de store barna mellom 3 og 6 år bruker lokalene og utstyret som barnehagen tilbyr. Jeg ønsker å finne ut hvilke rom eller steder som barna foretrekker og bruker mest, fremfor andre rom og steder. Og jeg vil finne ut om lokalene fører til at barna må organiseres i ulike rom eller om dette er fritt for barna.

Forskningsspørsmål 2: Hvordan oppleves brukskvaliteten i lokalene for de største barna og for pedagogene?

Underspørsmål I: På hvilken måte støtter lokalene opp om aktivitetene som foregår der?

Underspørsmål II: Er lokalenes utforming til hindring for aktivitetene som foregår i barnehagene?

Formålet med disse spørsmålene er å finne svar på om lokalene støtter opp om eller legger begrensninger for barnas lek og utfoldelse og om barn og ansatte trives i lokalene. Jeg ønsker å se hvordan barnehagelokalene brukes. Om barna og de ansatte blir påvirket av ulike aspekter som har innvirkning på brukskvaliteten.

Forskningsspørsmål 3: Hva er de statlige og kommunale føringene?

Formålet med dette spørsmålet er å få innsikt i hvilke retningslinjer og føringer som legges av staten og kommunen. Jeg ønsker også med dette spørsmålet å finne ut hvilket syn staten og kommunen har på barn i en institusjon og hvilke verdier de vektlegger i samhandlingen mellom barn og pedagoger.

Forskningsspørsmål 4: Hvordan er de statlige og kommunale føringene fortolket og iverksatt i den enkelte barnehage?

Underspørsmål I: Når det gjelder målsettinger, organisering, struktur og drift?

Underspørsmål II: Når det gjelder utforming av de fysiske omgivelsene?

Underspørsmål III: Har bruken av lokalene blitt endret av beboerne etter innflytting?

Med disse spørsmålene ønsker jeg å ta i bruk informasjonen jeg tilegner meg om de statlige og kommunale føringene for å se hvordan disse blir brukt i barnehagene, og om de setter begrensninger eller om støtter opp om samhandlingen i barnehagene.

1.4 Avgrensning av problemstilling

For å avgrense oppgaven ønsker jeg å fokusere på to kommunale barnehager med fleksible løsninger som eksempler for moderne barnehager som er bygget etter 2005 og staten rettet krav om full barnehagedekning. Jeg ønsker å finne svar på brukertilfredshet og hvordan slike barnehager brukes. Fokuset vil ligge på hovedbrukerne som er de store barna i barnehagen og barnehagepedagogene som er ansatt for å ta vare på barna, og ledelsen i administrasjonen som i større grad arbeider med dokumenter og har et mer overordnet syn på bruken. For å avgrense oppgaven ytterligere ser jeg for meg at jeg tar for meg 2 store barnehager i Trondheim kommune som er bygget etter 2005. Fokuset er på store barn, altså barn som i hovedsak er mellom 3 og 6 år. Jeg tar for meg de lokalene i barnehagen som disse barna tilhører.

1.5 Rapportens oppbygging

I første del av oppgaven blir temaet i rapporten presentert. Videre blir problemstillingen formet ut fra det valgte tema i tillegg til en presentasjon av forskningsspørsmålene, sammen med en forklaring til avgrensningen av oppgaven. Kapittel 2 til 5 består av teori og litteratur som sees på som relevant for å få et teoretisk grunnlag til diskusjon og til å støtte opp om en besvarelse på problemstillingen og forskningsspørsmålene. Temaene som blir studert er Funksjon ved ulike barnehagetypologier, Opplevelse av barnehagelokalene, Statlige og kommunale retningslinjer og Barnehagepedagogikk. Kapittel 6 tar for seg metodene som er brukt i denne rapporten, samt metodetriangulering og undersøkelsenes kvalitet. I Kapittel 7 presenteres resultatene fra undersøkelsene ved de ulike casene der casene og resultatene blir presentert hver for seg. I Kapittel 8 drøftes litteraturen, den teoretiske bakgrunnen og resultatene. Dette blir så diskutert opp mot hverandre for å gi svar på problemstillingen og forskningsspørsmålene. I kapittel 9. vil problemstillingen og forskningsspørsmålene presenteres igjen med en etterfølgende konklusjon for hvert spørsmål.

Litteratur og teori

I disse kapitlene vil litteratur som sees på som relevant henhold til casene og undersøkelsesmetoder presenteres. Jeg har i kapittel 2 tatt for meg Funksjon ved ulike barnehagetypologier. I kapittel 3. tar jeg for meg Opplevelse av barnehagelokalene, hvor brukskvalitet, barns topologi og affordance trekkes frem. Videre i kapittel 4 tar jeg for meg rammer og retningslinjer satt av statlige og kommunale organ. Før jeg i kapittel 5 avslutter litteratur og teoridelen med å ta for meg Barnehagepedagogikk som blir benyttet i Norge og i Trondheim.

2. Funksjon ved ulike barnehagetypologier

2.1 Historisk perspektiv

Det var først i 1940 årene at man i Norge for alvor begynte å snakke om barnehager som en institusjon for barneomsorgen. Grunnen til dette var fordi det på den tiden ble sett på som familiens og spesielt den hjemmeværende husmorens ansvar å passe på at barnet fikk omsorg og trygghet. Barnehagen har ikke hatt den samme statusen som skolen gjennom historien. *«En av årsakene er at diskusjonen om omsorg i familien kontra samfunnets forpliktelse ovenfor barneomsorgen har stått sterkt frem i nyere tid, og på den måten gitt barnehagen en helt annen status enn skolen har hatt»* (Wilhjelm, 2013).

Frem til vår tid er det den hjemmekoselige atmosfæren som preger barnehagene ifølge Wilhjelm (2013). Hun beskriver videre at den fysiske plassen, huset og uteområdene preges av sin tids muligheter, knyttet til materialer, økonomiske rammer, konstruksjonsprinsipper og arbeidsmetodene som er anerkjente for involverte fagfolk. Prestisjen rundt barnehagebygg har vært lav, så barnehagen skulle derfor ikke skille seg ut, det ble satt av lite økonomiske midler til barnehagebygg i tillegg til at det var et lavt byggevolum.

I dagens samfunn blir læringsmiljøet i barnehagen preget av byggene og de fysiske omgivelsene, dette kan være med på å åpne eller legge begrensninger på barnas hverdag i barnehagen. Det er nå en større andel av barna som går i barnehagen enn før, det har derfor vært viktig at bygget og det pedagogiske innholdet støtter barnas utvikling og livskvalitet. Dahl og Evenstad (2012) beskriver at arkitekter og barnehagepedagoger drar nytte av å dele kompetanse og samarbeide ved valg av nye løsninger innad i barnehagene. Både bygningene og detaljer innad i bygningenes planløsning kan være med å påvirke hverdagen til barna og de ansatte i barnehagene. Det viser seg at et samarbeid mellom arkitekt og barnehagepedagoger underveis i planleggingsprosessene gir mye tverrfaglig kunnskap som er avgjørende for valg av løsninger.

Situasjonen etter regjeringens løfte om full barnehagedekning fra 2005 er at det bygges barnehager i stor skala for å etterkomme løftet om full barnehagedekning. Barnehagens ansvar som en arena for oppvekst er utviklet videre fra å være et marginalt tilbud til å bli et grunnlag for utdanningen. De nye barnehagene bygges etter nye plankonsepter. Det er et lite fokus på krav til utforming av barnehagebygg i de offentlige dokumentene som kan bidra til å kvalitetssikre barnehagene som pedagogiske tilbud. Dette med unntak av enkelte kommuner som har egne veiledere som har et spesielt fokus på plankonsepter. Holdningen beskrives å være at pedagoger kan skape gode barnehager uavhengig av de fysiske rammene som et bygg

eller et areal gir, og at byggenes kvalitet er sikret gjennom generelle arealkrav og gjeldende lover og forskrifter. Dette er ikke alltid rett, det beskrives at den manglende oppmerksomheten mot miljøet kan forårsake at personalet bruker mye krefter på å kompensere for svakheter i utformingen av lokalene fremfor å være tilstede 100 % for barna (Dahl & Evenstad, 2012).

Barnehagene i Norge kan ifølge Dahl og Evenstad (2012) deles inn i tre hovedkategorier. Disse er avdelingsbarnehage, basebarnehage og sonebarnehage. Barnehagetyperne har ulike prinsipper for disponering av byggene, fordeling av fellesarealene og i hvilken grad av åpenhet har konsekvenser for organiseringen av barna og personalet. De forklarer videre at den totale størrelsen av barnehagen ikke har noe å si på de ulike barnehagetyperne, men at arealnormen for lekearealet er på 4 m² for barn over 3 år, og 5,2 m² for barn under 3 år som gjelder uavhengig av type barnehage. Forskjellene sees i hvordan arealene er disponert innad i barnehagene. Avdelingsbarnehager og basebarnehager er de mest like i den forstand at begge typene har definerte områder for mindre barnegrupper, mens sonebarnehager på sin side kun har fellesarealer, noe som tydelig vises av planmodellene som finnes for de ulike barnehagene. Men vi må også ta hensyn til at det innenfor hver av de ulike hovedorganiseringene finnes barnehager med totalt ulike planløsninger (Dahl & Evenstad, 2012).

2.2 Fleksible løsninger i barnehager

Samtidig som det ble et økt fokus på utbygging av barnehager ble det også fokus på «fleksiblisering» som Seland (2009) kaller det. Hun beskriver videre at dette betyr en fleksibel bruk av barnehagers arealer, som skal åpne opp for en fleksibel organisering av barn og ansatte. I praksis betyr fleksibliseringen en oppløsning av mindre barnegrupper og avdelinger til fordel for større grupper som organiseres i baser, der flere basegrupper deler på felles spesialrom som skal være tilgjengelig for alle barna i en barnehage. Disse fleksible løsningene knyttes opp mot individets rett til valgfrihet samt et økonomisk formål. En organisering med fleksible løsninger skal øke kvaliteten på tilbudet i barnehagene, ved at de får et større utvalg av aktiviteter, tilgang til flere voksne og mulighet til å bli kjent med flere barn. De ansattes kompetanse kan bli utnyttet på en bedre måte i en fleksibel barnehage ved at de får mulighet til å fordype seg i aktiviteter og fagområder som tilbys barna (Seland, 2009).

Becher og Evenstad (2012) forteller at den fleksible strukturen i nyere barnehager oppmuntrer til samarbeid mellom barnehagepedagogene. Den fleksible barnehagen som ikke lenger er delt opp i avdelinger der de voksne har sine faste barnegrupper oppleves som en positiv utvikling som bidrar til bedre utnyttelse av pedagogenes kompetanse og øker det faglige innholdet og dermed kvaliteten til barnehagen. De forteller videre at det kan være enklere å utnytte personalets interesser i en åpen og fleksibel barnehage. Når man samarbeider i team vil det være enklere å prøve nye ting og de ansatte som samarbeider tettere kan sammen ta initiativ til nye prosjekter sammen med barna. Dette er lettere i en barnehage med åpne og fleksible løsninger fremfor mer lukkede barnehager der de ansatte jobber avskilt i ulike avdelinger (Becher og Evenstad, 2012).

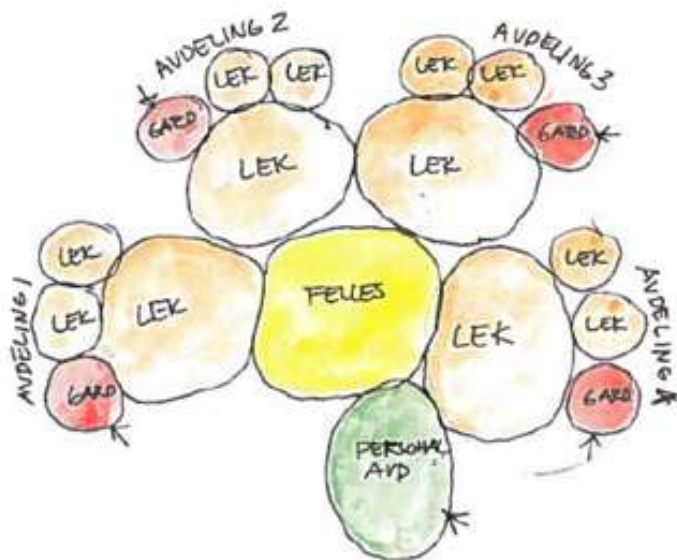
Fleksible barnehager kan være barnehager med fleksible rom forklarer Amundsen et al. (2007). Dette er lokaler og rom som kan slås sammen og deles opp for å skape ulike funksjoner. Hjelpemidler til dette kan være skyvedører, skyvevegger og bruk av møblement som kan flyttes på for å skjerme for mindre barnegrupper ved for eksempel aktiviteter som krever konsentrasjon eller for å åpne opp når området brukes av en større barnegruppe. Det fortelles videre at fleksible romløsninger skaper mulighet for at barnegrupper ved behov kan bruke små rom i løpet av barnehagedagen. Slike rom kan være flerbruksrom som for eksempel baserom, sanserom eller rom i rommet som er skapt av møblering for skjerming (Amundsen et al. 2007).

Videre forteller Amundsen et al. (2007) at fleksibilitet også kan ligge i muligheten til å endre stemningen i et rom. Dette for å skape rike omgivelser som byr til lek og læring. Har man mulighet til å endre på lysstyrken i rommet kan dette ansees som en fleksibel løsning som kan endre rommet stemning og skape en annen atmosfære for barna som oppholder seg i rommet. Variasjonene kan i tillegg til styring av lyset bli preget av lysinnslipp, visuell kontakt mellom ulike rom, fargebruk, materialbruk og møblering, årstidene og pynting av barnehagen ved ulike sammenhenger, ved for eksempel julepynt rundt juletiden.

2.3 Avdelingsbarnehage

Av de tre vanligste barnehagetyperne i dag er det avdelingsbarnehagen som representerer den tradisjonelle barnehagen med et hjemmekoselig preg ifølge Dahl og Evenstad (2012). De forklarer videre at det er vanlig for avdelingsbarnehager å ha lekearealene knyttet opp mot avdelingene og fellesarealene som inneholder kjøkken og spiseareal som tar forholdsvis liten plass i det totale lekearealet. Det er ofte liten plass satt av til verksteder og spesialrom utover lekearealet i avdelingene i disse barnehagene. Det er vanlig med barnegrupper på mellom 9 og 12 småbarn i hver avdeling eller barnegrupper på rundt 18 store barn fordelt på tre ansatte, men ifølge Dahl og Evenstad (2012) kan dette variere. Det finnes avdelingsbarnehager som har flere barn i hver avdeling og med flere ansatte.

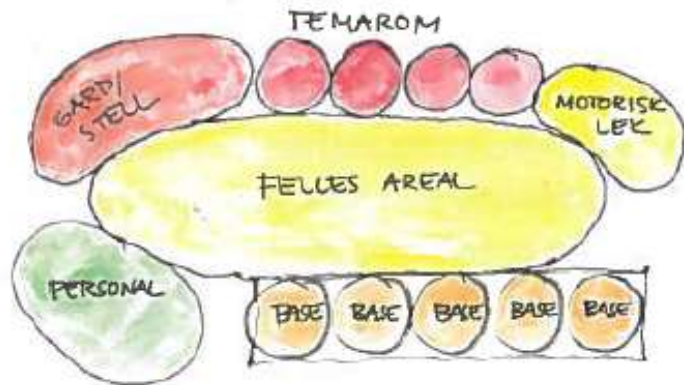
Avdelingsbarnehagene har ofte egne innganger til de ulike avdelingene med garderobe, toalett og stellerom, og med ett større oppholdsrom med noen mindre grupperom. Dette kan variere fra barnehage til barnehage (Dahl & Evenstad, 2012).

Figur 1: Skisse avdelingsbarnehage (Dahl & Evenstad, 2012).

2.4 Basebarnehage

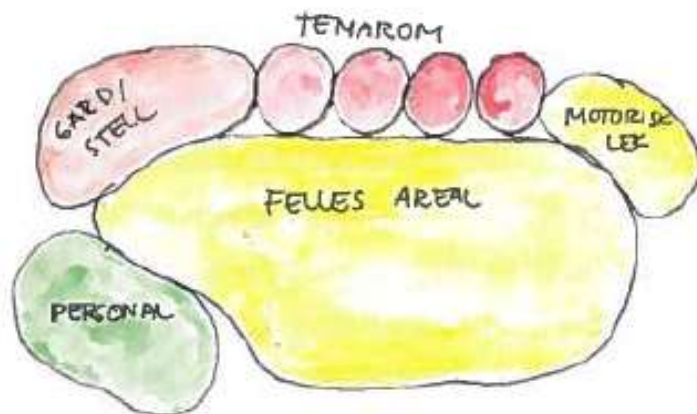
I likhet med avdelingsbarnehager har basebarnehager definerte områder for ulike barnegrupper. Forskjellen er at i basebarnehagene er avdelingsarealet redusert og arealene blir i stedet brukt som fellesarealer for spesialrom, verksteder og spiseareal. Hjemmebasenes størrelse kan variere i barnehagen og skal fungere som et privat sted i forhold til resten av barnehagens fellesarealer. Basen er det primære holdepunktet for en barnegruppe og det er vanlig med 14 og 20 barn i en base avhengig av alderen på barna og det er ca 4 ansatte på en base. I basene går man gjerne gjennom dagens aktiviteter og lignende med barna. Ulike basebarnehager har de samme funksjonene, men kan variere veldig i utforming (Dahl & Evenstad, 2012).

Figur 2: Skisse basebarnehage (Dahl & Evenstad, 2012).

2.5 Sonebarnehage

I sonebarnehagene har man ikke egne arealer for mindre barnegrupper slik det er i avdelingsbarnehager og basebarnehager. Derimot har sonebarnehagene et stort lekeareal som er fordelt på større og mindre fellesrom. Dahl og Evenstad (2012) beskriver at arealene i sonebarnehager blir inndelt i soner ved hjelp av møblering for å skape mindre arealer for ulike aktiviteter, for å tilrettelegge for mindre barnegrupper som trenger ro, eller for å organisere barn og voksne. De forklarer videre at det finnes eksempler både i og utenfor Norge på at personalet i sonebarnehager innreder arealer i forskjellige soner som eksempel for støyende og rolige aktiviteter eller med tilrettelegging for småbarn, store barn eller for barn med spesielle behov. Denne form for soneinndeling kan være med på å strukturere hverdagen i sonebarnehager (Dahl & Evenstad, 2012).

Figur 3: Skisse Sonebarnehage (Dahl & Evenstad, 2012).

3. Opplevelse av barnehagelokalene

3.1 Brukskvalitet

Bygninger skal fungere som redskaper til støtte for aktivitetene som foregår inne i byggene. Bygg blir bygget og brukes gjerne for bestemte formål, som for eksempel undervisning, arbeid og hjem. De fysiske omgivelsene kan både bidra til- eller redusere effektiviteten, måloppnåelsen og tilfredsheten innad i brukervirksomheten. Dette beskrives som brukskvalitet eller usability. Disse begrepene brukes til å beskrive brukskvaliteten i en bygning. Brukskvalitet beskrives som i hvilken grad et produkt eller system brukes av spesifiserte brukergrupper for å oppnå spesifiserte mål i en gitt kontekst. (Hansen, Blakstad & Knutsen, 2009).

Hansen et al. (2009) beskriver videre at brukskvaliteten i bygg kan defineres etter tre faktorer, disse er *effekt* som omhandler verdiskapning og det å gjøre de riktige tingene. Dette beskriver om brukerne kan oppnå det de ønsker med bygget. *Effektivitet* som handler om å gjøre tingene riktig, legge til rette for effektivisering og å ha tilstrekkelig areal for bruken og brukerne. Dette gir uttrykk for hvor lang tid det tar å oppnå brukernes ønsker. *Tilfredshet* som handler om brukernes opplevelse, følelser og holdninger som knytter seg til bygget. De forteller videre at når man ser på et bygg som et verktøy burde man se på hvilken måte bygget virker inn på brukervirksomhetens verdiskapning fremfor kun å se på bygget i seg selv. Som for eksempel i en barnehage der formålet er å fokusere på barnas medvirkning. I slike bygg burde de ansvarlige vurdere hvordan innredningen og de fysiske arealene legger til rette for at barna skal mestre sine omgivelser. Hansen et al. (2009) forklarer at et økt fokus på brukskvalitet både kan føre til utfordringer og muligheter for eier og bruker av bygget. Utfordringene ligger i at brukervirksomheten kan ønske en stor grad av tilpasninger for best mulig bruk. Dette kan føre til unødvendige og kostnadskrevende løsninger om man ikke har tilstrekkelig kunnskap. Økt fokus på brukskvaliteten kan også føre til muligheter for eier og forvalter ved at man får et konkurransefortrinn om man besitter god kunnskap om lokalene og brukerne som vil føre til økt verdiskapning og tilfredshet hos brukerne.

Hansen et al. (2009) poengterer at brukskvaliteten aldri bare er avhengig av bygget. De forklarer at brukskvaliteten må forstås som en relasjon mellom brukerne og bygget. Brukerne har historie, erfaringer og forestillinger om hvilke aktiviteter som skal foregå inne i bygget. Måten brukerne vil se på bygget vil også farges av individuelle og psykososiale forhold som ikke nødvendigvis har noe med bygget i seg selv å gjøre. Det er derfor i arbeid med brukskvalitet viktig å stille spørsmål som: Hva ønsker man å oppnå, og for hvem? Hvor ønsker man å oppnå noe og hvorfor? I barnehager er det i dag ofte ønskelig å ha møbler i barnehøyde for å øke mestring, men dette er samtidig ikke optimalt for barnehagepedagogenes arbeidsstilling. Da kan det være en fordel å se slike utfordringer fra ulike perspektiver, fra en enkeltpersons ønsker og tilfredshet til måloppnåelse fra organisasjonens perspektiv som er mer overordnet (Hansen et al. 2009).

Storsatsingen på barnehageutbyggingen de siste årene har ifølge Høyland og Hansen (2012) ført til en del diskusjoner om bygningsmessige og organisatoriske løsninger og hvilken betydning dette har for hverdagen i barnehagene. Kvalitetsbegrepet knyttes gjerne til tekniske detaljer, energiforbruk, kunstneriske detaljer, fargebruk, lys og lignende. De fysiske

omgivelsene omfatter disse i tillegg til mye annet. Det å utføre de pedagogiske målene og intensjonene innenfor de fysiske løsningene som skal være til støtte for disse er en kompleks prosess der aktører med ulike fagbakgrunn samarbeider i løpet av byggets livssyklus- fra planleggingsfasen til rivingsfasen. I og med at det er mange aktører involvert i prosessen kan det være utfordrende å få en felles begrepsforståelse. Arkitektonisk kvalitet defineres derfor ut fra ulike begrepsaspekter, teknisk kvalitet, brukskvalitet og estetisk kvalitet. Med tanke på byggets tekniske kvaliteter er det snakk om egenskapene til bygget som går på konstruktive og bygningsfysiske forhold i tillegg til byggets egenskaper som skjerming mot klimaet og luftkvalitet i lokalene. Brukskvaliteten tar for seg kvaliteter som er med på å påvirke hverdagen til de som bruker lokalene. Her kan aktivitetene og funksjonene som foregår i rommet bli påvirket og man kan vurdere brukskvaliteten opp mot målene som er satt for barnehagen for å finne ut i hvilken grad brukskvaliteten støtter opp om aktivitetene, funksjonene og brukertilfredsheten. Byggets estetiske kvalitet er det man opplever med sansene våre, dette er subjektivt og går på hva vi ser av former, fargebruk, materialbruk, lys, lukt og møbleringsgrad (Høyland og Hansen, 2012).

I en vurdering av et byggs brukskvalitet er det ifølge Høyland og Hansen (2012) tre forhold som må ses på, både hver for seg og i et samspill. Her er det bygning, interiør og organisatoriske tiltak som beskrives som faktorer som kan bidra som virkemidler for brukskvaliteten. Det er viktig at disse støtter opp om hverandre for å støtte opp om personalets arbeid med å virkeliggjøre deres pedagogikk. De beskriver videre at arkitekturen skal sees på i sammenheng med aktiviteter, brukergrupper og de fysiske aktivitetene da dette alltid har en sammenheng. Pedagogikken som blir brukt skal skape trygge rammer for barna og deres hverdag i barnehagen. Omgivelsene og hva som skjer i løpet av dagene blir formet av kompetansen til banehagepedagogene, verdier, holdninger i tillegg til de organisatoriske og strukturelle føringene som barnehagene må følge. Da samspillet mellom disse faktorene er viktig i sammenheng med en vurdering av brukskvaliteten er det essensielt å ta for seg og diskutere hvilke faktorer som er med på å fremme eller hemme måloppnåelsen og gjennomføringen av aktivitetene som skal gjøres i barnehagene etter lover og rammeplaner. Ved en vurdering av brukskvaliteten er det videre viktig å spørre seg hvorfor det er slik og hvilke faktorer som er medvirkende årsaker til at det er slik. Svaret kan finnes i en sum av flere faktorer som spiller inn, hvis man videre analyserer og systematiserer funnene etter en observasjon. Vil man med stor sannsynlighet få et klart bilde av hvordan løsninger fungerer og for hvem, hva som oppleves som viktig og hvilke tiltak som kan forbedre situasjonen (Høyland og Hansen, 2012).

3.2 Barnas topologi

Barnehagens ulike steder og rom blir brukt av barna på en måte som skaper samspill med rommenes fysiske utforming og sanselige kvaliteter forteller Krogstad (2012). Tidligere forskning viser at barn søker seg til steder som de voksne ikke kan observere dem. Det beskrives at barnehagene må gi barna mulighet til å gjemme seg bort og leke fritt der barn kan skape «hemmelige skjulesteder» i for eksempel grensesoner, garderober, under benker, i nisjer og kroker der de kan føle at de ikke blir iaktatt og hvor de får mulighet til å leve seg

inn i fantasileken. Barn oppsøker steder der de kan bruke kroppen i lek og barnlig topologi er de stedene som barna kan omgås kroppslig og som de mentalt kan relatere seg til. Krogstad (2012) forteller videre at barn i ulike alder, motorikk og med ulike behov ser de ulike stedenes potensialer for lek og aktivitet. Gjennom dette i sammenheng med erfaring oppsøker barna steder og rom som de relaterer til ulike lek og som de har kjennskap til. Barns bruk av rom og evnen til å skape egne steder ses på som en viktig del av barnets dannelse. Gjennom lek med organiske og geometriske figurer i naturen og i rommene vil barna skape assosiasjoner. Det organiske vil skape assosiasjoner til det kroppslige og skape erfaring med det sanselige. Det geometriske vil skape assosiasjoner med oversiktighet og skape en erfaring med systematikk. Romoppfatningen til barn beskrives som en erfaring som kommer i stadier der barna først skaper det topologiske og symbolske rom før de viser interesse for det geometriske. Dette foregår som en del av utviklingen av romoppfatningen og forståelsen av rommet.

Krogstad (2012) forteller at barnehagene i Norden er preget av en organisk tenking om læring og dannelse i motsetning til skolene som er preget av pedagogisk tenking og med utforming som støtter undervisning. Det sies videre at barnehagene i dag i en større grad lener seg mot denne skolepedagogikken, der arkitekturen, rominndeling og interiøret brukes som en del av et pedagogisk opplegg hvor man skaper rom som fungerer som verksteder eller aktivitetsrom med ulike møblering og pedagogiske materialer som knyttes opp mot ulike fagområder. Han viser også til en utbygging med aktiv bruk av åpenhet og transparente flater som gjør det enklere for pedagogene å holde oversikt over større barnegrupper og på større arealer enn det som var vanlig tidligere, der spesielt basebarnehagene trekkes frem som et eksempel. Han beskriver videre at dagens rominndelinger kan føre til at enkelte rom med sine pedagogiske virkemidler av ulike årsaker blir avlåst og glemt bort. Noe som fører til at barn ikke får det pedagogiske tilbudet som de gjennom rammeplanen har rett på. Han viser til biblioteket som en gjenganger, da biblioteket inneholder bøker som er utsatt for ødeleggelser om barna er i rommet uten en voksen til å passe på og at dette rommet derfor blir avlåst i perioder som det ikke er tilstrekkelig med personale til stede (Krogstad, 2012).

3.3 Affordance

Begrepet affordance ble introdusert av James Gibson (1979) som en teori om økologisk tilnærming for å tolke omgivelsene rundt oss og for å ta dem i funksjonell bruk. Begrepet kommer fra verbet «to afford» som betyr å tilby. Begrepet blir beskrevet som omgivelsenes mulighet til å brukes av oss.

Gibson mener det er en sammenheng mellom det perseptuelle systemet og det motoriske systemet som er måten vi oppfatter omgivelsene rundt oss på og hvordan vi bruker dem ut fra våre forutsetninger. Elementer i landskapet vil relatere til det kjente hos oss og vi vil dermed oppfatte hvilke funksjoner elementene har og hvordan vi kan ta dem i bruk ut fra forutsetningene våre. Barn er flinke til å oppfatte slike funksjoner i ulike elementer, de ser på elementer i landskapet og relaterer det til aktiviteter som for eksempel å klatre i trær, skli nedover en skråning, bygge sandslott, hoppe i løv og så videre (Gjengitt etter Fjørtoft, 2012). Ulike landskaps elementer gir muligheter og utfordringer som kan tas i bruk. Dette kalles affordance forteller Gibson. Han forteller videre at gjenstandene i omgivelsene er

manipulerbare som gjør det mulig å bruke dem, de kan representere byggematerialer som inviterer til lek og bygging for barna. Affordance forekommer i ulike landskap som har en økologisk sammenheng, dette er uavhengig om man oppfatter dette eller ikke (Gjengitt etter Fjørtoft, 2012).

Kytta (2004) forteller at det skilles mellom to typer affordance i omgivelsene. Disse er potensielle og aktualiserte affordance, der potensielle affordance er det samme som mulighetene som finnes, men som ikke blir tatt i bruk på grunn av forutsetninger som for eksempel fysiske og motoriske ferdigheter. Aktualiserte affordance er det samme som mulighetene i omgivelsene som blir tatt i bruk. Det fortelles videre at begrensninger i fysiske og kulturelle forhold kan være en avgjørende faktor for i hvilken grad man tar i bruk de mulighetene som omgivelsene gir oss. Dette kan komme av erfaringer fra lignende omgivelser og forutsetningene man har for å ta i bruk nye omgivelser (Gjengitt etter Fjørtoft, 2012).

Heft (1988) hevder at affordance er det som omgivelsene spesielt tilbyr oss. Dette tilbudet vil samsvare med de forutsetningene man har som blant annet ferdigheter og erfaringer (Gjengitt etter Fjørtoft, 2012). Fjørtoft (2012) forteller videre at dette er blitt bekreftet gjennom en norsk studie av fysisk aktivitet i barnehage. I denne studien ble det dokumentert variasjon i den fysiske leken på individnivå mer enn på gruppenivå. Den fysiske aktiviteten ble i denne undersøkelsen vurdert i forhold til barnets individuelle forutsetninger, og mangfold i det fysiske miljøet i barnehagen, affordance og kulturelle forhold i driften av barnehagen (Storli og Hagen, 2010, gjengitt etter Fjørtoft, 2012).

Tidligere studier forteller at barn skaper erfaringer med bruk landskaper, og at gjennom bruk av landskapet forstår barn hvordan former og struktur gir muligheter for ulike bruk (Fjørtoft, 2012). Det blir påstått av Titman (1994, gjengitt etter Fjørtoft, 2012) at barn foretrekker ustrukturerte landskap fremfor strukturert, dette forklares med at barn liker natur og grønnstruktur som kan gi rom for fantasi. Det fortelles også at ulike landskap fører til ulike type lek, der terreng og vegetasjon gir muligheter eller affordance for ulike typer av lek. (Fjørtoft, 2012).

4. Statlige og kommunale retningslinjer

4.1 Barnehageloven

Lov om barnehager (Barnehageloven, 2005) ble utarbeidet med hensikt om å sikre barns hverdag i den institusjonelle virksomhet som barnehager er. Loven beskriver barnehageeiere, kommunenes og fylkeskommunens plikter i sammenheng med å drifte barnehager. Loven beskriver i tillegg involveringsretten som foreldrene har i form av foreldreutvalg. Barnehageloven henviser til rammeplanene som utarbeides av de ulike kommunene. Rammeplanene skal være bedre rettet mot de ulike barnehagene i ulike deler av landet med deres forutsetninger.

Barnehagelovens formål er at den skal åpne for et samarbeid mellom foreldre og barnehagen. Dette vil bidra til å skape forståelse rundt barnets behov for omsorg, lek og for å fremme barnets lærings og dannelse. Dette er et grunnlag for en allsidig utvikling og for å ivareta disse interessene på barnets vegne (Barnehageloven, 2005). I følge loven skal barn føle seg trygge i barnehagen og bli møtt med respekt og tillit. Barna skal i tillegg bli anerkjent som egne individer innenfor trygge rammer, her skal de også utfordres til å bidra i et fellesskap og vennskap gjennom lek og læring. Barnehagen plikter gjennom loven å fremme demokrati og likestilling og motarbeide diskriminering og skal være et sted der barna trives og vil finne glede gjennom lek og læring. Dette skal gjøres gjennom grunnleggende kristne verdier og humanistisk arv og tradisjon. Her nevnes eksempler som respekt for menneskeverd og natur, åndsfrihet, nestekjærlighet, tilgivelse, likeverd og solidaritet. I tillegg til dette skal barna gjennom hverdagen i barnehagene lære seg å ta vare på seg selv, hverandre og naturen. Barnehagene skal legge til rette for at barna kan utfolde skaperglede, undring og utforskertrang. Gjennom læringsplanen skal barna utvikle grunnleggende kunnskaper og ferdigheter. Barna har også rett til å medvirke i sin hverdag i en forstand som er tilpasset deres alder og forutsetninger (Barnehageloven, 2005).

Gjennom Barnehageloven (2005) har politikerne gitt den lokale barnehagemyndigheten til kommunene. Kommunene pliktes å gi veiledning til- og sørge for at barnehagene drives i henhold til gjeldende regelverk gjennom barnehagelovens § 8. Kommunen skal i tillegg tilby barnehageplass til alle barn bosatt i kommunen under opplæringspliktig alder. Kommunene er også gjennom denne loven ansvarlig for at utbygging og driftsformer blir tilpasset de lokale forholdene og behov.

Fylkesmannen har av politikerne blitt tildelt tilsynsansvar gjennom Barnehageloven (2005). I henhold til barnehagelovens § 9 skal fylkesmannen veilede kommunene og eierne av barnehagene etter denne loven. Fylkesmannen fungerer som en klageinstans i forhold til vedtak som fattes av kommunen. Ansvarsområdene til fylkesmannen er å føre tilsyn og sørge for at kommunen gjennomfører sine oppgaver som barnehagemyndighet er pålagt. Gjennom denne forskrift har fylkesmannen også rett til innsyn i dokumenter og han gis adgang til barnehagelokaler i en utstrekning der dette anses for nødvendig for å ivareta sine oppgaver (Barnehageloven, 2005).

4.2 Politikernes ambisjoner om full barnehagedekning

Stortinget vedtok i 2005 at alle barn har rett til en barnehageplass. I sammenheng med dette ble Lov om barnehager (Barnehageloven) opprettet. Det ble ikke fastsatt hvordan barnehagene skulle se ut eller driftes av politikerne da dette ansvaret ble dirigert videre til kommunene (Kunnskapsdepartementet, 2006)¹.

Regjeringens mål var ifølge Kunnskapsdepartementet (2006)¹ full barnehagedekning med høy kvalitet og lav pris slik at alle får mulighet til å inkluderes. Barnehagen beskrives som et pedagogisk tilbud og omsorgstilbud for barn i tillegg til å være et bidrag til å få småbarnsforeldre tilbake i arbeid for å sikre deres deltagelse i yrkeslivet. For å sikre at alle barn får like muligheter, er det viktig for regjeringen at barnehagene har høy kvalitet, er rimelige og har barnehageplasser tilgjengelige. Barnehagene skal fungere som en bidragsyter for familier med ulike utfordringer og for å sikre norskkunnskapene til barn av minoritetsspråklige foreldre.

Regjeringens definisjon av full barnehagedekning lyder som følger:

”Alle som har søkt om barnehageplass innen fristen for hovedopptaket på våren skal få tilbud om plass innen utgangen av året” (Kunnskapsdepartementet, 2006)¹.

I følge Econ Pöyry AS (2008) har kommuner som har gitt søkere et tilbud om barnehageplass innen utgangen av året, per definisjon full barnehagedekning. Barn som dermed takker nei etter å ha mottatt tilbud om plass regnes ikke med som barn på venteliste. Full barnehagedekning kan måles på forskjellige måter, men kommunene har som stort sett egne regnskap for barn på venteliste (Econ Pöyry AS, 2008).

Noen av målene beskrevet i Soria Moria erklæringen er å sikre full barnehagedekning i alle kommuner i landet. Innføre maksimalpris per barnehageplass per måned innen utgangen av 2007. Sikre finansiering av barnehager slik at utbyggerne vet hva de skal forholde seg til. Utforme en tiltaksplan for å øke antall førskolelærere i barnehagene. Opprettholde krav om pedagogisk kompetanse blant ledelse og ansatte i barnehagene. Og å opprettholde areal- og bemanningsnormer (Kunnskapsdepartementet, 2006)¹.

Regjeringen er opptatt av å bidra til at barnehagene har en pågående kvalitetsutvikling og at det videre satses på utbyggingen av barnehager for å dekke behovet for barnehageplasser i kommunene. Det beskrives videre at brukerundersøkelser viser at foreldre generelt er fornøyd med kommunens barnehagetilbud og at disse tilbudene holder god kvalitet. Siden 2005 er bevilgningene til kvalitetstiltak i barnehagene mer enn femdoblet. Gjennom ny barnehageutdanning, ny strategi for kompetanseutvikling, økte midler til forskning, opprettelse av et nasjonalt foreldreutvalg, samt satsing på flerkulturelt arbeid i barnehagene blir regjeringens mål om å styrke innholdet i barnehagene fulgt opp (Meld. St. 24 (2012–2013), 2015).

4.3 Nasjonal rammeplan for barnehager

I Barnehagelovens § 2 har Kunnskapsdepartementet fastsatt forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver. Rammeplanen fungerer som en veileder til loven og skal gi retningslinjer for barnehagens verdigrunnlag, innhold og oppgaver. I følge den nasjonale rammeplanen for barnehager skal alle barnehager bygge på verdigrunnlag og innhold som er fastsatt i barnehageloven og de internasjonale konvensjoner som Norge har sluttet seg til. Målet med rammeplanen er å gi en forpliktende ramme for planlegging, gjennomføring og vurdering av barnehagens virksomhet for barnehagens styrer, pedagogiske ledere og andre ansatte. Den skal også bidra til informasjon for foreldre, eiere og tilsynsmyndighet (Kunnskapsdepartementet, 2006)².

Rammeplanen retter seg mot barnehagens personale, som et redskap for planlegging, dokumentasjon og vurdering. Foreldre og foresatte, for å gi innsikt i barnehagens virksomhet og informere om mulighet til medvirkning. Eiere, som kan fastsette retningslinjer for lokal tilpasning av rammeplanen. Kommunen, som skal føre tilsyn med alle barnehagene i kommunen.

Rammeplanen består av tre deler med underkapitler, der den første delen tar for seg barnehagens samfunnsmandat. Den andre delen tar for seg Barnehagens innhold. Og den tredjedelen tar for seg planlegging og samarbeid.

Rammeplanens Del 1, Barnehagens samfunnsmandat:

Den første delen i rammeplanen beskriver barnehagens samfunnsmandat. Den beskriver at barnehagen i samarbeid med hjemmet har i oppgave å ivareta barns behov for lek og omsorg. Rammeplanen skal være med på å fremme læring og danning som et grunnlag for barnets utvikling. Barnehagen skal fungere som et trygt omsorgs- og læringsmiljø som støtter og tar hensyn til enkeltbarnet samtidig som det vises hensyn til fellesskapet. Barnehagen skal i tillegg være et oppvekstmiljø som gir utfordringer tilpasset barns alder, funksjonsnivå og trygghet mot fysiske og psykiske skadevirkninger. Barn skal i barnehagen lære om kulturelle kvaliteter, bidra til å utjevne sosiale forskjeller og forebygge diskriminering og mobbing. Barnehagen skal også støtte barn ut fra deres kulturelle og individuelle forutsetninger i et stadig mer flerkulturelt Norge (Kunnskapsdepartementet, 2006)².

Rammeplanens Del 2, Barnehagens innhold:

Denne delen av rammeplanen tar for seg barnehagens innhold. Hverdagen i barnehagen skal være variert, allsidig og alle barn skal være i stand til å mestre aktivitetene og få en erfaring som støtter opp om deres utvikling av kunnskap, ferdigheter og holdninger. Felles opplevelse og samvær skal støtte deres språklige og sosiale kompetanse. Arbeidsformene til barnehagen skal støtte opp om barns nysgjerrighet og kreativitet. Barnehagen skal være en arena der barna skaper kunst og kultur i samarbeid med de voksne. Innholdet i barnehagen er delt inn i syv fagområder som står sentralt for barnas utforskning, opplevelse og læring. Disse fagområdene er til for å forenkle barnehagens planlegging av et allsidig pedagogisk tilbud (Kunnskapsdepartementet, 2006)².

Disse syv fagområdene er:

- Kommunikasjon, språk og tekst.
- Kropp, bevegelse og helse.
- Kunst, kultur og kreativitet.
- Natur, miljø og teknikk.
- Etikk, religion og filosofi.
- Nærmiljø og samfunn.
- Antall, rom og form.

Rammeplanens Del 3, Barnehagens Planlegging og samarbeid:

Den tredje delen i rammeplanen handler om planlegging og samarbeid innad i barnehagen og i samarbeid med hjemmet. Her blir det forklart at barnehagen er en pedagogisk virksomhet som skal planlegges, dokumenteres og vurderes. Det er den pedagogiske lederen som har ansvar for at dette gjennomføres. Pedagogisk leder skal i samarbeid med styrer ta ansvar for at personalet er gjort kjent med barnehagens mål og rammer og at personalet har en felles forståelse av disse. I tillegg til at de har ansvar for at foreldrene får tilstrekkelig informasjon om virksomheten. Det skal også være åpent for brukermedvirkning i planleggingen, dokumentasjonen og vurderingen av barnehagens pedagogiske virksomhet. Under punktet for planlegging presiseres det at barnehagen i tillegg til egendefinerte ukeplaner og lignende skal være tilknyttet en årsplan. Hensikten med en årsplan er at den skal fungere som et redskap for barnehagens personale og styre. Den skal være foreldrenes utgangspunkt for brukermedvirkning, være et grunnlag for kommunens tilsyn og den skal være en informasjonskilde om det pedagogiske arbeidet til eiere, politikere, kommune og andre interesserte. Kommunen er gjennom rammeplanen ansvarlig for koordineringen av ulike tjenester for barnefamilier. Det kreves at barnehagen blant annet samarbeider med grunnskolen, barnevernstjenesten, helsestasjonen og den pedagogisk- psykologiske tjenesten for å sikre et helhetlig tilbud som er til beste for barns oppvekst og utvikling (Kunnskapsdepartementet, 2006)².

4.4 Trondheim kommunes funksjons- og arealprogram

Samme år som stortingets vedtak om full barnehagedekning, kom Trondheim kommune ut med et funksjons- og arealprogram som gjelder de kommunale barnehagene i området. Målet med funksjons og arealprogrammet var den gang å tilby et variert barnehagetilbud slik at foreldrene skulle ha større mulighet til å finne en barnehage som passer deres ønsker og barnets behov (Trondheim kommune, 2005). Bystyret vedtok i 2003 en utbyggingsplan der målet var å etterkomme politikernes vedtak om full barnehagedekning innen 2006 (Trondheim kommune, 2014). Funksjons- og arealprogrammet hadde som formål å ivareta basisfunksjoner i barnehagene og rettet seg mot skisseprosjekter og forprosjekter i prosjekteringsfasen. Her ligger fokuset på mål og intensjoner for den fysiske utformingen i barnehagene, størrelse, arealer, funksjoner samt alternative driftsformer (Trondheim kommune, 2005). Funksjons- og arealprogrammet fra 2005 vektlegger det fysiske miljøet i

barnehagene for barna og tar i den sammenheng utgangspunkt i at barn er kompetente, aktive, kreative og utforskende og med behov for et stimulerende miljø der de har valgmuligheter i lek, opplevelser aktiviteter og læring, som er en tankegang hentet fra Reggio Emilia-pedagogikken (Trondheim kommune, 2014).

I dag er det utformet en ny versjon av Funksjons- og arealprogrammet til Trondheim kommune som ble sendt til politisk behandling 25.04.2014. Denne er utarbeidet fordi den forrige ble benyttet i en periode med stor utbygging for å nå full barnehagedekning og fordi det har blitt en utvikling i utformingen av barnehager i ettertid (Trondheim kommune, 2014). Formålet med det nye funksjons- og arealprogrammet er ifølge Trondheim kommune (2014) at det skal gi inspirasjon og føringer til aktørene som er med i planleggingen og utviklingen av nye barnehager slik at alle i samfunnet skal rette ønske om å benytte dette tilbudet som en pedagogisk, sosial og kulturell ressurs.

Hensikten med den nye funksjons- og arealprogrammet er at barnehagene og det fysiske miljøet skal utformes på en måte slik at det støtter personalet med å nå rammeplanens mål om læring og rett til medvirkning, i tillegg til personalets arbeidsmiljø. Rammene for et godt barnehageanlegg blir angitt i dette programmet i tillegg til hvilke funksjoner som skal finnes i barnehagene. Dokumentet skal brukes til utvikling av løsninger som skal svare til barnehagenes innhold og med en kostnadseffektiv drift. Programmet vil gi noen basiskvaliteter, men det er opp til plangruppene i hvert prosjekt å komme med innspill og løsninger for de enkelte prosjektene (Trondheim kommune, 2014). Funksjons- og arealprogrammet skal sikre at barnehagenes fysiske rammer støtter opp under lek og læring, som er en pedagogisk retning med inspirasjon fra Reggio Emilia- filosofien. Denne filosofien legger rommet en stor betydning i det pedagogiske arbeidet og det er barnet, pedagogen og rommet som beskrives som de viktigste faktorene for et godt læringsmiljø (Trondheim kommune, 2014).

Funksjons- og arealprogrammet beskriver at kommunen oppnådde full barnehagedekning i 2006, men at det på grunn av stor barnetilvekst også er behov for videre utbygging. Mellom 2004 og 2013 ble det etablert nesten 4000 barnehageplasser, hvorav 75 % av disse er kommunale. Det var ca 11 000 barnehageplasser i kommunen ved årsskiftet 2013-2014, med en dekningsgrad på 95% (Trondheim kommune, 2014). Kommunen ser på det fysiske miljøet i barnehagene som en ressurs til å fremme det pedagogiske arbeidet. Det skal tilstrebes planløsninger og utforming av rom og innredning med barnet i fokus, samtidig som arbeidsforholdene til personalet skal opprettholdes. Barnehagebyggene skal bygges med fleksible løsninger slik at de blir tilpasningsdyktige til endringer i barnehagenes innhold og organisering. Basekonseptet ble introdusert i Trondheim i 2005 der siktlinjer og åpenhet er viktig for personalets oversikt over barna og for utsikten ut i naturen. Det ble også lagt til rette for bedre inngangspartier, med garderober i tillegg til at personalets fasiliteter økte, med møterom, kontorer og garderober. Endringene blir her begrunnet med at det skal legges til rette for fleksible løsninger i lokalene og fleksibel bruk av barnehagepersonalet som en ressurs for alle barna og dette er fortsatt viktige løsninger i det nye funksjons- og arealprogrammet (Trondheim kommune, 2014). Gjennom bedre utnyttelse av rommene i

barnehagen skal barna sikres et større spekter av aktiviteter, barnehagene skal fungere som et kreativt verksted i tillegg til å være en møteplass (Trondheim kommune, 2014).

Det fysiske miljøet i barnehagene blir spesielt fremstilt som et viktig utgangspunkt i funksjons- og arealprogrammet fra 2014. Her beskrives det at *«utviklingen av det fysiske miljøet skal ta utgangspunkt i prinsipper om estetiske kvaliteter, materialitet, transparens og åpenhet, orienterbarhet, gode møteplasser, tilgjengelighet og universell utforming»* (Trondheim kommune, 2014). Det beskrives videre at det fysiske bygget skal fungere som en pedagogisk ressurs som legger til rette for lek og læring og estetiske kvaliteter sees på som betydelig for livskvaliteten for de som oppholder seg i byggene. I den sammenheng er naturlig lys, støyavskjerming og akustikk viktige momenter som bidrar til en økt livskvalitet.

Funksjons- og arealprogrammet tar for seg konkrete krav til arealene i kommunens barnehager. Programmet henviser til barnehagelovens kapittel 8 der lovens veiledende norm for barns lekeareal innendørs skal være på 4 kvadratmeter netto per barn over 3 år og 1/3 mer for småbarn under 3 år. Denne veiledende arealnормen er viktig ved fastsetting av leke- og oppholdsarealer for barna og for kommunens godkjenning og tilsyn ved barnehager. Arealene i lokalene skal grupperes i soner og være flerfunksjonelle. Formålet med denne soneinndelingen er at barnehagene skal være arealeffektive og det skal være bevissthet rundt bruken av rommene.

Sol og dagslystilgang er viktig i barnehagene, men med mulighet for solavskjerming for å styre lysmengden inn i bygget og for energieffektivisering. Støy og støyavskjerming er viktige punkt i planlegging av barnehager, her fokuseres det på plassering av rom med aktiviteter som kan skape støy i forhold til rom med stille aktiviteter. Kommunikasjonsarealene i barnehagene anbefales å være åpne med glassflater slik at voksne og barn får oversikt i barnehagen, men det skal også være mulighet for skjerming. Barnehagene skal bygges etter universell utforming for å sikre at barnehagene kan benyttes av alle (Trondheim kommune, 2014).

Funksjons- og arealprogrammet beskriver videre at alle barnehager skal ha godt synlige hovedinnganger med adkomst til fellesrom, administrasjon, grovgarderobe og fingarderober. Basene har fått en sentral rolle og skal være det primære holdepunktet for barnegruppene. Basen skal gi tilgang til resten av barnehagens funksjoner og fellesarealer og basene skal av pedagogiske grunner være av ulik størrelse og tilrettelegging med tanke på barnas alder, gruppestørrelse og lignende. Grovgarderoben skal være i direkte tilknytning til inngangen og vil fungere som et velkomstrom med gode muligheter til oppbevaring av yttertøy og med påkledningsbenker. Fingarderober er et møtested for barn og voksne. Her skal barna ha plass til å kle på seg. Garderobene skal ha faste plasser for oppbevaring av klær for barna som de i størst mulig grad skal kunne betjene selv. Kommunen vil at barnehagene utstyres for flerfunksjonell bruk med inventar som innbyr til grovmotorisk aktivitet, noen rom anbefales å bli utstyrt for aktiviteter som verksteder og atelierer som øker fantasien og gir skaperglede for barna. Spising kan tilrettelegges i fellesrommene, gjerne i nærheten av et kjøkken. Barnehagene skal ha et kjøkken som er sentralt plassert i barnehagen som et produksjonskjøkken i tillegg til et pedagogisk kjøkken. Ved spesielle anledninger vil det være viktig med et stort fellesrom som har plass til alle barna samt foreldre. Slike rom skal ha god takhøyde, akustikk og hjelpemidler som prosjektor, skjerm og lignende og det skal være

mulighet for å ha en scene i dette rommet til forestillinger og annet. Barnehagenes mål skal være å stimulere til selvstendighet og miljøet i barnehagen skal preges av at barn skal kunne medvirke i egen hverdag. Innredning og møblering skal være med på å bidra til dette gjennom møbler i barnehøyde, lave skap med transparente skapdører og leker og utstyr skal være lett tilgjengelig. Administrasjonen og personalet i barnehagen skal ha egne lokaler. Det skal blant annet være kontorer som er tilgjengelig fra hovedatkomsten (Trondheim kommune, 2014).

5. Barnehagepedagogikk

5.1 Didaktisk tenking, læring og oppdragelse

Pedagogikk beskrives av Tjeldvoll (2013) som kunnskapen om teknikker som er hensiktsmessige å bruke ved overføring av læringsmål til en målgruppe. Pedagogikk beskrives videre som kunnskapens innvirkning på individets mestringsevne og identitet. Denne kontrollerte innvirkningen på barnet skjer både i familiesammenheng og i barnehagen. Man ønsker å forme barnet i henhold til de verdier og interesser som er det normale der barnet vokser opp. Pedagogikk er ofte bestemt av en myndighet festet i lovverk, og som rammer og læringsmål. Over tid vil påvirkningene på mestringsevnen og identiteten betegnes som sosialisering.

Didaktikk er ifølge Tjeldvoll og Skagen (2014) den delen av pedagogikken som skal formidle kunnskap. Didaktikk tar for seg sammenhengen mellom bakgrunnen for undervisning, innhold og gjennomføring, som med andre ord er den måten undervisningen planlegges, gjennomføres og evalueres på. Alle disse delene av undervisningen har egne mål, innhold, evaluering og elevenes forutsetninger som skal følges. Forutsetningene kan for eksempel være psykologiske, sosiale og kulturelle forutsetninger.

Fennefoss og Jansen (2008) forklarer at materialet som barna produserer og innholdet i hverdagen synliggjør hva barna gjør i løpet av en dag i barnehagen. Dette viser hvilken pedagogisk retning som benyttes i barnehagen og hvordan pedagogene forholder seg til barna og aktivitetene som barna gjør. De beskriver videre at rammeplanen er en del av pedagogikken brukt i Norge der planlegging, dokumentasjon og vurdering er viktige elementer som kan påvirke vurderingen av barnehagenes virksomhet og hva som planlegges fremover. De sier at planleggingen knytter seg til didaktisk tenkning, læring og oppdragelse. Rammeplanen beskriver barn som tenkende, handlende og meningsfylte individer som skal ha rett til å medvirke i deres hverdag i barnehagen, og det forventes at denne holdningen tilstrebes i barnehagene.

Barnehager preges av felles verdier som former barnehagenes mål og rutiner i hverdagen. Ifølge Børhaug et al. (2011) vil graden av nedskrevne instruksjoner og retningslinjer variere fra barnehage til barnehage selv om alle barnehager skal følge de samme nasjonale retningslinjene. Graden av formell styring i hverdagen vil påvirke hvor fri de ansatte er til å planlegge dagene og være spontane i løpet av dagen. I de barnehagene hvor det er mange og detaljerte regler er de ansatte i stor grad styrt av organisasjonen. Børhaug et al. (2011) forteller videre at de fleste barnehager i dag har en årsplan som er med på styre barnehagen på et overordnet plan, men det varierer hvor detaljerte og syrende disse er. Årsplanen er med på å skape en forutsigbarhet for foreldrene og åpner for samarbeid mellom barnehagen og foreldrene.

Barnehagepedagogikken som er bestemt av myndighetene kommer frem av Barnehageloven (2005) der formålet er at barnas behov for omsorg og lek sammen med læring og danning som et grunnlag for utvikling er viktig. Her er det fastbestemt at alle barnehager i Norge skal bygge deres pedagogikk på grunnleggende verdier i kristen og humanistisk arv og tradisjon

som vil lære barna å vise respekt for andre mennesker, naturen, på åndsfrihet, nestekjærlighet og tilgivelse. Barna skal i barnehagen få mulighet til å utvikle grunnleggende kunnskaper og ferdigheter. De skal også ha rett til medvirkning tilpasset deres alder og forutsetninger. Dette ser vi også er viktige faktorer den nasjonale rammeplanen og den mer lokale funksjons- og arealprogrammet for Trondheim kommune. Rammeplanen fungerer som en veileder til loven og skal gi retningslinjer for barnehagenes verdigrunnlag, innhold og oppgaver (Kunnskapsdepartementet, 2006)². Pedagogikken i den nasjonale rammeplanen for barnehager tar for seg syv fagområder som barnehagebarn skal være i gjennom. Fagområdene tar for seg kommunikasjon, språk og tekst. Kropp, bevegelse og helse. Kunst, kultur og kreativitet. Natur, miljø og teknikk. Etikk, religion og filosofi. Nærmiljø og samfunn. Antall, rom og form. Disse fagområdene kommer igjen i Trondheim kommunes funksjons og arealprogram i form av krav til det fysiske bygget som skal støtte opp om mål og krav som for eksempel spesialrom for ulike aktiviteter, der et rom kan kalles matematikkrom og skal ta for seg fagområdet «antall, rom og form». Det ser ut til at miljøet i barnehagen er et viktig tema i funksjons og arealprogrammet. Det beskrives at miljøet skal preges av at barnet skal få mulighet til å medvirke i sin hverdag. Og at organiseringen av rommene og arealene i barnehagene skal gi mulighet for samhandling, samarbeid og fellesskap (Trondheim kommune, 2014).

5.2 Pedagogiske tilrettelagte aktiviteter

De fleste barnehager skal ha rutiner for hva som skjer hver dag. I følge Børhaug et al. (2011) skal alle barnehager ha rutiner for når pedagogiske aktiviteter skal foregå. Noen barnehager har en fast dagsrytme som de følger igjennom hele året der de spiser, leker ute, har tilrettelagte aktiviteter og sover til faste tider hver dag. Videre fortelles det at andre barnehager igjen kan ha ulik dagsrytme for ulike barnegrupper eller at barnegrupper roterer mellom ulike rytmer eller rytmene kan variere fra dag til dag. Men alle barnehager har gjennom et fast system likevel tider for de skal sette av til organiserte aktiviteter. Barnehagene har rutiner for inndeling av barnegrupper som enkelt sees i avdelingsbarnehager, basebarnehager og sonebarnehager der barna gjerne er inndelt etter alder. Børhaug et al. (2011) beskriver at pedagogiske tilrettelagte aktiviteter spesielt viser seg ved for eksempel når barna skal ha tur dag eller når på dagen turen skal foregå. Det samme gjelder høytider da barnehagene har fast opplegg der de tar frem utstyr og har egne aktiviteter tilpasset høytiden, sanger og egne arrangementer. Eksempler på slike opplegg er luciafeiring, juleverksted, karneval og så videre. Disse oppleggene samles ofte i permer der ferdige handlingsprogrammer for utvikling av sosial kompetanse, språkferdigheter, motorikk og lignende befinner seg. I disse handlingsprogrammene står målene for og utførelsen av oppleggene definert.

Videre sier Børhaug et al. (2011) at det blir mer og mer vanlig med registrering av barnas utvikling og ferdigheter. Dette stiller de spørsmål ved om er en fordel, da slike tendenser til å lage rutiner på vurderinger av barns utvikling kan skape uenighet rundt pedagogenes profesjonelle kjernekompetanse.

5.3 Utforming av barnehager som en del av pedagogikken

Barnehagen skal ifølge rammeplanen være en institusjon som er pedagogisk tilrettelagt for alle barn. Dagens barn blir ifølge Buvik et al. (2003) sett på som kompetente aktører. Men de understreker at det er en fare for å underbygge voksenes rolle som kulturelle forbilder. Det forklares videre at barn trives best i stabile relasjoner, faste vaner og tilhørighet til faste rom, og at ikke alle barn er i stand til å orientere seg i fleksible romløsninger. Man vet enda lite om hvordan endringen fra den tradisjonelle avdelingsbarnehagen til dagens mest utbygde basebarnehage vil fungere og det er foreløpig gjort lite forskning på dette punktet. Og det blir derfor barnehagepedagogenes jobb å skaffe seg erfaring i å arbeide i fleksible barnehager og planlegge denne hverdagen etter statens og kommunens målsettinger og pedagogiske rammer. Videre påstås det at pedagogrollen må diskuteres uavhengig av hvilken organisasjonsform barnehagen har. Og det er viktig at de fysiske løsningene i barnehagene ikke fører til en avstand mellom barna og de ansatte, men heller bidrar til å skape gode relasjoner mellom disse. Reggio Emilia- pedagogikken nevnes som et eksempel på en pedagogikk brukt i norske barnehager som skal skape gode relasjoner mellom barn, voksne og lokalene, hvor barnas kreativitet har et fokus (Buvik et al. 2003).

I tradisjonelle avdelingsbarnehager er lokalene mer oppdelte. Buvik et al. (2003) forteller at disse barnehagene gjerne er delt inn i avdelinger for egne barnegrupper med egne lekearealer, hvilearealer og spisearealer som gjør de mindre fleksible enn dagens nyere barnehager. Disse igjen er ofte delt opp slik at det er mer fellesarealer som kan brukes av flere barnegrupper som åpner for å utforme rommene forskjellig som igjen vil gi et aktivitetstilbud som er bedre. Videre blir arealene som tilpasses barnegrupper mindre og kalles ofte for baser. Buvik et al. (2003) sier videre at fleksible barnehagelokaler kan fungere godt om man har noen forutsetninger. Blant annet vil det lette litt om barnegruppene er ute til ulik tid slik at det blir færre barn inne på en gang som gjør lokalene mindre befolket. Småbarna trenger mer skjerming enn de store barna og dette gjelder spesielt under aktiviteter som måltider, når de skal sove og stelles, derfor trenger lokalene god organisering og relasjonsbygging er viktig for å plassere personalet der de trengs til enhver tid. En annen fordel med å gå bort fra den tradisjonelle avdelingsbarnehagen er at barna får større mulighet til å velge hvem de vil leke med, hva de vil gjøre, hvor de vil være og så videre. Dette skal bidra til å gjøre det enklere for personalet å bruke mer tid på de barna som trenger mer oppmerksomhet. Men på en annen side kan også en fleksibel løsning med mer frihet til barna føre til en dårlig strukturering og en tilfeldig pedagogikk som kan føre til at barna ikke blir lagt merke til og får den individuelle støtten de trenger og gruppevisse aktiviteter som måltider kan miste sin struktur (Buvik et al. 2003).

5.4 Reggio Emilia

Reggio Emilia- pedagogikken nevnes som en inspirasjonskilde i Trondheim kommunes Funksjons- og arealprogram og er ifølge Rianaldi et al. (2009), Jonstøij & Tolgraven (2003) (begge gjengitt etter Seland, 2011) en ny måte å planlegge barnehagens rom i tillegg til utstyr og de voksenstyrte læringsaktivitetene. Reggio Emilia- pedagogikken oppstod i byen med samme navn i Italia i etterkrigstiden av grunnleggeren Loris Malaguzzi (Thornton & Brunton, 2014). Det fortelles videre at alle barn skal sees på som sterke, selvsikre og kompetente

individer som har egne ideer og meninger, er kompetente nok til å ta egne avgjørelser og er flinke til å leke og samarbeide med andre.

I Reggio Emilia- pedagogikken skal pedagogene lytte til barna og ta til etterretning hva barna sier og tenker. Barnas meninger skal i tillegg vektlegges og tas seriøst. I tillegg til barns rett til å bli hørt og respektert skal de også veiledes i den retningen at de får mulighet til å vise seg som ansvarsfulle barn som er i stand til å fullføre sine oppgaver (Thornton & Brunton, 2014). Barna skal i denne pedagogikken ha en nøkkelperson som har et spesielt ansvar for å jobbe med mindre barnegrupper. Denne nøkkelpersonen skal gi barna en følelse av trygghet og en følelse av å bli tatt vare på. Nøkkelpersonens rolle er å passe på at hvert barns individuelle behov blir møtt og at de skal føle seg trygge når de kommer i nye situasjoner (Thornton & Brunton, 2014). De sier videre at Malaguzzi mente at barn er kreative av natur og at de burde få muligheten til å dyrke sitt kreative språk og uttrykk. Dette gjøres ved at man lytter til barnet, både deres språklige uttrykk i tillegg til deres kroppsspråk og uttrykk gjennom sang, dans og gjennom å skape. Barnas kreativitet skal støttes opp om gjennom ulike aktivitetsrom der barna har mulighet til å gjøre aktiviteter de liker og føler at de mestrer (Thornton & Brunton, 2014).

I følge Seland (2011) tar denne pedagogiske retningen utgangspunkt i at barnet er kompetent og lærelysten. Pedagogikken går ut på at de voksne sammen med lokalene og rommet skal støtte opp om barnets nysgjerrige natur med undersøkende, skapende og eksperimenterende aktiviteter. Seland (2011) forteller videre at rommet tilegnes en viktig rolle i denne utviklingen sammen med utstyr og apparater som for eksempel vann, lys, byggeklosser, malesaker og lignende. Rommene får gjerne navn som «verksted» og «atelier» som videre skal være med på å skape et utforskende miljø som inviterer barna til å skape noe kreativt. Hun sier videre at Reggio Emilia- pedagogikken går fra å fokusere på den tradisjonelle leken og utviklingen av sosial kompetanse til å fokusere mer på læring gjennom aktiv bruk av lokalene og hvordan rommene er innredet og dermed aktivitetstilbudet som tilbys. Det er likevel viktig at barna selv velger de aktivitetene de ønsker og læring av spesifikke ferdigheter ikke vektlegges innen Reggio Emilia- pedagogikken (Rianaldi et al. 2009 Jonstøij & Tolgraven, 2003, gjengitt etter Seland, 2011)

I følge Buvik et al. (2003) er byggingen av rom med sterkt kodede rom ofte inspirert av Reggio Emilia- pedagogikken. De fleksible barnehagene kan være en metode for å implementere denne pedagogikken inn i den norske barnehagekulturen. Det er en økende interesse for denne pedagogikken i den vestlige verden og pedagogikken kan derfor bli sett på som den «riktige» måten å drive barnehagene på. Seland (2011) forteller videre at det kan se ut til at rommets innredning har en avgjørende betydning for barnehagenes pedagogiske kvalitet og blir sett på som en «sannhet». «Riktig» bruk av rommene handler om at barnas utforskning og eksperimentering i de ulike aktivitetsrommene blir observert og ledet av pedagoger. Dette fører til at Reggio Emilia-pedagogikken fører til at barnas lek gjennom fantasi blir nedprioritert og lite vektlagt (Seland, 2011).

6 Metode

I dette kapittelet vil jeg presentere metodene som er brukt i denne rapporten. Først blir metodene presentert med en teoretisk beskrivelse, så beskrives det hvordan jeg har benyttet de ulike metodene for innsamling av data og empiri.

6.1 Hva er metode

Metode er de midlene som fører til å løse en problemstilling sier Andersen (2013). Metodene blir beskrevet av Dalland (2007); og Halvorsen (1989) som en forklaring på hvordan vi skal gå frem for å finne frem til kunnskap eller for å etterprøve kunnskap, dette er altså verktøyene som kan brukes for å samle inn informasjon. Metode beskrive av Halvorsen (1989) som en systematisk måte å undersøke virkeligheten på der man gjennom å bruke ulike metoder kan forbedre oppdagelsesevnen slik at man ser grunnen til ulike hendelser og meninger bak handlinger. Valg av metode fører til at man ser etter noe spesifikt som skjerper oppmerksomheten rundt dette. Forskningsmetoden eller en kombinasjon av ulike forskningsmetoder er med på å bestemme hva en ser og oppdager (Halvorsen, 1989; Johannesen et al. 2010). Begrunnelsen for å velge en metode eller en kombinasjon av ulike metoder er at man mener dette er riktig for å gi gode data som vil belyse spørsmålene på en faglig interessant måte (Dalland, 2007). En forsker må stille krav til informasjonen som hentes inn før det trekkes konklusjoner, og gjennom bruk av en eller flere metoder blir det mulig å gjøre seg opp en mening om informasjonen er relevant og korrekt.

I denne studien ble det benyttet flere metoder for å hente inn informasjon om temaet som blir beskrevet i de påfølgende underkapitler. Disse metodene står sentralt i utformingen av denne rapporten og har vært benyttet aktivt ved de to studerte casene som begge er kommunale barnehager bygget med fleksible løsninger i Trondheim kommune.

6.2 Benyttede metoder

Det er blitt benyttet flere undersøkelsesmetoder i denne studien. Det ble benyttet samfunnsvitenskapelige metoder, litteraturstudier og casestudier. I barnehagene ble det utført 6 dybdeintervjuer med 7 sentrale ledere på ulike nivåer, Gåtur med spørreskjema sammen med 11 ansatte og 12 barn. Det ble utført 16 registreringer på hvor barn og voksne befinner seg ved et visst klokkeslett som et situasjonsbilde. Det ble gjennomført 18 Følg et barn registreringer, der barnets aktiviteter i løpet av en tidsperiode ble registrert. I tillegg har jeg vært til stede og observert hvordan hverdagen har utartet seg.

6.2.1 Samfunnsvitenskapelig metode

Samfunnsvitenskapen har ifølge Johannesen et al. (2010) til hensikt å etablere kunnskap om hvordan den sosiale virkeligheten ser ut. Samfunnsvitenskapelige undersøkelsesmetoder skal i stor grad kunne diskuteres og etterprøves av andre. Fortolkning er viktig, men ikke all kunnskap er helt subjektivt, uavhengig av forhold utenfor det enkelte individ. Samfunnet er noe som alltid er i endring og som vi må tilpasse oss og en forsker blir derfor i

samfunnsvitenskapelige metoder en deltager fremfor en tilskuer i samfunnet. Man blir styrt av det daglige språket som er et utgangspunkt for forståelsen av sosiale fenomener, derfor er det viktig å bruke flere metoder i en metodetriangulering som belyser temaet og problemstillingen fra flere sider som videre vil endre forskerens utgangspunkt (Halvorsen, 1989; Johannesen et al. 2010).

Samfunnsforskere befinner seg mellom den konkrete hverdagserfaringen og generelle oppfatninger om fenomener, de lurer på hvordan virkeligheten er og stiller spørsmål omkring dette som de ønsker å finne svar på. For å få svar må man innhente informasjon gjennom data eller empiri fra den virkelige verden for å teste ut om antagelser eller oppfatninger er riktige. Samfunnsvitenskapelig metode handler om hvordan man går frem når man henter inn informasjon fra og om virkeligheten, hvordan informasjonen skal analyseres for å gi ny innsikt i samfunnsmessige forhold og prosesser (Johannesen et al. 2010).

Samfunnsvitenskapelige metoder er en samlebetegnelse for ulike metoder for systematisk innsamling av informasjon om virkeligheten Halvorsen (1989). De ulike metodene brukes til å samle inn, organisere, bearbeide og analysere sosiale fakta på en systematisk måte slik at andre kan etterprøve resultatene av forskningen. Gjennom samfunnsvitenskapelige metoder vil man å få kjennskap til ulike sider eller fenomener ved den menneskeskapte verden.

I dette arbeidet er det blitt benyttet flere samfunnsvitenskapelige metoder for å besvare problemstillingen og forskningsspørsmålene. Det har vært et teoretisk fokus på hvordan kommunale barnehager innen en kommune blir påvirket av statlige og kommunale retningslinjer og hvilken pedagogikk som kommer frem. Jeg har sett på barnehagetypologiene som bygges i dag og satt meg inn i teori om opplevelse av kvalitet og lokaler. Teorien og litteraturen som er samlet inn ble satt på prøve i det jeg utførte intervjuer hos- og gjorde ulike studier av to case. Mine studier sammen med litteraturen er på en direkte og en indirekte måte knyttet opp mot tematikken, problemstillingen og forskningsspørsmålene. Til slutt i denne rapporten vil det forhåpentligvis ende opp med et resultat som gir et konkluderende svar på problemstillingen og forskningsspørsmålene, og kan etterprøves av andre.

6.2.2 Litteraturstudier og teori

Litteraturstudier er ifølge Aveyard (2007) en granskning og tolkning av litteraturen som finnes om et bestemt tema. Å benytte litteratur og gjøre en vurdering av ulike litterære teorier er viktig som introduksjon til et tema, før man begynner med egne undersøkelser. Hensikten med å gjøre litteraturstudier i forkant av egne undersøkelser er viktig for å skaffe seg en kritisk betraktning av litteraturen for temaet og kan brukes som begrunnelse til å starte en ny studie (Aveyard, 2007; Johannesen et al. 2010). Aveyard (2007) beskriver at målet er å gjennomgå og være kritisk til litteraturen for å vise at man har forstått litteraturen og metodene brukt for å undersøke det samme temaet. I forskning bruker man begrepet empiri som kommer fra andres erfaringer. Data, både teoretisk og egne undersøkelser beskrives som representasjoner av virkeligheten. I empirisk forskning går den teoretiske litteraturstudien og empiri sammen. Der teorien ikke underbygges av egne undersøkelser vil det oppstå spekulasjoner om hvordan et fenomen faktisk er, og der egne undersøkelser ikke forklares fra

et teoretisk perspektiv har det lett for å oppstå isolerte beskrivelser av fenomener som har lav verdi og dette vil ikke gi innsikt i samfunnsmessige fenomener (Johannesen et al. 2010). De forteller videre at samfunnsvitenskapen skiller mellom harde og myke data. Der hard data som blir registrert består av tall som for eksempel kjønn, alder og inntekt. Mens myke data kommer frem av en skrevet tekst. Videre forteller de at man må ta utgangspunkt i allerede eksisterende kunnskap for å få en forståelse om hvordan ting henger sammen. Teorier beskrives som antagelser og kunnskap om virkeligheten. Det skilles mellom data og teori, der data beskrives som mer konkrete representasjoner om virkeligheten enn det teori er (Johannesen et al. 2010).

Denne studien ble startet ved å se på eksisterende litteratur i forkant av utførelsen av egne undersøkelser. Dette for å tilegne kunnskap om temaet og for å rette et kritisk blikk mot føringer som er satt av stat og kommune. Og i forhold til hvordan dette påvirker hverdagen i barnehagene. Litteraturstudiet har vært med på å øke min kompetanse om pedagogikk som i dag føres i kommunale barnehager og hvilke fysiske løsninger som i dag foretrekkes av staten og kommunen. Disse litteraturstudiene har bidratt til å forberede meg og økt min kompetanse om temaet før jeg gjorde egne studier. Litteraturstudiene har vært viktige for å øke kompetansen om barnehager, lovverk, statlige og kommunale retningslinjer og føringer. Noe av litteraturen er direkte knyttet opp mot enkelte forskningsspørsmål og er med på å belyse dette, mens annen litteratur er med for å øke min kompetanse før jeg tar kontakt med representanter i barnehagene og som har bidratt til at jeg av representantene ved barnehagene blir sett på som en kompetent student som har satt meg inn i temaet jeg tar for meg. Dette har også bidratt til å øke forståelsen mellom meg og representantene på tross av ulike fagbakgrunn og bidratt til gode tverrfaglige samtaler.

6.2.3 Kvalitative og kvantitative metoder

I samfunnsvitenskapelige metoder dukker det raskt opp et skille som vil prege forskningsarbeidet, dette er vurderingen om forskeren skal bruke kvalitative eller kvantitative forskningsmetoder i arbeidet eller en kombinasjon av disse (Johannesen et al. 2010).

Kvalitativ metode beskrives av Johannesen et al. (2010) som en fornuftig fremgangsmetode om man skal undersøke fenomener som man ikke vet så mye om på forhånd og som det i tillegg er forsket lite på fra før eller i tilfeller der man skal forske på fenomener som man ønsker en bred og utdypende forståelse for. Kvalitative metoder er ifølge Dalland (2007) metoder som baserer seg på muntlig eller skriftlig informasjon som ikke kan tallfestes. Ved å utføre kvalitative metoder tar man sikte på å få frem meninger og opplevelser hos kildene. Man konsentrerer seg om få studieobjekter der man samler inn mange og varierte opplysninger om disse. Bredden i datamaterialet vil muliggjøre et fokus på relevansen hos de studerte kildene. Dalland forteller også at kvalitative metoder ofte brukes for å hente inn data som kan karakterisere et fenomen. Hovedfokuset i kvalitative forskningsmetoder vil være å oppnå en helhetsforståelse, og etterprøvbarehet kan være utfordrende i slike tilnærminger da studiene ofte baserer seg på personlige meninger og undersøkelser som ikke tallfestes (Dalland, 2007).

Kvantitative undersøkelser tar ifølge Dalland (2007); Johannesen et al. (2010) sikte på å innhente informasjon som kan omformes til målbare enheter som igjen gir mulighet til å utføre regneoperasjoner. Olsson (2011) beskriver at kvantitative metoder baserer seg på mange objekter der undersøkelsen er uten grundig fordypning. Kvantitative metoder baserer seg på at resultatene kan etterprøves. Olsson sier videre at bruken av en kombinasjon mellom kvalitative og kvantitative metoder vil gi de kvalitative metodene en forklaring til tallene fra de kvantitative metodene og gi leseren en bredere forståelse for disse. Tilsvarende kan kvantitative metoder bidra til å underbygge resultater man får fra kvalitative metoder. Man må være bevisst på at man i kvalitative undersøkelser også kan finne elementer av kvantifisering. Forskjellen mellom kvalitativ og kvantitativ metode er i hovedsak igjennom måten man samler inn data på (Dalland, 2007).

Jeg har i dette arbeidet tatt for meg to barnehager som case, der ble det gjennomført flere besøk og observert hvordan hverdagen deres er og hvordan lokalene brukes. I løpet av denne perioden ble det utført seks dybdeintervjuer med syv sentrale representanter fra begge casene. Det ble benyttet et spørreskjema i form av en Gåtur der jeg sammen med ansatte og barn har tatt for oss ulike rom i barnehagene. Metoden Gåtur er en evalueringsmetode for brukskvalitet hentet fra USE-Tools metodehåndbok hvor formålet er å utvikle et verktøy for kartlegging og evaluering av brukbarheten av bygg (Hansen et al. 2009) (Se vedlegg 1. for en kort innføring av USE TOOL) Dette skal bidra til å kartlegge de ansattes brukskvalitet i barnehagelokalene, der 11 ansatte med ulik fagbakgrunn har deltatt. Dette er også blitt utført i en forenklet form sammen med 12 barn fra de ulike gruppene i barnehagene, der tre barn fra hver barnegruppe har deltatt. Å bruke barn som deltagere er inspirert av The Mosaic Approach som ifølge Clark og Moss (2001) er en tilnærming med flere metoder som inneholder et rammeverk for hvordan man kan lytte aktivt til unge barn som kombinerer det visuelle med det verbale. (Se vedlegg 2. for en kort innføring av The Mosaic Approach). Disse undersøkelsene er direkte knyttet opp mot forskningsspørsmålet som tar for seg brukskvaliteten i barnehagene. Jeg har i tillegg gjort mine egne observasjoner i form av USE- Tools metode Følg et barn, der jeg har registrert 18 barns aktivitet innenfor en viss tidsperiode for å se på trafikken og hvilke rom som brukes mest. Jeg har registrert 16 situasjonsbilder som viser hvor barn og ansatte befinner seg i lokalene på et bestemt tidspunkt. I tillegg har jeg vært tilstede og gjort egne observasjoner. Jeg har hatt uformelle samtaler med de ansatte for å øke min forståelse om hverdagen i barnehagene som kan være med på å understøtte svarene fra spørreundersøkelsene i tillegg til at de øker min kunnskap om bruksfrekvensen i lokalene og for å besvare forskningsspørsmålene.

6.2.4 Casestudie

Casestudier beskrives av Andersen (2013) og Halvorsen (1989) som kvalitative studier av en eller flere undersøkelsesenheter. De beskriver videre at betegnelsen «case» kommer av det latinske ordet «casus» som understreker betydningen av det enkelte tilfelle. Halvorsen (1989) forklarer casestudier som studier der forskeren kun har en eller noen få undersøkelsesenheter som velges ut med bakgrunn for muligheten til å analysere unike tilfeller eller tilfeller som man ser på som typiske. Et case kan være organisasjoner, beslutninger, forhandlinger, et

utsagn eller lignende. Undersøkelsesenheten eller caset ses på som noe komplett med underenheter og deres forhold til hverandre beskrives i detalj. Tolkinger og forklaringer hentet fra caset bygger gjerne på teori eller skal bidra til å utvikle ny teori. Det som kjennetegner et godt casestudie er validiteten og reliabiliteten i studiet. Halvorsen beskriver videre at casestudier alene kan generere et stort antall observasjoner som ikke nødvendigvis kan sammenlignes. Men at man med en presentasjon av teori og empiri kan knytte forutsetninger til studien og med det styre retningen i casestudiet. Med dette blir det rammene for observasjonene fremfor antall observasjoner som blir viktig.

Casestudier beskrives av Yin (2009) som en forskningsmetode som i likhet med andre metoder undersøker et empirisk tema ved å følge forhåndsdefinerte prosedyrer. Han beskriver fem komponenter som i casestudier er spesielt viktige å følge. Disse er 1. Studiets forskningsspørsmål, der man setter rammer for spørsmålene gjennom å spørre seg for hvem, hva, hvor og hvordan. Svarene på disse spørsmålene vil gi en pekepinn på hvilken forskningsmetode som er mest relevant å benytte. Ved benyttelse av casestudier er det spørsmålene hvem og hvorfor som er mest passende. 2. Påstander og teoretiske antagelser, som retter seg mot noe sentralt innenfor temaet som burde bli undersøkt mer inngående, som kan være fremstilt i forskningsspørsmålene. 3. Studiets analyseenheter, er knyttet til problemstillingen og hvordan forskningsspørsmålene er utformet for å bidra til å besvare denne og hvor man fokuserer på casene. 4. Den logiske sammenhengen mellom dataene og påstandene eller antagelsene, som beskrives to analysestrategier hvor den ene er analyser basert på teoretiske antagelser og hvor den andre baserer seg på beskrivende casestudier. 5. Kriterier for å tolke funnene, som beskriver at man skal tolke funnene opp mot allerede eksisterende teori om et tema. Komponent 4 og 5 blir gjennom arbeid med teori og casestudiet bedre utført ettersom man får en bedre forståelse for funnene fra case med en teoretisk forståelse liggende til grunn (Yin, 2009).

Som case i denne oppgaven er det blitt sett på to kommunale barnehager som ligger i Trondheim kommune, disse er Grillstadfjæra barnehage og Ladesletta barnehage. Barnehagene er begge bygget med fleksible løsninger og var klare for innflytting høsten 2013. I disse barnehagene er det blitt utført intervjuer med sentrale personer for å blant annet få svar på hvordan de opplever deres hverdag i lokalene og om disse er med på å støtte opp om bruken. I barnehagene er det gjennom flere besøk blitt observert hvordan barn og ansatte bruker lokalene, hvor i lokalene de befinner seg mest og hvordan hverdagen utarter seg. Jeg har i samarbeid med ansatte av ulike kvalifikasjoner utført en Gåtur som er en evalueringsmetode for brukskvalitet hentet fra USE-Tool metodehåndbok (Hansen et al. 2009) (vedlegg 1). I gåturen gikk vi gjennom flere forhåndsbestemte stoppesteder: Grovgarderobe, Baserom/Grupperom, Spiseareal, Spesialrom, Kjøkken samt et valgfritt rom som deltagerne så på som viktig å ta med på gåturen. Det ble brukt et skjema med en spørreundersøkelse der deltagerne krysser av for den graderingen som passer best. I tillegg er USE-Tools evalueringsmetode Følg et barn blitt benyttet. Det ble brukt plantegninger av lokalene til å registrere aktiviteten til enkelte barn i løpet av en lengre periode hvor de er inne for å finne svar på hvordan lokalene benyttes av barna. I samarbeid med en gruppe barn er det blitt gjennomført gåtur i noen rom i barnehagen der barna har svart på en spørreundersøkelse

for å se på hvordan de opplever hverdagen i barnehagen og hva de synes om lokalene. Denne turen er inspirert av The Mosaic Approach av Clark og Moss (2001) (vedlegg 2).

6.2.5 Intervju

Brinkmann og Kvale (2015) beskriver det kvalitative forskningsintervjuet som en måte å forstå verden på fra intervjuobjektets ståsted for å få en forståelse av deres erfaringer og meningene deres rundt erfaringene. I forskningsintervjuer snakker man med folk fordi man ønsker å finne ut av hvordan de beskriver deres erfaringer eller forklarer deres handlinger. Videre beskriver Brinkmann og Kvale forskningsintervjuet som en samtale med en struktur og en hensikt. Intervjueren og intervjuobjektet er ikke likestilte, dette fordi det er intervjueren som kontrollerer situasjonen gjennom å utforme spørsmål knyttet opp mot spesifikke temaer og gjennom å spørre oppfølgingsspørsmål til svarene de får fra intervjuobjektet.

Dalland (2012) beskriver at i arbeid med andre mennesker er det samtalen som er det viktigste redskapet. Ved å gå inn i en samtale med andre tar man i bruk sine menneskelige og faglige ressurser. I en profesjonell sammenheng er det viktig at man forstår det som blir sagt og hva det betyr for personene som forteller det. Under et forskningsintervju vil det i relasjonen mellom intervjueren og den som blir intervjuet bli produsert kunnskap forteller Brinkmann og Kvale (2015).

I en intervjusammenheng er det intervjueren som er instrumentet forteller Dalland (2012) og Brinkmann og Kvale (2015). Man får svar ut fra hvordan man formulerer spørsmålene sine og dette i tillegg til hvordan man tolker svarene og hvordan man bruker dem i det videre arbeidet er avgjørende for reliabiliteten og validiteten på intervjuet. Det beskrives videre at et kvalitativt intervju utføres når man ønsker å innhente personlige beskrivelser og tanker om et fenomen eller situasjon som den intervjuede har kjennskap til. Gjennom å utføre kvalitative intervjuer er man ute etter å få frem nyanserte beskrivelser om situasjoner eller fenomener der den intervjuede fungerer som en brikke. Styrken i slike intervjuer er presisjonen i beskrivelsene og fortolkningene av innholdets betydning. For å få til dette er det nødvendig å stille utfyllende spørsmål og gjerne følge opp med spørsmål som videre utfyller den intervjuedes svar (Dalland, 2012).

Etter at man har utført intervju skal dataene tolkes og analyseres. Man skal med dette finne meningen med det man har fått vite av den som ble intervjuet og innholdet i intervjuet må presenteres på en saklig måte. Intervjuguiden fungerer som et grunnlag for analysen og produktet skal til slutt være med på å besvare problemstillingen (Dalland, 2012).

I dette arbeidet er det blitt utført 6 dybdeintervjuer med til sammen 7 sentrale representanter fra barnehagene der en intervjuguide som var utarbeidet på forhånd ble fulgt (vedlegg 3). Alle intervjuobjekter har fått de samme spørsmålene, med unntak av noen oppfølgings spørsmål som ved noen tilfeller ble stilt for å få frem en bedre forståelse av- eller utfyllelse av deres meninger. Intervjuguiden har tatt for seg temaene «Barnehagen og driften» som skal øke min forståelse av hverdagen i barnehagene og som er med på å rette de videre spørsmålene mer direkte mot den aktuelle barnehagen. «Bruk i henhold til statlige og kommunale retningslinjer» som retter seg direkte mot forskningsspørsmålene som er utformet. Og til slutt

«Planlegging av bygget» som vil gi meg innsikt i hvilken grad intervjuobjektet har hatt muligheten til å være med på et tidlig stadium og påvirke planleggingen av løsninger i barnehagen, som igjen kan være en indikator på tilfredsheten rundt deres opplevelse av bygget og eierskap til prosjektet.

6.3 Metodetriangulering

En metodetriangulering består av å kombinere kvalitative og kvantitative forskningsmetoder. Å triangulere beskrives av Johannesen et al. (2010) som en måte å «...bestemme det tredje toppunktet i en trekant ved hjelp av retningene i dette punktet fra de to andre toppunktene i trekanten...» (Johannesen et al. 2010). Dette betyr i samfunnsvitenskapen at forskeren ser et fenomen fra flere sider og med ulike perspektiver ved å bruke flere metoder for innsamling og fortolkning av data. Det er flere fordeler med å benytte seg av en metodetriangulering. Grønmo (2004) beskriver en metodetriangulering som en undersøkelse som baserer seg på en kombinasjon av flere metoder og data. I samfunnsvitenskapen vil en triangulering bidra til at man studerer et fenomen eller et case med ulike synspunkter og med ulike synsvinkler. Med en metodetriangulering belyser forskeren en problemstilling ved bruk av flere ulike metoder og data. Metodetriangulering er i likhet med teorimangfold basert på strategiske begrunnelser. Grønmo forteller videre at det er en fordel å kombinere teoretiske perspektiver for å hensiktsmessig kombinere ulike metoder da samfunnsforhold er komplekse. En kombinasjon av metoder kan gi grunnlag for en allsidig belysning av fenomenene som studeres. Grønmo (2004) mener at man med en metodetriangulering kan gi muligheter for teorimangfold, bidra til å styrke tilliten til metodene og resultatene og danne et grunnlag for fornyelse innen et fag. Han mener også at man ved å teste om metodene fører til samme resultatet øker tilliten til resultatene. En metodetriangulering kan også føre til ulike resultater som kan bidra til et større diskusjonsgrunnlag og nye fortolkninger som gir en mer utfyllende forklaring til det aktuelle temaet og problemstillingen.

Halvorsen (1989) forteller at det er en fordel å kombinere kvalitative og kvantitative forskningsmetoder. Dette fordi det kan være svakheter tilknyttet å bruke en kvantitativ innsamlingsmetode som vil veies opp ved i tillegg å benytte seg av kvalitative tilnærmingemetoder som sammen fungerer som en metodetriangulering.

I denne studien ble det benyttet flere ulike metoder, både kvalitative metoder og kvantitative metoder. Jeg har benyttet meg av metodene datainnsamling, intervju, gåturer med spørreskjemaer, følg et barn og situasjonsbilder. Dette med en hensikt å se på et fenomen, altså hvordan barnehagebygg med fleksible løsninger fungerer for de store barnehagebarna, brukskvalitet og hvordan lokalene brukes, med ulike tilnærminger for å se om dette vil føre til samme resultat. En metodetriangulering har også til hensikt å besvare problemstillingen og de enkelte forskningsspørsmålene med ulike metoder og syn, dette for å øke kvaliteten på resultatene der flere metoder gir samme resultat, eller for å skape et bredere diskusjonsgrunnlag når flere metoder gir ulike resultater. En metodetriangulering vil være med på å øke reliabiliteten og validiteten til resultatene og som videre bidrar til en høyere kvalitet i diskusjonen rundt temaet, dette igjen kan bidra til en konkret og reflektert konklusjon.

6.4 Undersøkelsenes kvalitet

Datainnsamling er ifølge Grønmo (2004) en prosess der vi produserer de dataene som behøves for å belyse problemstillingen. På grunnlag av relevant informasjon som er hentet inn ved hjelp av ulike metoder og fra ulike kilder, konstruerer forskeren data. Datamaterialet systematiseres i en rapport og oppfattes som et produkt. Dette produktet kan ha varierende kvalitet. Det er en viktig forutsetning at materialet har en tilfredsstillende kvalitet slik at resultatene blir holdbare. Kvaliteten sees i forhold til hva datamaterialet brukes til, hvor hensikten er å bruke materialet til å belyse en problemstilling.

Grønmo beskriver flere forutsetninger som må til for å belyse problemstillingen: Datamaterialet må ha en sannhetsforpliktelse som betyr at de innsamlede dataene skal representere faktiske forhold i tilknytning til problemstillingen. Det skal bygge på vitenskapelige prinsipper for logikk og språk, slik at materialet danner et grunnlag for en systematisk teoretisk drøfting. Utvelging av analyseenheter må drøftes, slik at de er i samsvar med problemstillingen. Man må drøfte utvelgingen av informasjonstyper, utvelgingen tar utgangspunkt i problemstillingens utforming. Datainnsamlingen må gjennomføres på en forsvarlig måte og etter forutsetningene de valgte metodene gir (Grønmo, 2004).

Yin (2014) forteller at kvaliteten på et forskningsdesign dømmes etter ulike kriterier. Disse kriteriene er pålitelighet, troverdighet, bekreftbarhet og dataavhengighet. For å sikre at kvaliteten er god skal man kunne bekrefte at arbeidet er pålitelig, at det er troverdig og at man skal kunne komme frem til de samme resultatene om man gjør undersøkelsene igjen og tar med flere referanser som omhandler det samme temaet.

For å sikre kvalitet i dette arbeid har jeg valgt å begrense min problemstilling til å omhandle store barnehagebarn og barnehager bygget med fleksible løsninger som vil spisse datagrunnlaget i en konkret retning. Det ble utformet ulike forskningsspørsmål som utdyper problemstillingen og som ved bruk av ulike metoder for innsamling av data i en metodetriangulering skal bidra til å besvare disse.

6.4.1 Validitet

Validitet defineres av Braut (2009) som gyldighet. Altså i hvilken grad man kan trekke gyldige slutninger om det man har satt seg som formål å undersøke ut fra resultatene i forsøket eller studien. Halvorsen (1989) forteller at når man forsker på et fenomen befinner man seg på to plan som kan skape et validitetsproblem. Han beskriver teoriplanet som man befinner seg på når man arbeider med å formulere problemstillingen og når man tolker resultatene fra en empirisk undersøkelse. Og empiriplanet som man befinner seg på når man samler inn data og behandler dette. For at rapporter skal ha en grad av validitet skal det være samsvar mellom teoriplanet og empiriplanet, noe som forskeren må ta stilling til gjennom argumentasjon og skjønn.

Johannesen et al. (2010) beskriver validitet som hvor godt eller hvor relevant eller troverdig data som representerer et fenomen er. De skiller mellom forskjellige former for validitet, begrepsvaliditet, ytre og indre validitet. Begrepsvaliditet handler om relasjonen mellom det

generelle fenomenet som skal undersøkes og de konkrete dataene. For å få en indikasjon på om dataene er valide må man bruke sunn fornuft eller i tilfeller der dette er vanskelig kan man gjennomføre systematiske validitetstester. Man skal ifølge Johannesen et al. (2010) ikke erkjenne validitet som noe absolutt, som om data er valide eller ikke, men man skal se på det som et kvalitetskrav som kan være tilnærmet oppfylt. Begrepsvaliditet er typiske målfenomener, om det er noe samsvar mellom det generelle fenomenet som undersøkes og målingene som gjøres. Ytre validitet tar for seg spørsmål om generalisering fra utvalg til populasjon. Og et spørsmål som er relevant å stille seg når man utfører undersøkelser er om utvalget er representativt for populasjonen. Hvis man har et stort bortfall i utvalget vil dette true validiteten i oppgaven (Johannesen et al. 2010). I følge Braut (2009) indikerer ytre validitet på at resultatene fra en studie av et begrenset omfang kan gjøres allment gjeldende. Indre validitet brukes om muligheten en studie gir, til at funnene kan forklares gjennom en antatt hypotese. Høy indre validitet forutsetter at man har kontroll over mulige synspunkter (Braut, 2009).

For å sikre validitet i arbeidet har jeg hele tiden brukt problemstillingen og forskningsspørsmålene som en føring ved valg av teoretisk informasjon, ved utarbeidelse av intervjuguide og ved de ulike undersøkelsene som ble gjort hos de ulike casene. Problemstillingen og forskningsspørsmålene er aktivt brukt ved disse utvelgingene og utarbeidelsene for å sikre en grad av samsvar mellom teorien som er brukt og resultatene som kommer frem av undersøkelsene. Det er også blitt benyttet ulike metoder i en metodetriangulering for innhenting av teori og resultater som jeg mener i en enda større grad er ment å sikre validitet i arbeidet.

6.4.2 Reliabilitet

Reliabilitet er ifølge Braut og Stoltenberg (2009) det samme som pålitelighet. Dette beskriver i hvilken grad man får samme resultater når en måling eller undersøkelse gjentas under identiske forhold. Videre forteller de at ved ulikheter mellom observatører, altså forskerne som utfører en undersøkelse eller ved variasjon i det som blir målt kan det oppstå manglende reliabilitet. Halvorsen (1989) beskriver reliabilitet som påliteligheten i målingene, som betyr at man uavhengig av antall målinger skal få omtrent de samme resultatene fra måling til måling. Videre forteller han at reliabilitet skapes ved at de ulike leddene i måleprosessen har minst mulig unøyaktigheter, man må for eksempel registrere funn riktig. Om reliabiliteten er høy skal den være i stand til å belyse og besvare problemstillingen til forskeren. Det er en forutsetning at reliabiliteten er tilfredsstillende for at andre skal kunne teste hypotesene til forskeren. Det som likevel er viktig for en forsker er at rapporten både er reliabel og valid, det er ikke nok om resultatene er pålitelige hvis de ikke belyser problemstillingen eller omvendt. Det er derfor sentralt for en forsker å se til at reliabiliteten og validiteten samsvarer og sammen belyser problemstillingen og hypotesene som fremstilles.

Reliabilitet vil ifølge Johannesen et al. (2010) belyse om informasjonen og dataen som presenteres i en forskningsrapport er pålitelig. Reliabilitet knytter seg til dataene som samles gjennom egne undersøkelser, hvilke data som brukes, metodene som er brukt for å samle inn

dataene og hvordan dette bearbeides. De forteller videre at man kan benytte seg av flere metoder for å teste dataens reliabilitet. Man kan blant annet gjenta den samme undersøkelsen på samme gruppe til ulike tidspunkt og hvis resultatene forblir de samme, er dette en bekreftelse på høy reliabilitet. Man kan også ta med seg flere forskere som undersøker det samme fenomenet og hvis flere forskere kommer frem til det samme resultatet er det høy reliabilitet. En forsker kan også undersøke et fenomen hos flere undersøkelsesobjekter og hvis resultatet vil være det samme hos flere av undersøkelsesobjektene viser dette høy reliabilitet.

Jeg har en tanke om at det i en samfunnsvitenskapelig rapport kan være utfordrende å sikre reliabilitet i arbeidet. Dette fordi undersøkelsene tar for seg aspekter ved casene som besvares av menneskelige ressurser. Mennesker preges av blant annet sinnsstemning og stressnivå, som varierer fra dag til dag og ut fra situasjoner man befinner seg i. Dette kan dermed være med å påvirke deres tilbakemeldinger i en intervjusituasjon og ved deltagelse på gåtur.

Sinnsstemning kan også påvirke barnas rytme i løpet av en hverdag i barnehagen. Dette kan være med på å påvirke reliabiliteten i resultatene. For å sikre en grad av reliabilitet er det blitt utført gåturer med flere representanter fra hver barnehage, det ble gjennomført flere registreringer med følg et barn og det ble utført flere registreringer med situasjonsbilder. Men om undersøkelsene gjentas ved en senere anledning kan det ikke garanteres at resultatene vil bli de samme.

7 Resultat av undersøkelser

Det har i denne studien blitt utført undersøkelser ved to case som er kommunale barnehager beliggende i Trondheim kommune. Dette er Grillstadjæra barnehage og Ladesletta barnehage. I dette kapitlet vil jeg presentere barnehagene og et sammendrag av resultatene fra undersøkelsene jeg har gjennomført i barnehagene knyttet opp mot problemstillingen og forskningsspørsmålene.

7.1 Grillstadjæra barnehage

Figur 4: Velkommen til Grillstadjæra barnehage

Figur 5: Lekeplass

Presentasjon av barnehagen

Grillstadjæra barnehage er lokalisert på Grilstad marina utenfor Trondheim. Barnehagen åpnet 5. august 2013 og har plass til 42 småbarn under 3 år og 40 storbarn over 3 år i tillegg til 20 ansatte. Bygget går over to etasjer med innvendig heis, hvor de små barna holder til i første etasje på Småland og de store barna holder til i andre etasje på Brygga som er deres navn på avdelingen og på allrommet eller spisearealet som deles av to barnegrupper. Barnehagen har lekeplass ute, samt god tilgang til friområder i nærmiljøet. Alle barn i samme etasje deler spiseareal, atelierer og verksteder og rommene er tilgjengelig for alle, men de to barnegruppene deles slik at de ikke er til stede på samme sted samtidig. Barna og pedagogene er inndelt i fem grupper med egne grupperom, der de store barna i andre etasje deles inn i to barnegrupper på Tautra og Frosta. De er til sammen 40 barn, 21 på Frosta som i hovedsak er fra 5-6 år og 19 barn på Tautra som i hovedsak er fra 3-4 år. Hver barnegruppe har fire ansatte.

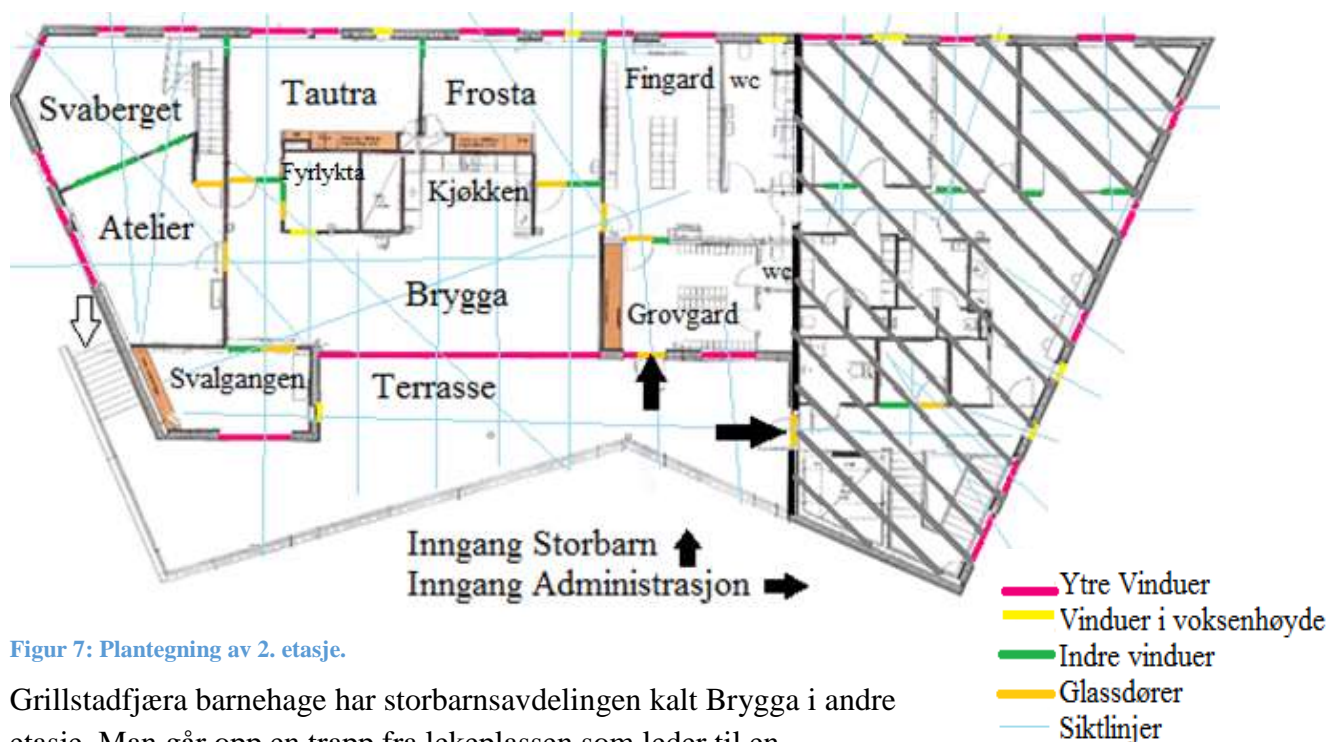

Figur 6: Inngang storbarnsavdelingen

Barnehagen deltar i Trondheim kommunes Reggio Emilia nettverk. Barnehagens visjon er «we will rock you» som skal bidra til å «*bevege, påvirke og gjøre om litt i hue*» Grillstadjæra

barnehage (2014). Verdierklæringen til barnehagen beskriver at barnehagen arbeider på en måte som skal bidra til å øke barns forståelse av demokratiske prosesser. Pedagogene skal være aktivt lyttende og åpne for nye forståelser. Deres pedagogikk går ut på å organisere rom, miljø og materialer slik at dette støtter opp om barns utvikling (Grillstadfjæra barnehage, 2014). Dette kommer også frem av barnehagens pedagogiske rapport fra 2013- 2014 hvor de trekker inn elementer fra Reggio Emilia pedagogikken i deres prosjekttrettede arbeidsmetode. Den pedagogiske rapporten blir ansett som barnehagens svar på en Årsplan, men som ikke er like detaljert. Dette begrunnes med at de mener ved å planlegge detaljert for et år fremover kan føre til at de risikerer å miste verdifulle impulser og initiativ fra barna eller fra pedagogene (Grillstadfjæra barnehage, 2013-2014)

Presentasjon av lokalene

Figur 7: Plantegning av 2. etasje.

Grillstadfjæra barnehage har storbarnsavdelingen kalt Brygga i andre etasje. Man går opp en trapp fra lekeplassen som leder til en stor terrasse. Man går inn i grovgarderoben som i tillegg inneholder toalett og tørkerom. Rommet har en trebenk på venstre side og hyller med knagger på høyre side, hvor også toalettet og tørkerommet befinner seg.

Går man videre inn i rommet kommer man til fingarderoben med skap for oppbevaring av klær. Her er det store vinduer som vender ut mot havet. Til høyre i fingarderoben finner man toaletter og stellerom, samt en vask. Videre inn i bygget finner man Brygga som er det samlede navnet på storbarnsavdelingen i tillegg til navnet på allrommet/spisearealet. Brygga består av stablekrakker og flere runde bord på venstre side, langs vindusrekken som er fra gulv til tak med skyvedør ut til terrassen, og med et

Figur 8: Pedagogisk aktivitet på Brygga

overbygget tak som gir en naturlig solskjerming. På høyre side finner vi en kjøkkenkrok som har en åpen løsning, med en kjøkkenøy som fungerer som et skille.

Til høre på baksiden av kjøkkenet finner man Baserommene eller grupperommene Frosta og Tautra. Frosta ligger nærmest fingarderoben, der de eldste barna fra 5 til 6 år holder til. Går man gjennom brygga finner man Tautra, der de yngste barna holder til, i alderen 3-4, og med noen få 2 åringer. Begge grupperommene har store vinduer ut mot fjorden, med mulighet for solskjerming, vinduer mot brygga og en glassøyle mellom grupperommene. Tautra og Frosta rommene er av samme størrelse og er møblert relativt likt, med en hyller for pedagogisk materiale, tribuner for samling av barn og lekesoner skapt av møblelementet. Frosta har i tillegg smartboard og Tautra har en tavle.

Figur 9: Smartboard på Frosta

Går man igjennom brygga finner man Svalgangen på venstre side, som fungerer som et verksted, dette rommet har store skyvedører i glass både ut til terrassen og inn i lokalene mot brygga, her finner man naturmaterialer og materialer fra prosjekter oppbevares her. Rommet har i tillegg et stort bord midt i rommet, samt vask på den ene enden og hylle i den andre enden av rommet.

Fyrlykta er et mindre prosjektrum som befinner seg på den samme enden av lokalet som svalgangen og Tautrarommet. Rommet inneholder hyller med utstillinger av barnelagde materialer, rommet har en skyvedør i glass og et lite firkantet vindu ut mot brygga, ellers er rommet tomt.

Atelieret er et romslig rom som befinner seg i enden av Brygga, med vinduer ut mot fjorden og lekeplassen, til svaberget og med glassøyler til brygga. Midt i rommet er det et stort rundt bord med stablekrakker. Langs den ene veggen er det en hylle med materialer, her finnes det også en vask. Her henger det materialer laget av barna i taket og i liggende i hyller.

Figur 10: Innsyn til Fyrlykta

Atelieret har en trapp ned til første etasje og Svaberget som er et fellesrom for alle barna i barnehagen, dette rommet brukes til felles samlinger og ved spesielle arrangementer med foreldre tilstede. Rommet er stort og romslig med en lav møbleringsgrad. Rommet inneholder en scene med trapp og rutsjebane, piano, smartboard og andre udefinerte leker tilpasset fin- og grovmotorisk lek som oppbevares i skap og en bod tilknyttet rommet.

Figur 11: Atelieret med trappegang til Svaberget og utsikt til Brygga

7.1.1 Funksjon og bruk av barnehagelokaler bygget med fleksible løsninger

Dagsrytme og organisering

- Dagen utarter seg slik at barna kommer på morgenen fra 07.15, så spiser de frokost fra matpakke eller leker fritt i hovedsak inne på grupperommene.
- Klokken 08.30 samles barna på hver sine grupperom for et morgenmøte der de snakker fritt før de snakker om hva som skal skje den dagen.
- Etter gruppemøtet ca 09.00 grupperes barnegruppen som skal være inne i mindre grupper og har prosjekt, der de fordeler seg på de ulike rommene. Den andre gruppen går ut i garderobene og gjør seg klar for turdag.
- Gruppen som er inne har prosjekt i en fast gruppe med en fast pedagog i en time før det er frilek frem til lunsj ca. kl. 11.30.
- Etter lunsj ca. kl. 12.00 er det for Tautra hvilestund der de tar frem dyner, slapper av, leser en bok eller gjør andre rolige aktiviteter inne på Tautrarommet, de har så frilek mens de sendes puljevis ut i garderoben for å kle på seg for å gå ut å leke. Frosta har frilek på grupperommet og blir samtidig sendt ut i garderobene puljevis for å kle på seg, for så å gå ut å leke på lekeplassen.
- Kl. 14.00 Har de mellommåltid og frukt. Det er gjerne nå gruppen som har turdag kommer tilbake. Da spiser gjerne en gruppe inne på brygga og den andre gruppen på terrassen, ellers så bruker den ene gruppen lekeplassen ute å leke på eller grupperommet til de andre er ferdige før de kan spise.
- Etter dette går de stort sett ut igjen eller en gruppe blir inne og har frilek og fordeler seg på rommene i barnehagen etter hva de vil gjøre frem til de blir hentet og barnehagen stenger kl. 16.30.

Hvordan barnehagen fungerer for barn og ansatte.

Barnehagen blir av de ansatte verken sett på som en avdelingsbarnehage, basebarnehage eller sonebarnehage. Det andre ofte kaller baserom kaller de grupperom. I intervju kom det frem at lederne i barnehagen tenker at begrepet basebarnehage er et trangt begrep som ble innført av

Trondheim kommune som en arbeidsmetode da de begynte å bygge barnehager i stor skala. Men de mener at barnehager har utviklet seg fra å være de tradisjonelle avdelingsbarnehagene som var vanlig før. Alle de intervjuede personene synes barnehagen er fin og fungerer godt. Jeg blir fortalt i intervjuene at de er spesielt fornøyde med at det er store vinduer ut som slipper inn mye dagslys og glassøyler inn i andre rom som forenkler orienteringen til barn og voksne, dette bekreftes av gåturene og av følg et barn registreringene. Jeg observerer at barnegruppene som tilhører Tautra og Frosta deler på alle rom i deres etasje, men har ekstra tilhold i deres gruppe og grupperom, noe som bekreftes ved intervjuene. Barna fordeler seg etter hvilke aktiviteter de vil gjøre eller hvem de vil leke med.

Barnehagelokalene fungerer bra for de store barna, men det krever en del organisering fra de ansatte for at det skal fungere blir jeg fortalt i intervjuene. Noen pedagoger mener at lokalenes utforming til tider fører til at de ansatte bruker mye tid til å kompensere for dette gjennom planlegging og organisering fremfor å være tilstede for barna i den grad de ønsker. Pedagogisk leder forteller at: *«Bygget er utformet hensiktsmessig til den bruken som er, og det er veldig bra. Jeg føler ikke at bygget er til hindring for aktivitetene som foregår her, sammenlignet med andre barnehager er det helt fantastisk. Ting som fungerer mindre bra er at det innimellom kan oppleves vanskelig å ha fellesrommene fordi det blir mye støy og bevegelse.»* Barnehagen fungerer godt for barna om pedagogene planlegger dagene godt og har en god organisering. Barna trives best når det er en barnegruppe tilstede fordi da har de mer frihet til å fordele seg i lokalene. Når begge barnegruppene er tilstede blir det trangere og barna holdes samlet inne på grupperommene. Dette kommer frem av intervjuene, gåturene i samarbeid med barn og ved følg et barn registreringene.

For å løse utfordringene med fellesrommene som består av brygga, atelieret, svalgangen, fyrlykta, svaberget og garderobene, deles barnegruppene slik at de har ulike turdager, så det i store deler av dagen kun er en barnegruppe som bruker lokalene. Det kan være en utfordring når begge barnegruppene er inne i barnehagelokalene til samme tid. Dette fører til støy, og mange barn som flyr frem og tilbake, de ansatte føler at lokalene ikke er store nok for å ha alle inne på en gang blir jeg fortalt i intervjuene. Jeg blir videre fortalt at dette fungerer i deler av dagen når de er på hvert sitt grupperom, men når de begynner å fordele seg utover i lokalene blir det for mye.

Hvordan barnehagen og utstyr blir brukt av barna, bruksfrekvens og oppfølging.

Storbarna er flinke til å spre seg i lokalene og bruker spesielt grupperommene Tautra og Frosta, Atelieret og Svaberget. Intervjuene, gåtur med barn og følg et barn registreringene viser at barna må ha tillatelse fra de ansatte før de bruker Atelieret, Svalgangen og Svaberget. Ellers kommer det frem av intervjuene og følg et barn registreringene at brygga og fingarderoben er områder som barna leker i og som det er mye trafikk. Når barna leker på brygga eller grupperommene leker de med ulike ting, klosser, klinkekuler, baner, dyr og lignende. Begge grupperommene inneholder i tillegg en benk for de ansatte samt hyller der de oppbevarer pedagogisk materiale. Barnehagen har en filosofi om å ha mye naturmaterialer og byggematerialer som innbyr til samarbeid og tenking. En pedagogisk leder forteller: *«Barna er veldig glade i å leke med klossene, det er ikke bestemt hva de skal gjøre med de. Det utvider seg og er ganske levende de materialene vi har. Hadde vi heller hatt tradisjonelle leker så tror jeg ikke barna hadde trivdes like godt. Lekene vi har innbyr til samarbeid mellom barna fremfor en denne er min mentalitet»* De har likevel noen plastdyr inne på Tautrarommet som et pedagogisk virkemiddel. Disse blir lekt ofte med viser følg et barn registreringene og situasjonsbildene. Jeg blir videre fortalt at: *«Vi har lite leker, men har møbler som innbyr til leking og fantasi. Møblene har en flerbruksverdi, krakkene som er i ulike farger brukes veldig mye til å lage veier og annet fantasilek.»*

Figur 12: Frostarommet med leker liggende fremme og utsikt til Brygga

Når barna er på Atelieret er det tegning, maling, klipping og lignende aktiviteter som foregår. Dette er et rom som har en tydelig intensjon og barna vet at de ikke skal løpe rundt her, men jobbe rolig med kreativt arbeid. Materialene ligger i hyller, der de mest vanlige ligger i barnehøyde og mer eksklusive eller potensielt farlige materialer ligger høyere og utenfor barnas rekkevidde, men ved ønske om å bruke slike ting får de hjelp av en voksen til å ta det ned. Gåturen med barn viser at barna føler de ikke selv kan bestemme når de får være her, men at de i stor grad får tillatelse om de spør, dette bekreftes av de pedagogiske lederne som ble intervjuet. Barna sier at de kan gjøre hva de vil når de er her, men som et atelier er de ganske bevisste på hva de gjør når de er her og bruker rommet kun når de ønsker å tegne, male eller lignende. Jeg så ved følg et barn at barn var flinke til å gjøre aktivitetene som er i samsvar med rommets intensjon, de brukte andre rom når de ville gjøre andre aktiviteter.

Figur 13: Prosjektarbeid på Atelieret

Brygga brukes til lek ved bordene, som puslespill, ved måltider og til matlaging. I likhet med fingarderoben er dette rom med mye trafikk, da man må igjennom disse rommene for å komme til andre rom i barnehagen, dette kommer frem av intervjuer, situasjonsbilder og følg et barn registreringer. Trafikken genereres av barn, ansatte og foreldre. Rommene innbyr til løping frem og tilbake, noe som ikke alltid er ønskelig av pedagogene.

Figur 14: Måltid på Brygga

Situasjonsbildene og følg et barn registreringene viser at garderobene brukes til av- og på kledning, men også av barn til lek og til å gjemme seg unna for å være i fred for en stund. Spesielt fingarderoben brukes til lek av barna, grovgarderoben brukes i mindre grad til slik aktivitet viser følg et barn registreringene. Grovgarderoben beskrives av intervjuobjektene som utfordrende, da denne er liten i forhold til antall barn og i forhold til fingarderoben.

Svalgangen brukes ikke til frilek da det ligger en del materiale fremme som kan ødelegges, dette er i hovedsak et prosjektrum med et stort bord, en vask og hyller med ulike materialer hentet fra naturen. Jeg observerer under besøk at rommet også brukes til spontane aktiviteter eller prosjekter hvor en pedagog tar med seg en mindre barnegruppe.

Figur 15: Innsyn til Svalgangen fra Brygga

Fyrlykta er et rom som i perioder ikke brukes. Den beskrives av intervjuobjektene som et vanskelig og trangt rom hvor man kun kan ta med seg noen få barn av gangen. Rommet har av Tautra tidligere blitt brukt til showroom der barna har tatt med seg ting etter sommerferien som de vil vise de andre barna og som de har en historie rundt, men i dag ligger det ubrukt og avlåst.

Svaberget er et rom som deles av hele barnehagen. Rommet befinner seg i første etasje og barna som hører til på brygga må gå gjennom Atelieret og ned en trapp for å komme til rommet. «*Svaberget et suksessrom og fungerer særdeles godt til sine formål.*» Forteller pedagogisk leder, rommet brukes i den grad at hele barnehagen har et felles barnemøte hver mandag, ellers brukes rommet av barn som ønsker å være her ved frilek når det ikke brukes av småbarna, rommet er tilrettelagt for grovmotoriske og finmotoriske øvelser for barna. Rommet inneholder en

Figur 16: Frilek på Svaberget, med utsikt mot Atelieret i 2. etasje

rutsjebane, piano, smartboard og udefinerte leker til bruk for grovmotoriske og finmotoriske aktiviteter. Men her må det alltid være en voksen tilstede for å forhindre at leken eskalerer for mye. Ved mine besøk i barnehagen opplevde jeg at noen pedagoger liker å bruke rommet og tar initiativ til dette, gjerne ved prosjektarbeid med stor grad av frihet, dette fikk jeg også bekreftet ved ulike følg et barn registreringer.

Kjøkkenet har ifølge lederne i barnehagen fra starten vært dårlig planlagt og trang. De forteller meg i intervju at: *«..det er egentlig et hybelkjøkken og er for lite for 40 barn. Vi føler at kjøkkenet har vært nedprioritert i planleggingsfasen og det ser vi nå i ettertid. Størrelsen var satt, men det var vanskelig å få inn alt som skulle inn på kjøkkenet.»* Gåturene viser at de resterende ansatte mener at kjøkkenet fungerer, men at den kunne vært mer avstengt. Toalettene og stellerrommet brukes ikke til annet enn det de er ment for, barna oppholder seg ikke unødig i disse rommene.

Pedagogene har jobbet for å etablere felles mål, der de har satt sammen en organisering av dagene hvor de deler lokalene seg imellom og har egne faste turdager og prosjektdager. De har etter hvert blitt kjent med lokalene og etablert og implementert gode rutiner hos barna for bruk av rom, rydding og folkeskikk som for eksempel at man banker på en lukket dør, deler på leker og er hyggelige og støttende ovenfor hverandre. Dette er noe jeg selv opplever ved besøk, og dette bekreftes også gjennom gåturer og følg et barn registreringer. Barnehagen bruker noe de kaller en Ukeslutt, der de pedagogiske lederne dokumenterer spesielle situasjoner og gruppearbeid i løpet av en uke som de sender ut til de ansatte for videre pedagogisk bruk. De bruker kamera flittig og skriver noen ord om hva de gjør og hvordan barna deltar, disse ukesluttene kan også vises til foreldrene ved foreldremøter. Hvis det utarter seg kranter eller et barn oppfører seg unormalt over en lengre periode tas dette opp med de enkelte foreldrene og de har en dialog rundt dette. Pedagogene skriver gjerne dette opp i en rapport og tar dette med seg på foreldresamtaler som de har en til to ganger i året.

7.1.2 Opplevelse og brukskvalitet

Hvordan brukskvaliteten i lokalene oppleves av de største barna og pedagogene.

I følge intervjuene fungerer lokalene og rommene i bygget godt i forhold til de aktivitetene som foregår. Pedagogiske ledere utdyper i intervju: *«Brukskvaliteten til barna økes hvis de har mange materialer å drive på med, hvis det er tomme rom så blir det mer herjing og ingen samspill i aktiviteten.»* Lederne mener at de i stor grad har fått til dette, svært få rom står tomme og ubrukt. Barna forteller under gåtur at de liker grupperommene og atelieret godt. Grupperommene Tautra og Frosta brukes hver dag viser følg et barn registreringene og intervjuene. Barna forteller under gåtur at de har det gøy og de kan leke med hvem de vil, men rommene ofte føles trange og de blir fort støyende, dette kan ha sammenheng med at de ofte er mange barn av gangen på grupperommene.

Atelieret er et rom som i stor grad brukes hver dag av barna. Barna som tilhører Tautra bruker rommet i større grad enn barna som tilhører Frosta, får jeg opplyst under intervju med de pedagogiske lederne. Det kommer frem av gåtur med barn og følg et barn registreringene at intensjonen til Atelieret er tydelig for barna og barn som liker slike aktiviteter trives her.

Figur 17: Barnemøte på Tautra

Barna må få tillatelse til å bruke rommet, her føles det ikke trangt, noe som kan komme av at de gjerne er en mindre barnegruppe når de bruker rommet.

Fellesrommene trekkes frem som gode eksempler i intervjuene. De liker at barnehagen har store vinduer som slipper inn mye lys og gir mulighet til å bruke utsikten i det pedagogiske arbeidet, noe som bekreftes av gåtur med de ansatte, følg et barn registreringene viser at barna ofte leker foran vinduene og bruker utsikten i leken. Pedagogisk leder på Tautra forteller meg:

«Brukskvaliteten til barna er ganske bra. Jeg opplever at de føler seg ganske fri i disse lokalene. Barna boltrer seg i vinduskarmene og er fritt i lokalene.» Pedagogisk leder på Frosta har et litt annet syn på dette: *«Jeg tror barna trives i lokalene, de skulle nok gjerne hatt mer frihet i å være hvor de vil, men når vi er få voksne må de være inne på et rom slik at vi har oversikt over alle. Det er best når vi deler barna i to grupper, da merker vi at de er mer fornøyd.»* Møblene i barnehøyde skaper selvstendige barn ved at barna kan håndtere mye selv som skaper selvstendighet. Bygget gir mange muligheter med flerbruksrom som er beregnet for fleksibel bruk der de kan gjøre ulike aktiviteter. Grupperommene, Brygga, og fingarderoben ansees av de ansatte og lederne i barnehagen som flerbruksrom får jeg kunnskap om gjennom intervjuene og gåturene, samt ved egne observasjoner.

Figur 18: Lek foran vinduet på Frostarommet

Rom til bestemt bruk som prosjektarbeid og lignende er Atelieret, svalgangen, fyrlykta og grovgarderoben får jeg og kunnskap om ved undersøkelsene.

Barnehagen er bygget med den hensikt å være en barnehage, med alle funksjoner. Personalet og barna er generelt veldig fornøyd med lokalene og de føler at rommene er gjennomtenkt og at lokalene støtter opp om aktivitetene som foregår. Pedagogene mener at trivselen kommer av hva de bruker lokalene til og om de får de til å fungere og at det ikke er lokalene i seg selv som er med på å påvirke trivselen da kvaliteten i bygget er godt. Som lederne sier under intervju: *«Trivselen styres mye av hva man putter inn i bygget, folkene man har, kulturen i*

barnehagen, samarbeid med foreldre, hvordan alt blir brukt henger veldig sammen. Men vi føler at dette bygget støtter oss godt i forhold til mange andre barnehager vi har vært borti tidligere, nettopp fordi huset er bygget for å være en barnehage.»

Enhetsleder og faglig leder er spesielt fornøyd med administrasjonsfløyen som inneholder møterom, kontorer, kjøkken og garderober for de ansatte. En slik fløy er noe som satses på i nyere barnehager. Lederne og pedagogene jeg har snakket med er veldig fornøyde med at de i disse nye lokalene har fått dette som forenkler deres hverdag veldig. En av de intervjuede pedagogiske lederne bekrefter at administrasjonsfløyen er en suksess: *«Administrasjonsfløyen er genial, her har vi en fløy som har lettet arbeidsdagen veldig. Her har vi møteplasser og et godt faglig miljø. I barnehager jeg arbeidet i tidligere var jeg nødt til å jobbe i barnehagelokalene eller ta med meg arbeid hjem fordi vi ansatte ikke hadde kontor plasser og det fungerte ikke i det hele tatt.»* Barna får lov til å komme inn på administrasjonen å besøke de ansatte her, her oppbevares puslespill, og andre pedagogiske spill. Barna har mulighet til å gå inn hit for å hente dette når de vil leke med slike ting. Barna føler ingen barriere for å gå inn på administrasjonsfløyen ved at det i utgangspunktet ikke er en del av deres barnehagelokaler blir jeg informert om ved intervjuene med pedagogisk leder, dette ser jeg også gjennom følg et barn registreringene. Dette fikk informasjon om gjennom følg et barn og i samtale med barn som gikk inn på administrasjonen. Men dette er likevel ikke et sted som barna oppholder seg, de har et formål når de går inn hit.

Hvilken måte lokalene støtter opp om aktivitetene som foregår

Flerbruksrommene kan til tider være en utfordring.

Grupperommene Tautra og Frosta har dårlig luftkvalitet når barn og ansatte oppholder seg her over tid og det er kun et lite vindu som kan åpnes for lufting. Men ellers er rommene godt tilrettelagt både for barn og voksne, Tautra og Frosta rommene kan av noen ansatte og barn føles litt trange og til tider med mange barn tilstede blir det mye støy i disse rommene, får jeg frem av gåturene.

Pedagogisk leder for Frosta forteller meg under intervjuet at: *«Grupperommet virket veldig lite til å begynne med, både for barn og voksne, men vi har vendt oss til det. Med tanke på driften av- og hverdagen i barnehagen så føler jeg at vi kunne hatt mer plass og større arealer. Det gjelder både generelt, men spesielt for grupperommene som vi oppholder oss mye i. Jeg skulle gjerne brukt atelieret mer enn vi gjør nå, men det er utfordringer med tanke på at*

den andre gruppen ofte bruker rommet siden de har et større behov for å fordele seg utover på grunn av barnas alder og aktivitetsnivå» Alle er fornøyde med utsikten og mener rommene har mye naturlig lys, de kan også se inn på brygga og det andre grupperommet fra Tautra og Frosta, samtidig som dette ikke er en forstyrrende faktor på grunn av vinduernes størrelse og plassering. Rommene har tribuner som brukes til samling av barn og som en plattform for lek, og rommene har ulike lekesoner som naturlig sprer barna ved frilek.

Figur 19: Grupperommet Tautra

Barnehagen har i tillegg noen blå hule plastbokser som barna leker med, i disse er det plass til ett par barn og barna leker sammen i disse. Eller de gjemmer seg inne i en boks alene for å få litt privatliv. Pedagogisk leder forteller at barn har behov for å gjemme seg unna samtidig som at de har oversikt: *«Når man er pedagogisk leder føler jeg at jeg trenger å ha oversikt overalt, så da er det greit å forflytte seg fra grupperommene til svalgangen og gjennom brygga. Der er det ganske åpent og oversiktlig, samtidig som at barna kan gjemme seg unna. De gjemmer seg og har det veldig fint unner benkene, i de blå boksene, i garderobene og bak i skapene»*

Brygga og kjøkkenkroken er aktive rom som brukes til matlaging og måltider, arbeid med aktiviteter ved bordene i tillegg til at det er et gjennomgangsrom. Dette er en utfordring, spesielt hvis barna sitter og konsentrerer seg og det kommer en gruppe med barn gjennom rommet skaper dette distraksjon og det tar tid før barna kommer inn i arbeidet igjen, blir jeg fortalt i intervjuene. Det kommer frem av gåturene at Brygga og kjøkkenet har mye naturlig lys på grunn av at rommet har store vindusflater fra gulv til tak langs veggen som vender mot terrassen. Her er det god plass, og på grunn av de store vindusflatene føles rommet i tillegg romslig og terrassen føles som en del av rommet. Kjøkkenkroken kan være trang og gir ikke mulighet for å lage avansert mat. Dette området er oversiktlig og er tilrettelagt både for barn og voksne viser gåturene og følg et barn registreringene. Ved arbeid på kjøkkenet kan ikke barn holde på alene, men blir satt i gang av voksne. Barna har uker hvor de er hjelpere, der de bidrar til å forberede måltider og dekker på bordene blir jeg fortalt ved intervju, dette observerer jeg også ved følg et barn.

Figur 20: Blå boks utenfor Frostarommet

Figur 21: Matlaging på Kjøkkenet

Grovgarderoben fungerer til sitt bruk får jeg frem av intervjuene og ved gåturene, men det må en del organisering til og man kan bare ha noen barn her av gangen da rommet ikke har plass til alle, ellers er det noe naturlig lys og her finnes det hjelpemidler for barna til påkledning får jeg frem av gåturene. Det er liten garderobeplass for hvert barn, noe som genererer en del rot og de ansatte skulle gjerne selv hatt en garderobeplass her for å raskt komme seg ut sammen med barna. Rommet er avskilt fra resten av lokalene med en dør og ekstra belegg på gulvene som signaliserer at dette er et rom for uteklær. Fingarderoben er forholdsvis stor og brukes utenom påkledning til lek og løping av barna, eller for enkeltbarn til å gjemme seg unna når det ikke er andre tilstede. Dette er ikke alltid ønskelig av pedagogene som helst skulle sett at garderobene var mer avskilt fra resten av lokalene. Fingarderoben er stor, med arealer som de ansatte helst skulle sett var en del av grovgarderoben. I fingarderoben er det lyst, ryddig og god plass, barna klarer seg i stor grad selv i dette rommet får jeg frem av gåturene og ved følge et barn registreringene.

Figur 22: Påkledning i Grovgarderoben

Atelieret er et rom med bestemt bruk hvor både barn og voksne trives ifølge intervjuene og gåturene. Rommet har store gode vinduer i flere vinkler som slipper inn mye naturlig lys, men det er ikke tilstrekkelig med lys fra himlingen, noe de merker i overskyede og mørke dager. Trappegangen ned til svaberget skaper en gjennomgangs sone som i likhet med brygga kan være en forstyrrende faktor, her kan det etter lang tids opphold bli dårlig luft. Gåturene og intervjuene viser at Atelieret er godt tilrettelagt både for barn og voksne og her er barna rolige og støynivået er lavt. I følge barna som var med på gåtur har de fleste det gøy her, men de som ikke like tegning og lignende aktiviteter syntes rommet er kjedelig. Barna kan i stor grad klare seg uten voksenhjelp, men må spørre om lov før de oppholder seg her.

Svalgangen er ifølge intervjuene et relativt lite rom med dårlig akustikk og det blir fort dårlig luft, men det er mye naturlig lys og det er mulighet til å åpne skyvedøren ut til terrassen. Jeg observerer at Svalgangen brukes til gruppearbeid eller annet arbeid med få barn av gangen der de er med en voksen, grunnen til dette er at det ligger naturmaterialer og prosjektarbeider i dette rommet som barn trekkes mot og som lett kan ødelegges ved håndtering.

Fyrlykta fungerer ifølge intervjuobjektene bra med god planlegging, men er lite og har lite naturlig lys og det blir fort dårlig luftkvalitet i rommet. Ved gåtur med ansatte kom det i

Figur 23: Resultat av prosjekter oppbevares på Svalgangen

tillegg frem at rommet gir en klaustrofobisk følelse og de føler at døren må stå oppe når de bruker rommet. Rommet fungerer godt ved lysprosjekter, det er oversiktlig og barna liker å være her.

7.1.3 Statlige og kommunale rammer og retningslinjer fortolket i barnehagene Hvordan de statlige og kommunale føringene er fortolket og iverksatt i barnehagen

I Grillstadfjæra barnehage har enhetsleder og faglig leder deltatt i planleggingsfasen til bygget, forteller de i intervju. De har i denne sammenheng jobbet med Trondheim kommunes funksjons og arealprogram. I det daglige bruker de barnehageloven og nasjonal rammeplan for barnehager i den grad at disse er integrert i dokumenter som er mer direkte knyttet mot deres barnehage. Barnehagen har flere styringsdokumenter som de selv har utformet, som tar for seg aspekter hentet både fra lovverket, rammeplanen og deres egne retningslinjer, som for eksempel verdierklæring, enhetsavtalen og pedagogisk rapport. Ellers brukes rammeplanen aktivt i arbeidet med prosjekter og fagområder. De pedagogiske lederne forteller at de følger den samme planen med like prosjekter for begge barnegruppene: *«Vi har det samme målet og den samme tankegangen i forhold bruk av rom og prosjektene. Vi jobber aktivt med å utvikle rommene og holde dem spennende.»* Barnehagen har faste rutiner og bruker fagområdene fra rammeplanen i prosjektarbeidet ut fra årstid, alder og barnegruppens utvikling. I stedet for å ha en årsplan, har grillstadfjæra en pedagogisk rapport og et årshjul som de har utarbeidet og bruker. Dette fordi de ønsker å være fleksible etter hva barna ønsker å gjøre og mener at årsplanen ikke legger opp til en slik fleksibilitet.

Hvordan de statlige og kommunale føringene er fortolket med tanke på utforming av de fysiske omgivelsene, målsettinger, organisering, struktur og drift

Kommunene har et mål om full barnehagedekning og barnehagene kan dermed ikke velge hvilken aldersgruppe og hvor mange barn de vil ha inn hvert år. Dette bestemmes av Trondheim kommune og deres funksjons og arealprogram. Barnehagen velger dermed ikke hvilke aldersgrupper de tar inn og hvor mange fra ulike aldersgrupper, dette får de tildelt av kommunen etter størrelsen på barnehagen og hvor mange barn de har fra før. Dette fører til at de pedagogiske lederne ikke kan velge hvor mange barn de tar inn på sin avdeling og de sier dette om situasjonen: *«Utformingen av de fysiske omgivelsene er med på å legge litt begrensninger i forhold til at vi ikke velger antall barn på de ulike aldersgruppene på barna vi tar inn og da kan det bli en utfordring med tanke på å fordele barna utover lokalene og rommene.»* Praksisen gjør at målene, strukturen, driften og organiseringen av barnegruppene endres fra år til år. Dette fører til at lederne og pedagogene blir nødt til å samarbeide og utvikle nye strategier for de nye årene. Som intervjuobjektene fortalte får de inn en del store barn fra høsten av, som fører til at de på grunn av lokalenes størrelse og utforming blir nødt til å gjøre om svalgangen som i dag er et prosjektrum om til et grupperom for en liten barnegruppe. Dette vil påvirke de fysiske omgivelsene, organiseringen av de ansatte og dagene. Strukturen på dagen vil bli påvirket og det blir flere barn som deler på de fysiske omgivelsene som ifølge noen av pedagogene allerede er en utfordring som også bekreftes gjennom gåtur med de ansatte.

Barnehagen er bygget etter lover og forskrifter med åpne og fleksible rom som er arealbestemte. Der tankegangen bak arealbestemmelsene ikke for alle pedagogene er like forståelige. Som et eksempel nevnes grovgarderoben som et utfordrende rom av intervjuobjektene: *«Det som ikke fungerer er grovgarderoben, den er trang og mens fingarderoen er bare wow så stor! Det er dårlig planlagt og jeg ser ikke tankegangen til de som har utformet dette. Vi sender inn unger i fingarderoen for å kle på seg der for det er der vi har plass. Det har også vært nødvendig å planlegge logistikken med å sende ut unger puljevis for å kle på seg.»* Grovgarderoben er på 18 kvadratmeter og de fleste ansatte deler synet om at dette er for lite til 40 barn og i forhold til fingarderoen som er større.

Kjøkkenet er et annet utfordrende rom som har en gitt størrelse i funksjons og arealprogrammet. Kjøkkenet er for mange ansatte trang og de mener det er lite profesjonelt utført. Kjøkkenet har alle funksjoner, men ikke som et produksjonskjøkken. Lokalene er åpne og oversiktlige, men i perioder da det er mange barn tilstede kan det for en pedagog være utfordrende å få oversikt over alle barna fordi utformingen fører til at Grupperommene er rundt et hjørne og de må fysisk flytte på seg for å få full oversikt sier en pedagog, men dette er ikke et stort problem presiserer hun. Disse aspektene kommer frem både av intervjuer og gåtur med de ansatte.

Endringer utført etter innflytting

De har foreløpig ikke endret funksjonen i noen av rommene i en slik grad som svalgangen vil til høsten. *«Vi har endret på bruken av flere rom etter innflytting med tanke på at vi tenker fleksibelt rundt innholdet i rommene og hva vi gjør der»* blir jeg fortalt i intervju med lederne i barnehagen. Med det mener de at lokalene er fleksible i den grad at de har ommøblert og endret rom på en måte der de endrer på dekorasjon og hva som er fagområdet etter årstider og fokusområde. Altså blir innholdet i rommene endret, men ikke møblementet, noe de mener er en tanke rundt fleksibel bruk.

Figur 24: Fingarderoen

Figur 25: Grovgarderoben med toalett

7.2 Ladesletta barnehage

Figur 26: Velkommen til Ladesletta barnehage

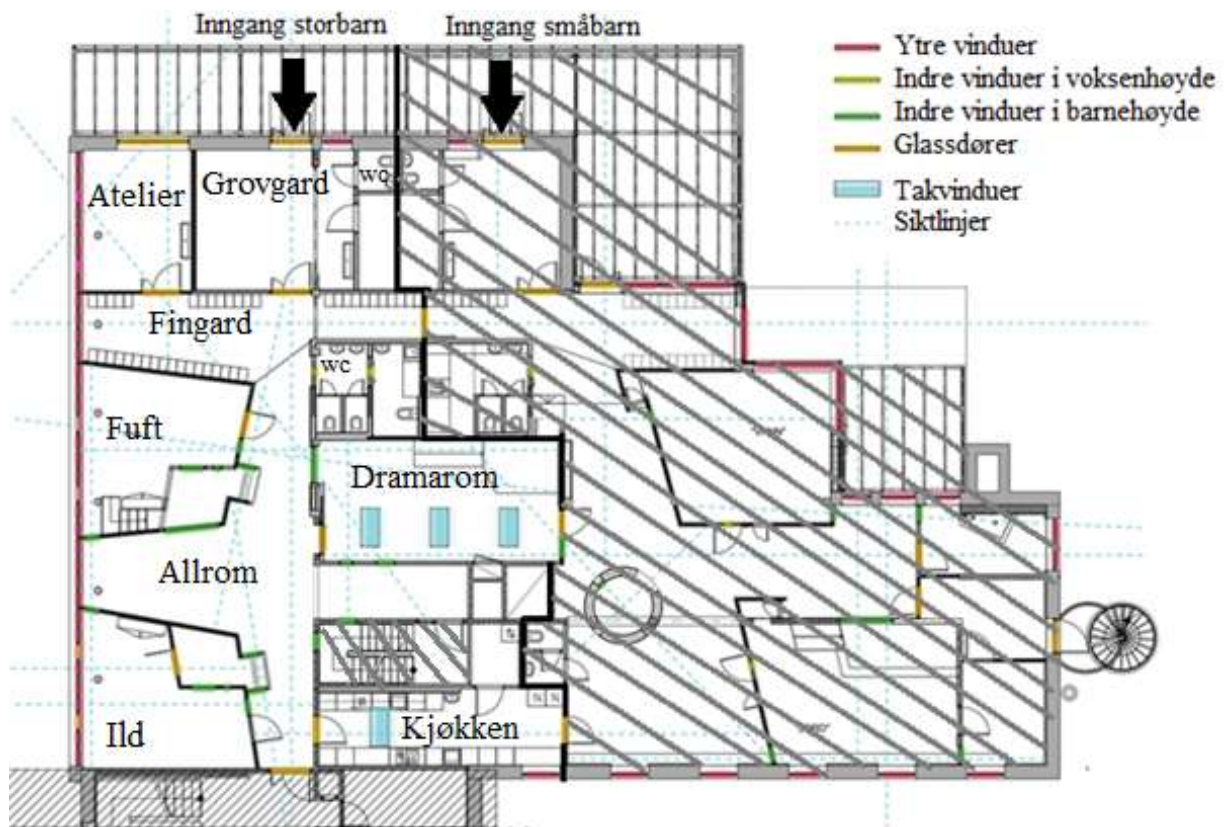

Figur 27: Ladesletta barnehage

Presentasjon av barnehagen

Ladesletta barnehage er sammen med Tirilltoppen barnehage en del av den kommunale enheten Ladestien barnehager (Trondheim kommune, udatert)¹. Ladesletta barnehage er en del av prosjektet Ladesletta bydelsenter og samarbeider med helse og velferdssenteret som ligger i samme bygg (Trondheim kommune, udatert)². Barnehagens storbarnsbaser Ild og Luft holder til i 3. etasje. Disse basene består av 20 barn i aldersgruppen 3-6 år, med noen få 2 åringer og det er fire ansatte på hver base. Barnehagen startet opp i August 2013 og blir beskrevet som en basebarnehage. Deres visjon er «Sett, hørt og bekreftet - samspill i et trygt og kreativt miljø» som har til hensikt å legge til rette for fleksible løsninger ved bruk av lokalene og tilgangen til de voksne. Barnehagen er med i Trondheim kommunes Barn og Rom nettverk, som ifølge pedagogisk leder: *«...har lært oss om det å rydde frem leker og materialer og lage et stimulerende lek og læringsmiljø. Lekene står ikke stuet bort i kasser som før og målet med dette er å innby til lek for barn.»* Barnehagen er i tillegg Grønt flagg sertifisert og de mener at en bevisstgjøring rundt miljøspørsmål er viktig å implementere i barnehagens innhold og i det daglige arbeidet. Barna lærer å kildesortere, bidrar på rusken aksjoner, lærer å ferdes i naturen uten å forsøple osv. Enhetens Årsplan knytter en del av pedagogikken opp mot rammeplanens fagområder og mot lovverket. Ergonomi er et satsningsområde i barnehagen og de er med i et prosjekt som kalles «La mø få klar det sjøl» som har til hensikt å gi innsikt i hvordan pedagogikk og ergonomi kan gå sammen (Ladestien barnehager 2014-2015). Dette sees i barnehagen ved at barna har møbler i barnehøyde, de henter materialer selv og hjelper hverandre.

Presentasjon av lokalene

Figur 28: Plantegning av 3. etasje

Ladesletta barnehage går over to etasjer, der en storbarnsavdeling holder til i 2. etasje, denne basen er en friluftsbasis og er derfor ikke tatt med i denne studien. Den andre storbarnsavdelingen som jeg fokuserer på holder til i tredje etasje sammen med barnehagens småbarnsavdeling. Men de har egne lokaler med egen inngang. De ansatte fra disse to avdelingene deler et kjøkken seg imellom og det er dører mellom avdelingene i fingarderoben og inne på dramarommet som kan benyttes av både storbarnsavdelingen og småbarnsavdelingen.

Storbarnsavdelingen som ble undersøkt har adgang fra bakkenivå og man kommer inn i grovgarderoben som inneholder toalett, tørkerom, vask og en benk for påkledning på venstre side og hyller med knagger for å henge opp yttertøy på høyre side, rommet har flere puffer og andre hjelpemidler for påkledning. Videre inn i bygget kommer man til fingarderoben som er en form for korridor på tvers av lokalene og som er åpen mot de resterende felleslokalene. Fingarderoben har garderober langs veggene og en benk for påkledning.

I enden av fingarderoben finner man Atelieret som også fungerer som et ute/inne verksted. Rommet har skyvedør i glass ut til lekeplassen, i tillegg til vindu fra gulv til tak. Rommet er lyst og føles stort på grunn av vindusflater i to vinkler. Rommet består av hyller langs to vegger, en vask i tillegg til en i rommet som gir en romdeling. Rommet har et stort bord med stoler.

Figur 29: Tverrgående fingarderobe med et barn som løper mot allrommet

Går man videre fra fingarderoben og innover i allrommet finner man toaletter med vask og stellerom på venstre side. Man får basen Luft på høyre side lang vindusrekken, og innerst på avdelingen finner man basen Ild, disse rommene har begge barn fra 3 til 6 år.

Baserommene inneholder et samlingspunkt for barn, pult for de ansatte i tillegg til hyller for pedagogisk materiale. Luft inneholder et bord med stoler i barnehøyde, bilhems med biler og bilbaner i tillegg til en dukkekrok under hemsen med dukker og innredet lekekjøkken. Ild inneholder en sofakrok, bord med stoler i barnehøyde samt et duplorom som er innredet med duplo, dyreleker og hyller kledd med filt.

Allrommet mellom baserommene er innredet for å være et åpent fellesrommet og formet som et kryss med store arealer på høyre side mellom basene og en mindre korridor på venstre side mellom dramarommet og et trapperom. Her er det runde bord med stoler i barnehøyde, hyller med tegnesaker og lignende.

Figur 30: Allrommet med basene Luft og Ild på høyre side

Dramarommet befinner seg rett over gangen for basen Luft og ligger mellom storbarns- og småbarns avdelingene med tilgang for begge avdelingene. Rommet brukes mest av storbarna. Dramarommet er relativt stort og føles åpent, rommet inneholder en scene, senger, skap, kommode, stereoanlegg og skumgummileker. Rommet har takvinduer som slipper inn noe naturlig lys.

Kjøkkenet befinner seg innerst i avdelingen rett ovenfor Ild. Rommet er avskilt med en dør og ligger mellom storbarnsavdelingen og småbarnsavdelingen. Rommet er formet som en korridor med benker og skap på begge sider. Rommet har et spiskammer med hyller og kjøleskap, og et vindu som befinner seg nærmest småbarnsavdelingen. Rommet deles av 4 baser og gir liten mulighet til å ta med barna hit for å matlaging.

7.2.1 Funksjon og bruk av barnehagelokaler bygget med fleksible løsninger

Dagsrytme og organisering

- Dagen utarter seg slik at barna kommer på morgenen fra 07.15, og spiser de frokost fra matpakke eller leker fritt på baserommene.
- Klokken 09.00 samles barna på hver sine baser for morgenmøte der de snakker løst og fast før de snakker om hva som skal skje den dagen.
- Etter gruppemøtet ca 09.30 grupperes basen som skal være inne i mindre grupper og har prosjekt, der de fordeler seg på de ulike rommene, barna fordeles i grupper og gruppene ruller mellom ulike aktiviteter der det er en pedagog på hver aktivitet. Den andre gruppen går ut i garderobene og gjør seg klar for turdag.
- Den gruppen som er inne har prosjekt en times tid før det er frilek frem til det er samlingsstund på basen ca kl. 11.00 der har de opprop, pedagogisk opplegg, leser bok og synger frem til ca 11.15 hvor barna blir sluppet ut puljevis for lunsj.
- Barna henter selv bestikk, skåler og glass som er satt frem på en tralle sammen med pålegg og lignende som også barna tar med til bordene. Barna har faste plasser og setter seg her når de spiser.
- Kl. 12.00 er lunsjen over. Da går de puljevis ut i garderoben ettersom de blir ferdige å spise og kler på seg og går ut.
- Kl. 14.00 har de mellommåltid og frukt. Det er gjerne nå gruppen som har turdag kommer tilbake. Da spiser alle barna inne, de fordeler seg i allrommet og på baserommene.
- Etter dette måltidet er det enten frilek inne og da gjerne på dramarommet om ikke alle er ferdige, eller barna blir sendt ut puljevis å leker på lekeplassen. Gruppen som har hatt turdag er gjerne inne etter dette måltidet mens den andre gruppen går ut og er der frem til de blir hentet og barnehagen stenger kl. 16.30.

Hvordan barnehagen fungerer for barn og ansatte.

Barnehagen blir av de ansatte verken ansett som en avdelingsbarnehage, basebarnehage eller sonebarnehage i den forstand disse blir sett på. Men intervjuobjektene mener at de er en blanding mellom avdelingsbarnehage og en basebarnehage som fungerer godt. Jeg blir fortalt at begrepene ikke er så viktig, men at de fokuserer på tilhørighet for barna, pedagogisk leder forteller i intervju: *«Vi er ikke så opptatt av hva slags barnehage dette er, vi tenker at alle barn skal tilhøre en gruppe. Det er en slags hybrid mellom avdelingsbarnehage og basebarnehage.»* De er en avdeling med at de store barna tilhører storbarnsavdelingen og storbarna er delt i to baser Ild og Luft, som deler på lokaler. Videre forteller en pedagogisk leder at: *«Ild og luft basene samarbeider mye fordi vi bruker de samme lokalene og rommene til hverandre. Vi har også samme månedsplan med samme tema. Vi organiserer slik at vi har turdag hver vår dag. Så når vi har turdag så er de andre inne og motsatt for da har vi større boltreplass.»* Intervjuobjektene mener at lokalene fungerer bra for barna, men det faktum at barnehagen er bygget i eksisterende lokaler fører til enkelte utfordringer i det fysiske rommet som de ikke kan gjøre noe med, men som de må tilpasse seg og organisere barna og voksenteilgangen etter i hverdagen. Enhetsleder forteller i intervju at: *«Det at barnehagen er*

bygget på et eksisterende bygg er utfordrende. Det har sammenheng med størrelsen på kjøkkenet, garderobeforholdene, garderobene til de voksne og måten ting er utformet på. Men dette er en tilvenningssak, vi har vendt oss til bygget etter hvert.» Dette forteller også ansatte når vi går i gjennom bygget ved Gåtur.

Barna er flinke til å fordele seg i lokalene og bruker alle rom og alle materialer som er tilgjengelig. Noen barn foretrekker Ateliet, mens andre foretrekker for eksempel dramarommet eller bilhemsene, dette bekrefter barna som deltok på gåtur og følg et barn registreringene. Men det er en utfordring når alle barna er inne, da de må dele på rommene, det blir trangt og støyende. Så pedagogene fordeler barna på rommene og prøver å holde aktivitetsnivået lavt når alle er inne på en gang.

Barnehagen fungerer godt for barna med god organisering og planlegging. Når det er en barnegruppe tilstede av gangen trives de best for da har de bedre plass til å fordele seg i lokalene og de er mere fri til å gjøre det de har lyst til blir jeg fortalt i intervju. Videre blir jeg fortalt av pedagogisk leder at: *«Når begge barnegruppene er tilstede blir det trangere og vi må holde barna samlet i større grad for å holde oversikt over alle og for at ikke leken skal eskalere og støynivået øker for mye.»*

Hvordan barnehagen og utstyr blir brukt av barna, bruksfrekvens og oppfølging.

Basene, Grovgarderoben og Ateliet er rom som brukes til faste eller planlagte aktiviteter. Basene brukes også til frie aktiviteter i likhet med Allrommet, Dramarommet og Fingarderoben som fungerer som flerbbruksrom. Kjøkkenet deles mellom 4 baser og er forholdsvis lite, og det er lite mulighet til å ta med seg barn inn hit for å gjøre aktiviteter her. Barnehagen har et fast opplegg i samarbeid med helse og velferdssenteret som hører til i samme bygg. Ved intervju blir jeg fortalt at: *«Vi har lært oss å bruke bygget og vi er veldig fornøyd med at vi er knyttet opp mot helse og velferdssenteret. Dette er en spesiell ting som vi kan benytte oss av.»* Barna har faste avdelinger som de besøker noen ganger i måneden og huset har et bibliotek, en gymsal, sanserom og kantine som barna kan bruke. Disse mulighetene blir brukt i tilfeller alle barna er inne for å lette trykket på barnehagelokalene. Barna viser engasjement og glede når de forlater barnehagelokalene for å besøke helse og velferdssenteret. Jeg observerte at dette er noe barna gleder seg til og som øker deres mestringsfølelse ved at de blir vist den tillitten til å gå samlet og å besøke de eldre.

Baserommene brukes både til fast aktivitet som barnemøter og til fri lek. Her er det storskjermer, bord og stoler samt et samlingspunkt med tribune inne på basen Ild og benker på basen Luft som barna samles på ved barnemøte. Begge rommene inneholder i tillegg en pult for de ansatte samt hyller der de oppbevarer pedagogisk materiale.

«Baserommene er innredet forskjellig slik at det er mulighet for at de kan være på hverandres baserom under frilek» forteller

Figur 31: Baserommet Luft med utsikt

intervjuobjektene, det blir også bekreftet av gåturene med barn, situasjonsbildene og av følg et barn registreringene. Ild har en sofakrok og et duplorom som inneholder duplo og lekedyr. Luft har en bilhems med bilbaner og biler og en dukkekrok med dukker og et innredet lekekjøkken. Rommene inne på basen Luft brukes spesielt mye av barna viser situasjonsbildene og registreringene fra følg et barn, dette bekreftes også av barna som deltok på gåtur.

Atelieret brukes mest til planlagt aktivitet og barn må spørre før de går inn her, forteller barna under gåtur, jeg observerte i tillegg at rommet ble avlåst når det ikke var i bruk. Rommet er populært blant de eldste jentene som liker å male, tegne og klippe og lignende blir jeg fortalt i intervju, dette observerer jeg i tillegg ved følg et barn og ved situasjonsbildene. De klarer seg selv her uten mye hjelp fra de voksne ifølge intervjuobjektene, dette ble bekreftet ved følg et barn der jeg også observerte at en ansatt alltid holdt et øye med hva som foregikk på rommet.

Figur 32: Atelieret med vinduer mot lekeplassen

Allrommet brukes mye og skaper mest gjennomgangstrafikk, man må innom dette rommet for å komme til andre rom. Pedagogisk leder observerer trafikk i allrommet og fingarderoben som er utformet som korridorer: «...barna løper fra det ene rommet til det andre. Hvis vi oppdager at et barn flakker veldig mye, kan det komme av at barnet har det vanskelig for å komme inn i leken og ikke mestrer det. Da er det viktig at vi er der og hjelper det barnet. Vår trafikk er ganske likt som barna, vi voksne går mye for å ha oversikt over alle barna. Vi organiserer oss ansatte imellom så det blir en del trafikk med oss også.» Følg et barn registreringene bekrefter at rommet innbyr til løping for barna. I allrommet finnes det runde bord i barnehøyde hvor man kan pusle, tegne eller lignende. Det kan være forstyrrende når barn og voksne går forbi, spesielt i aktiviteter som krever konsentrasjon.

Figur 33: Allrommet med bord og stoler i barnehøyde

Dramarommet er favorittrommet til mange barn forteller intervjuobjektene, her får de utløp for energi gjennom å løpe rundt og herje observerer jeg gjennom følg et barn.

Rommet inneholder en scene, med forheng og rutsjebane, gitarer, stereoanlegg, store skumgummi leker, senger og pledd, samt noe utkledningsutstyr. Det er ofte en pedagog sammen med barna for å roe de ned hvis energinivået blir for høyt. Her er det også store skumgummileker som barna samarbeider om å bygge og leke med. Dette rommet brukes også til soving og hvile av de yngre barna etter lunsj, mens de andre barna er ute, registrerer jeg ved følg et barn og situasjonsbildene.

Figur 34: Lek på Dramarommet

Fingarderoben brukes i hovedsak til av- og påklledning når det ikke er plass i grovgarderoben. Men disse områdene innbyr til at barna løper frem og tilbake. De samler seg gjerne rundt en benk som står her og leker rundt den og foran vinduene. Følg et barn registreringene viser at noen barn bruker fingarderoben når det ikke er andre barn her for å få litt alenetid, da bruker de benken eller gjemmer seg mellom skapene og vinduet.

Figur 35: Påklledning i Fingarderoben

Grovgarderoben er på 25,3 kvadratmeter og jeg blir ved intervjuene fortalt at garderoben brukes til av- og påklledning og er lukket med en dør som skaper en barriere for løping, men om denne står oppe blir grovgarderoben i likhet med fingarderoben og allrommet brukt til løping og herjing, som kommer frem av følg et barn registreringene. Rommet har hjelpemidler som forsterker barns evne til å klare seg uten hjelp.

Kjøkkenet er et rom som i liten grad brukes av barn. Intervjuene og gåturene bekrefter at rommet brukes av fire baser og er relativt lite og blir fort folksomt rundt måltider. Under registrering ved følg et barn så jeg at en pedagog kan ta med seg et barn til å hjelpe til å hente ting fra kjøkkenet og sette dette på en tralle ved måltidene.

Pedagogene har et tett samarbeid med foreldrene og snakker med dem ved henting og levering. Pedagogisk leder sier i intervju at de følger opp barna i stor grad og at: «Den daglige kontakten er veldig viktig, vi informerer foreldrene ved skader, hvem barna leker med og hva de leker med og så videre..» I tillegg tar de bilder under prosjekt og henger dette opp på tavler

i barnehagelokalene som barn og foreldre kan se på når de kommer. I tillegg har de foreldremøter og foreldresamtaler blir jeg informert om ved intervjuene.

7.2.2 Opplevelse og brukskvalitet

Hvordan brukskvaliteten i lokalene oppleves av de største barna og pedagogene

Brukskvaliteten i bygget er god og det ser ut til at både barn og voksne er fornøyde, jeg blir fortalt i intervju at lokalene og rommene fungerer godt i forhold til aktivitetene som foregår.

De ansatte forteller at de har måttet venne seg til bygget og lokalene og har nå bodd seg inn i det og føler at ting fungerer godt med tanke på målene, driften, strukturen og organiseringen. Jeg blir fortalt at de ansatte føler at det fysiske bygget støtter opp om visjonene deres og at lokalene innbyr til læring og omsorg så lenge de ansatte er flinke til å organisere seg. *«Jeg liker at det er vinduer mellom rommene som gjør at vi kan se barna uten at vi fysisk må inn i rommet.»* Forteller pedagogisk leder på Ild.

Enhetsleder mener pedagogenes trafikk er relativt lik som barnas: *«De ansatte skal fordele seg etter hvor bara er og det er meningen at det skal være en god fordeling. Det er viktig at de er nøye på organiseringen, de voksne må være ganske strukturert for at frilek skal fungere for barna i disse lokalene».* Barna viser med kroppsspråk og forteller i gåturene at de liker bygget de holder til i og de er spesielt fornøyde med Ild og Luft rommene og Dramarommet fordi her har de god tilgang og kan bruke rommene stort sett når de vil, dette blir bekreftet i intervju med de pedagogiske lederne.

Dramarommet er ikke like tilgjengelig for barna som Baserommene, men det blir ikke avlåst som Atelieret blir. Baserommene brukes hver dag viser registreringene ved følg et barn, situasjonsbildene og intervjuene. Barna forteller at de har det gøy på disse rommene og trekker spesielt frem bilhemsene og dukkekroken som finnes inne på Luft. De kan leke med hvem de vil inne på Baserommene, men når det er mange barn på rommene av gangen blir det fort støyende og trangt forteller barna. Vinduene i nisjene gjør det mulig for barna å se ut i allrommet,

Figur 36: Vinduer mellom Baserommene og Allrommet

Figur 37: Bilhemsene med vinduer mot Allrommet og Basen Luft

men i den grad at vinduene ikke er sjenerende får jeg vite i samtale med barna i tillegg til gåtur med de ansatte, intervjuer og ved følg et barn registreringene.

Dramarommet er et populært rom som mange barn trekkes mot. Barna forteller ved gåturene at de ikke alltid kan være her når de vil, men at de har det gøy og kan gjøre hva de vil av tingene som rommet tilbyr. Barna forteller også at det pleier å være mange barn her av gangen som fører til at rommet blir støyete, men rommet føles likevel ikke trangt. Barna føler at det er for mørkt inne på rommet, noe jeg selv opplevde ved undersøkelsene. Her står lyset ofte avskrudd og det kommer noe naturlig lys gjennom tre middels store takvinduer. Barna har mulighet til å se inn i allrommet og inn i allrommet på småbarnsavdelingen fra dette rommet, men vinduene er dekket med gardiner som gjør at barna må dra disse til side for å kunne se inn i andre rom.

Noe som trekkes frem som spesielt positivt i barnehagen er vinduene mellom rommene som gjør at de ansatte kan se barna uten at de fysisk må inn i rommet, men de er ikke så store at barna blir distraheret av ting som skjer på den andre siden av vinduene. De ansatte er ifølge gåturene fornøyd med utformingen og mener dette bidrar til allsidighet for barna og gir dem mange valgmuligheter. Pedagogisk leder forteller i intervju at: *«Det som fungerer særdeles godt her er at det er lyst, fint og åpent og tiltalende for barna. Når bare en barnegruppe er inne har de stor plass, vi har mange rom og barna kan velge mye selv, vi styrer bare litt. Det gis rom for at de kan utvikle seg i takt med interesser og sitt ståsted»* Det er lagt til rette for at barna kan være med på å styre deres egen hverdag. Det gir også rom for at de kan utvikle seg i takt med interesser og sitt ståsted.

Pedagogisk leder utdyper: *«Det som er utfordrende er at vi er mange på et lite lokale som krever organisering, vi er avhengig av at alle holder det ryddig og at vi kommuniserer godt. Med tanke på utforming er det viktig at det er mulighet for at mange kan være sammen av gangen og at det er rom for å skjerme. Vi tilbyr flere aktiviteter og plassering av materialer er gjennomtenkt. Men det viktigste er kunnskap, relasjon og hvordan de voksne legger til rette og bruker lokalene.»*

Det er lagt opp til at barnehagebarna sammen med pedagogene kan bruke helse og velferdssenteret blir jeg informert om av intervjuobjektene, her er det blant annet bibliotek, spillrom og kafé som de kan bruke. Hver måned har barna 2-3 aktiviteter som er planlagte sammen med de eldre. De besøker da en fast avdeling til en fast dato og klokkeslett. Kontakten med helse og velferdssenteret er en unik mulighet som både barna og de ansatte i barnehagen verdsetter og er stolte av.

Figur 38: Innsyn til Dramarommet fra Allrommet

De ansatte har en oppfatning om at barna er fornøyd med bygget. Barna fordeler seg godt observerer jeg ved følg et barn registreringene, og barna bruker lokalene og utstyret etter ulike interesser, noen er glad i rollelek og bruker dramarommet mens andre liker bilhemsens eller å sitte å tegne på allrommet. *«Jeg tenker barna er fornøyd med bygget, de fordeler seg godt og bruker lokalene og utstyret her etter ulike interesser, noen er glad i rollelek og bruker dramarommet mens andre liker bilhemsens eller å sitte å tegne på allrommet.»* Blir jeg fortalt i et intervju. Med tanke på utforming mener de ansatte fra gåturene at det er muligheter for at mange barn kan være sammen av gangen og at det er rom for å skjerme. Lokalene tilbyr flere aktiviteter og ulike rom. Plasseringen av ulike materialer er gjennomtenkt. Men det viktigste er ifølge pedagogene kunnskap, relasjon og hvordan de voksne legger til rette for bruk av lokalene.

Det er lagt til rette for lydnivået, møblene er av materialer som ikke bråker mye om de velter eller faller i gulvet. Forholdene til innredning og møblement blir beskrevet slik: *«Innredningen og møblementet fungerer bra, det er veldig god kvalitet på ting i forhold til støydemping.*

Møblene og utstyret i barnehøyde for å øke deres medvirkning og mestringsfølelse. Men vi har også heve-senke krakker for de voksne.»

Lysen er de ansatte ifølge gåturene fornøyd med, de har dimming som brukes aktivt i det pedagogiske arbeidet, for eksempel senkes lyset og barna roer seg ned. De har mange vinduer som ifølge intervjuene og gåturene både kan være positivt og negativt, det er en fordel at det kommer mye lys inn og man opplever det som skjer utendørs samtidig som noen barn er sensitive på forstyrrelser utenfra. Vinduene har mulighet for solskjerming ved for sterk sol observerer jeg. Enhetslederen forteller at faktumet at de er i et eksisterende bygg gjør at de ikke har fått

Figur 39: Oppbevaring av tegnesaker og spill på Allrommet

Figur 40: Barnemøte på Basen Ild, med utsikt

Figur 41: Måltid innerst i Allrommet

utnyttet utsikten så godt de kunne på tomten. En annen utfordring med vinduene og naturlig lys er at baserommene er bygget mot vinduene som gir utsikt og mye naturlig lys på baserommene, men som reduserer utsikten og inn slipp av naturlig lys innover i allrommet. Dette bekreftes av en pedagogisk leder som forklarer at: «...*Det eneste stedet er i allrommet og det innerste bordet der som kun brukes til spising, der er det ganske trangt og det er lite naturlig lys som kommer inn dit.*»

Luftkvaliteten er det en del som sliter med får jeg høre av intervjuobjektene og ved gåturene med de ansatte. De ansatte er usikre på om ventilasjonssystemet fungerer godt nok. Barnehagen holder til i et generelt stort bygg som også inkluderer helse og velferdssenteret. De merker spesielt at de små rommene kan være utfordrende med tanke på luftkvaliteten. De melder fra og prøver å få dette justert, de har en driftsavdeling på bygget som tar seg av slike ting blir jeg fortalt i intervju som også blir bekreftet ved gåturene.

Hvilken måte lokalene støtter opp om aktivitetene som foregår

Baserommene Ild og Luft brukes både til planlagte aktiviteter som barnemøter med pedagogisk innhold og til frilek. De har store vinduer som gir naturlig lys, utsikten er mot en asfaltert plass, med en beplantet rundkjøring hvor det er foregår bil aktiviteter som parkering, snuplass og varelevering. Jeg blir i intervju fortalt at denne trafikken er et forstyrrende element for barna når aktiviteten er stor. Luftkvaliteten på baserommene er noe dårlig viser gåturene og intervjuene, men de har vinduer som kan åpnes for lufting. I følge gåturene er rommene godt tilrettelagt både for barn og voksne, de kan av noen ansatte og barn føles litt trange og når det er mange som bruker rommene er det mye støy. Rommene har benker som brukes til samling av barn og som en plattform for lek, og de har ulike lekesoner som naturlig sprer barna ved frilek. Basen Luft har bilhems og dukkekrok under hemsene som skaper møteplasser og som er spesielt populære hos barna, ser jeg på følg et barn registreringene. Basen Ild har en sofa der de leser bøker og barn kan leke med noen bamser som tilhører rommet. Ild har et duplorom som etter noen grep i dag fungerer og brukes av barna blir jeg fortalt i intervju, som også blir bekreftet av følg et barn registreringene. Barna forteller under gåturene at de stort sett har det gøy inne på basene og at de kan være her så lenge rommene ikke er opptatte. De klarer seg selv og kan bruke bilhemsene, dukkekroken og duplorommet til å stikke seg unna når det ikke er andre tilstede viser gåturene med barna, følg et barn registreringene og situasjonsbildene.

Figur 42: Duplorommet med vinduer mot Allrommet og Basen Ild

Grovgarderoben brukes til av og påkledning. Rommet inneholder i tillegg et toalett, tørkerom og vask. Til å være utformet for 40 barn er det relativt trangt ifølge intervjuene og gåturene. Det må en del organisering til og man kan bare ha noen barn her av gangen da rommet ikke har plass til alle på en gang. Det er noe naturlig lys i dette rommet og det finnes hjelpemidler for barna til påkledning, noe de ansatte liker. Det er liten garderobeplass for hvert barn som genererer en del rot og de ansatte skulle

Figur 43: Grovgarderoben

gjørne selv hatt en garderobeplass her for å raskt komme seg ut sammen med barna, de bruker tørkerommet til å oppbevare deres klær i tillegg til barnas. Rommet er avskilt fra resten av lokalene med en dør og ekstra belegg på gulvene som signaliserer at dette er et rom for uteklær. Gåturene får frem at garderoben ønskes større av de ansatte og at hvert barn har større plasser til oppbevaring for sine klær i tillegg til oppbevaringsplass for de ansatte.

Fingarderoben er formet som en korridor og er ikke avskilt fra allrommet som fører til at barna bruker dette som et lekeareal og løping, arealet genererer en del trafikk viser følg et barn registreringene og gåturene. Barna bruker dette rommet til av- og påkledning hvis grovgarderoben er full og de klarer seg til en viss grad selv.

Man har fra Fingarderoben og Allrommet tilgang til toaletter som er i barnehøyde og hvor de fleste barna klarer seg selv i tillegg til et stellerom, disse rommene brukes ikke av barn eller voksne utover denne bruken.

For å komme til Atelieret går man gjennom Fingarderoben. Atelieret har store vindusflater i to vinkler og en skyvedør ut til lekeplassen. Dette rommet har en bestemt bruk og låses av når det ikke er i bruk. Barn som vil gjøre aktiviteter her må derfor spørre om lov, men de eldste barna klarer seg i stor grad uten hjelp fra ansatte i dette rommet. De mindre barna får ikke være her uten en pedagog tilstede. Dette på grunn av en del materialer som potensielt kan være farlige blir jeg fortalt i intervjuene. Her er det hyller hvor noen materialer er i barnehøyde mens andre materialer står høyere opp og det må en voksen til for å rekke opp til disse. Under gåturene fikk jeg vite at rommet føles trangt av pedagogene og de skulle gjerne hatt mer plass til å henge opp barnas arbeider.

Allrommet er et flerbruksrom som brukes til spising og andre aktiviteter. Rommet genererer en del trafikk da man må igjennom dette for å komme til andre rom. Det er formet som en kryssende korridor som innbyr til løping for barna, noe som ikke alltid er ønskelig. Enhetsleder forklarer at: «...det har vært diskutert om vi skal møblere slik at det ikke innbyr til løping her, men foreløpig har vi ikke gjort noen grep.» Møblene er i barnehøyde, det samme gjelder hyllene i rommet, dette skaper selvstendighet for barna og de trenger lite voksenhjelp når de har aktiviteter her. Pedagogisk leder utdyper: «Her er det innredet med et

barneperspektiv, stolene og bordene er lave og det er brukt materialer som ikke støyer. Vi fokuserer også på at barna skal gjøre ting selv, de dekker på til seg selv, de rydder av bordet og setter tallerkenene på en tralle. Vi må tenke på ergonomi og på at barn har tilgang til det meste.» På gåturene ble jeg av de ansatte fortalt at på grunn av baserommenes plassering er det relativt lite naturlig lys i dette rommet. Gåturene viser også at de ansatte synes rommet generelt er mørkt og at det har en høy møbleringsgrad, men at dette er nødvendig for å kunne tilby sitteplasser til alle under måltider. Støynivået blir fort høyt når mange barn er samlet i dette rommet.

Dramarommet er et rom som brukes både til fri lek og til pedagogisk opplegg. Ifølge de ansatte er ikke intensjonen til rommet om å være et dramarom tydelig for barna, dette fordi det er ulike leker og senger her. Rommet har skapt utfordring med tanke på dette da det er uenighet pedagogene imellom om hva dette rommet skal representere. Noen mener det fungerer slik det er i dag, mens andre vil få frem intensjonen som et dramarom og tydeliggjøre denne. I gåturene kommer det frem at rommet har noe naturlig lys fra takvinduer, det er godt tilrettelagt for både voksne og barn. Rommet er åpent og det er til en viss grad tillatt for barna å herje i dette rommet.

Kjøkkenet ligger mellom storbarnsavdelingen og småbarnsavdelingen og er et utfordrende rom for de ansatte, det er et relativt lite og det er 4 baser som deler på det. Brukskvaliteten kunne ifølge intervjuobjektene vært bedre, men det er ikke noe de får gjort med dette. Rommet har alle fasiliteter som et kjøkken skal ha, men det er trangt og det gir lite mulighet til at barna kan være med inn her å hjelpe til med matlaging. Dette fordi det ofte er mange her på en gang, da måltidene i stor grad er til samme tid hos avdelingene som generere en del trafikk i disse periodene. Gåturene viser at det er noe naturlig lys i rommet som kommer fra et vindu på enden av den ene veggen og et takvindu, i tillegg mener de ansatte at rommet er trangt og lite funksjonelt. Her er det lite naturlig lys og vinduet som befinner seg her kan ikke åpnes

Det er dårlig tilrettelagt for barn, men også relativt dårlig tilrettelagt for de voksne på grunn av trengsel. Vinduet kan ifølge de ansatte på gåturene ikke åpnes og det er ikke mulig å lufte ut matos utover avsuget som er over komfyren. Plasseringen fører til at den som skal forberede måltider fysisk må forlate barnehagelokalene og barna. De ansatte og barna må da organisere seg på en måte som gjør det mulig at de blir en ansatt mindre som ser til barna.

Figur 44: Kjøkkenet med sikt mot småbarnsavdelingen

7.2.3 Statlige og kommunale rammer og retningslinjer fortolket i barnehagene Hvordan de statlige og kommunale føringene er fortolket og iverksatt i barnehagen

I Ladesletta barnehage har ingen av de intervjuede personene vært med i planleggingsfasen til bygget, men enhetsleder forteller meg at Trondheim kommunes funksjons og arealprogram ble brukt i dette arbeidet. Da lokalene befinner seg i et eksisterende bygg har dette gitt begrensninger, men så langt det har vært mulig er visjonene til det fysiske bygget blitt gjennomført. Som for eksempel kjøkkenet, der enhetsleder forklarer at: *«Kjøkkenet opplevdes nok en del trangere enn det vi trodde det skulle bli. Meningen var at vi skulle ha et stort hoved kjøkken mellom storbarnsavdelingen og småbarnsavdelingen, men det oppleves trangt. Men likevel så er det et hoved kjøkken med alle funksjoner.»* Dette bekreftes ved gåturene med ansatte. I barnehagen følger de loven, og rammeplanen er et viktig dokument som brukes i det pedagogiske arbeidet, og for å implementere fagområdene i hverdagen og i prosjektarbeid. Pedagogisk leder forklarer i intervjuet: *«I forhold til statlige og kommunale føringer bruker vi rammeplanen mye for å legge hverdagen til rette slik at barna får en variert dag hvor fagområdene implementeres. Vi jobber mye etter tema, lek, samspill, tilstedeværende voksne, tydelige overganger, rutiner og organisering for trygghet er viktig for oss. Jeg føler at vi følger både barnehageloven og rammeplanen mye i hverdagen. Og jeg føler at disse fungerer som en ressurs fremfor at det legger begrensninger.»* Det fortelles videre at enhetslederen utarbeider enhetsavtale og årsplan som er dokumenter de bruker og hvor deler av barnehageloven og rammeplanen er implementert. Disse dokumentene har foreldre og andre aktører tilgang til gjennom kommunens nettsider, for å få en oversikt over hva som foregår i barnehagen og til ulike årstider. Årsplanen beskriver barnehagens grunnsyn som blant annet beskriver at det enkelte mennesket skal behandles med respekt, at det er født kompetent, at det er unikt og at det har rett til medvirkning. Her beskrives også barnehagens syn på vennskap, trygghet, primærkontakt, medvirkning, lek og læring. De har et fokus på selvstendighetstrening ved at barn skal sitte i ro, smøre mat selv, hjelpe hverandre, rydde opp etter seg og vente på tur ved måltider. De øver på å være selvstendige når de går på toalettet. Ved påkledning skal de finne klær selv, øve på å kle på seg, og holde fokus på å kle på seg. Ved lek øver de på sosiale ferdigheter og de øver på konfliktløsning (Ladestien barnehager, 2014-2015).

Hvordan de statlige og kommunale føringene er fortolket med tanke på utforming av de fysiske omgivelsene, målsettinger, organisering, struktur og drift

Denne storbarnsavdelingen i Ladesletta barnehage er i dag full med tanke på antall barn i forhold til Trondheim kommunes arealbestemmelser i funksjons- og arealprogrammet. Storbarnsavdelingen har to baserom og har ikke mulighet til å gjøre om andre rom til baserom da dette vil redusere barnas aktivitetstilbud betraktelig.

Vinduene er ikke blitt utnyttet i ønskelig grad som fører til at deler av barnehagen har lite naturlig lys. Kjøkkenet som skulle være et stort produksjonskjøkken føles trangt, selv om det inneholder alle funksjoner. Generelt føler pedagogene og enhetslederen at de er flinke til å bruke lokalene og utstyret som er til rådighet, dette bekreftes av følg et barn registreringene og situasjonsbildene. I intervjuene ble jeg fortalt at de ansatte jobber mye med lojalitet i forhold til at bygget skal være som det er planlagt og brukerne skal ikke gjøre store endringer.

Det har en hensikt at barnehagene er fleksible. Enhetsleder forteller: *«Vi jobber mye med lojalitet i forhold til at byggene skal være sånn som de er planlagt, vi skal ikke gjøre store endringer, men det har en hensikt at barnehagene er fleksible slik at vi kan tilpasse for barnegruppene vi har det året. Når man velger å bygge barnehagene med disse fleksible løsningene legger det begrensninger med tanke på frihet til å styre dagen. Vi har ofte en gruppe inne og en gruppe ute av gangen slik at barna skal få flere muligheter til å bruke hele lokalet.»* Mine undersøkelser i barnehagene bekrefter dette, jeg observerte at alle barna var inne på morgenen, men etter morgenmøte dro en base på tur mens den andre basen hadde prosjekt og frilek. Jeg fikk også fortalt at rommene ikke er med på å legge begrensninger, men at dette har en sammenheng med hva pedagogene gjør med rommene og hva de får til i dem. Pedagogisk leder forteller: *«Rommene er ikke med på å legge begrensninger, her går det mer på hva vi som pedagoger gjør med rommene og hva vi får til i dem. Hva er attraktivt og hvordan kan vi bruke dette for å skape spennende lek og møteplasser. Vi er to grupper som deler lokalene og det blir noen utfordringer rundt det, men ikke på grunn av bygget og lokalene i seg selv. Det har med organisering å gjøre, vi må organisere oss mye mer enn i en avdelingsbarnehage.»* Pedagogene ser på hva som er attraktivt og hvordan de kan bruke dette for å skape spennende lek og møteplasser. Rommene i seg selv setter ikke begrensninger. Pedagogisk leder forteller videre: *«For å organisere barna i hverdagen er vår jobb å gå frem i leken, jeg opplever at barna vi har nå er veldig flinke til å gruppere seg selv.»* Barna vet hva de vil og hvem de vil være med og pedagogene fungerer mer som støttespillere og bidrar hvis det er konflikter, hvis noen faller fra, eller om det blir mye kaos.

På storbarnsavdelingen var de godt forberedt på struktur og organisering ved innflytting. Det er viktig at det er oversiktlig for barna og at de for eksempel har faste plasser ved bordene, at de vet hva de skal gjøre før måltider og så videre. Jeg opplevde gjennom følg et barn at rutiner var godt innarbeidet hos alle barna, de fikk en beskjed og visste dermed hva som skulle skje en stund fremover. For eksempel fikk barna beskjed om at det var ryddetid, da ryddet de lekene de hadde lekt med og gikk så inn på basen for barnemøte.

Dramarommet er litt udefinert, det har også fungert som et soverom, for de barna som fortsatt har behov for søvn i løpet av dagen. Dette rommet blir derfor vanskelig å innrede. Intervjuene med de pedagogiske lederne viser at det har vært diskusjoner rundt dramarommet. Den ene pedagogiske lederen forteller: *«Når det gjelder dramarommet har vi pedagogiske lederne ulike visjoner. Jeg ønsker å gjøre mer ut av at det er et dramarom mens den andre pedagogiske lederen vil ha det som et tumlerom slik det er i dag. Her har vi en gående dialog hvor vi diskuterer dette rommet når vi får nye barn og hva som fungerer og ikke. Nå har vi en løsning der vi har funnet hverandre på midten.»*

Pedagogene forteller at de følger opp barna i stor grad. Den daglige kontakten er veldig viktig, de informerer foreldrene ved skader, hvem barna leker med og hva de leker med. Ved vesentlige skader fyller pedagogene ut skadeskjema og foreldrene blir kontaktet. De har flere foreldremøter og foreldresamtaler i løpet av året.

Endringer utført etter innflytting

Barnehagen har endret noe på bruken etter innflytting i storbarnsavdelingen, de har prøvd seg frem etter at de tok i bruk lokalene i forhold til hva de vil ha fokus på, spesielt inne på baserommene. Det som har vært fast er bilhemsen og dokkekroken, mens andre ting har vært mer prøve å feile etter hva som fungerer med barna, de har for eksempel flyttet på samlingspunktene inne på baserommene. Duplorommet inne på Ild er det blitt gjort endringer i, det sto en stund ubrukt så pedagogene har blant annet satt inn en hylle og kledd den med filt slik at det ser ut som en jungel og de har satt inn plast dyr i disse hyllene. De har også engasjert barna til å tegne og fargelegge et stort tre med apekatter, og andre dyr som etter hvert henges opp på veggen og ned fra taket for å øke attraktiviteten i rommet. Dette ser ut til å fungere og barna er aktivt med å innrede dette rommet har jeg observert ved følg et barn registreringene.

8 Drøfting

I dette kapittelet ønsker jeg å drøfte resultatene fra intervjuene, gåturene, følg et barn og situasjonsbildene opp mot relevant teori. Drøftingen vil basere seg på temaer trukket ut av problemstillingen og forskningsspørsmålene. Arbeidet med drøftingen vil munne ut i en konklusjon som forhåpentligvis vil gi svar på problemstillingen og forskningsspørsmålene.

Jeg føler at resultatene kan være preget av at deltagerne både ved intervjuene og ved gåturene ikke på forhånd har tenkt over de aspektene jeg spør om og at svarene derfor i noe grad ikke direkte svarer på mine spørsmål eller de kan være svakt begrunnet. Likevel setter jeg lit til svarene da flere av respondentene har snakket mye rundt temaer det har blitt spurt om og de har også ytret ønske om å svare etter deres egne meninger fremfor å svare ut fra hva arbeidskolleger eller situasjonen kan forvente.

8.1 Funksjon og bruk av barnehagelokaler bygget med fleksible løsninger

Hvordan barnehagen er bygget

Barnehagene som ble besøkt i denne studien er begge barnehager som er bygget etter stortinget rettet krav om full barnehagedekning i 2005 (Kunnskapsdepartementet, 2006). De er begge bygget som et pedagogisk tilbud med fokus på fleksible løsninger som ifølge Seland (2009) kom samtidig som det ble et økt fokus på økt utbygging. Begge barnehagene var klare for oppstart høsten 2013. Barnehagebyggene skal ifølge Trondheim kommune (2014) bygges med fleksible løsninger slik at de blir tilpasningsdyktige til endringer i barnehagenes innhold og organisering. Slik jeg ser det er barnehagene bygget etter baseprinsippet med fleksible løsninger, selv om de ansatte i barnehagene selv ikke ønsker å kategorisere barnehagene i slike begreper. Dette sees på hvordan barnehagelokalene brukes og driftes ut fra hva Trondheim kommune sier om dette konseptet. Kommunen introduserte basekonseptet i 2005 der siktlinjer og åpenhet er viktig for at personalet skal beholde oversikten over barna og for å sikre utsikten til naturen. Dette konseptet er tatt i bruk av kommunen for å legges til rette for fleksible løsninger i lokalene (Trondheim kommune, 2014).

Barnehagetypologier

I følge Dahl og Evenstad (2012) er de tre vanligste barnehagetypene i dag Avdelingsbarnehager som kjennetegnes ved at lekearealene er knyttet opp mot avdelingene og hvor fellesarealene inneholder kjøkken og spiseareal. Basebarnehager som kjennetegnes ved at disse har et redusert avdelingsareal som i stedet blir brukt som fellesarealer for verksteder og spiseareal og med hjemmebaser for barnegrupper. Sonebarnehager som kjennetegnes ved at disse ikke har egne arealer for mindre barnegrupper som både basebarnehager og avdelingsbarnehager har, disse har i stedet et stort lekeareal som er fordelt på større og mindre fellesrom (Dahl og Evenstad, 2012). Ingen av de ansatte ved barnehagene ønsker å kategorisere seg ved å beskrive barnehagen som en ren avdelingsbarnehage, basebarnehage eller en sonebarnehage fordi de mener at dette vil bidra til å sette begrensninger for pedagogikken og bruken av lokalene i barnehagene. Men de har begge elementer fra avdelingsbarnehage ved at de har avskilte selvgående avdelinger for store barn og for små

barn, og basebarnehager ved at to baser deler på arealer i tillegg til at de har et primærrom for hver barnegruppe. For å sammenligne barnehagene kan det sies at Ladesletta er mer lik en Avdelingsbarnehage enn Grillstadfjæra, dette fordi denne barnehagen har mindre areal som er satt av til verksted og spesialrom og de har et avskilt kjøkken som tar liten plass i forhold til det totale leke og oppholdsarealet. Grillstadfjæra barnehage er mer lik en basebarnehage enn Ladesletta, dette fordi de har flere verksteder og spesialrom, de har et kjøkken som er en del av fellesarealet og hjemmebasene deres fungerer mer som et privat sted for barnegruppene i motsetning til Ladesletta som i stor grad bruker hverandres baser under frilek.

Det fysiske byggets påvirkning på læringsmiljøet

Barnehagene er ikke preget av en hjemmekoselig sfære som ifølge Dahl og Evenstad (2012) er mer vanlig i eldre barnehager bygget før statens storsatsing på full barnehagedekning. De forteller videre at læringsmiljøet i barnehagen blir preget av byggene og de fysiske omgivelsene, som kan være med på å åpne eller legge begrensninger på barnas hverdag i barnehagen. På grunn av den økende andelen av barn som går i barnehagen, er det viktig at byggene og det pedagogiske innholdet støtter barnas utvikling og livskvalitet (Dahl og Evenstad, 2012). Ved mine undersøkelser så jeg tydelig at læringsmiljøet i barnehagene blir påvirket av bygget og de fysiske omgivelsene. Dette vil på noen områder legge begrensninger i barnehagene og ved andre områder åpne opp og støtte pedagogikken. Lokalene støtter opp om i større grad enn at de legger begrensninger og intervjuobjektene mener at det ikke er lokalene som setter begrensninger, men heller organiseringen fra deres side som kan bidra til at lokalene ikke brukes optimalt i forhold til potensialet. Men intervjuobjektene presiserer hos begge barnehagene at de er fornøyde både med lokalene og samarbeidet de har fått til på tvers av basene og at løsningen fungerer bra for å øke barns trivsel i barnehagene. Det fysiske bygget kan ikke endres på for å innvirke på bygningens påvirkning på læringsmiljøet. Men pedagogene kan være med å påvirke læringsmiljøet ved å dekorere, møblere og rydde frem materialer som vil vekke nysgjerrigheten til barna.

Organisering og pedagogikk

Jeg opplevde ved undersøkelsene at barnehagene på mange områder er like, spesielt med tanke på organisering av barn og pedagogikk. Buvik et al. (2003) forteller at barnehager skal følge rammeplanen og være en institusjon som er pedagogisk tilrettelagt for alle barn som går i barnehagen. Studiene i barnehagene viser at lederne og pedagogene følger den samme rammeplanen da de har omtrent de samme rutinene, men det observeres at overgangene foregår noe forskjellig i barnehagene. Det er i begge barnehagene lagt vekt på at barna skal klare seg selv, men Ladesletta barnehage har etter min mening tydeligere overganger mellom aktiviteter enn det Grillstadfjæra har. Dette vises for eksempel rundt måltider der de etter ryddetid samler seg på baserommene og har et pedagogisk opplegg før de sendes ut i puljer for å selv forsyne seg med bestikk og tallerkener før de setter seg på sine faste plasser. Ved Grillstadfjæra barnehage virket det på meg som at denne overgangen var mindre strukturert som ga en følelse av kaos, barna fikk beskjed om at det var ryddetid så satte de seg etter hvert ved bordene som de ble ferdig, noe som førte til at ikke alle barn fikk med seg at maten ble servert og de kom derfor til matbordet en stund etter at de andre hadde begynt å spise, eller de

rakk ikke å rydde før de gikk for å spise. Barna har ikke faste plasser ved bordene som i flere tilfeller førte til krancling om plassene og forstyrrelser rundt dette. Og barna ble servert, fremfor at de selv hentet det de trenger, noe som står i kontrast til fokuset på selvstendighet og mestringsevne som er en del av pedagogikken i barnehagen som av Tjeldvoll (2013) beskrives som kunnskapen om teknikker som er hensiktsmessige å bruke ved overføring av læringsmål til en målgruppe. Pedagogikk beskrives videre som kunnskapens innvirkning på individets mestringsevne og identitet. Over tid skal påvirkningene på mestringsevnen være med på å sosialisere barna og forteller Tjeldvoll videre. Hvorfor er så rutinene i barnehagene ulike når de følger den samme rammeplanen? Kanskje har dette å gjøre med at barnehagene har ulike visjoner som medfører at de har ulike fokusområder. Ladesletta har et stort fokus på at barna skal være selvstendige som gjør at de aktivt inkluderer barna i praktiske oppgaver. Grillstadfjæra har også et fokus på at barn skal være selvstendige, men jeg observerer at dette ikke står like sterkt i denne barnehage og dette kan komme av at de har sitt fokus rettet andre steder. Kan det være slik at fokus mot en utfordring, pedagogikk eller lignende fører til at andre aspekter blir glemt? Eller er det slik at barnehagene er ment å rette seg mot noen fokusområder og dermed ikke skal tillegge tid og krefter på andre potensielle områder? Kan barnehagens valg av å servere barna fremfor at de forsyner seg selv være med på å forhindre formidlingen av barnehagens læringsmål eller blir dette erstattet av andre aktiviteter der barna har mulighet til læring gjennom selvstendighet?

Hvordan barnehagelokalene fungerer for barna

Buvik et al. (2003) forteller at fleksible barnehager ofte er delt opp slik at det er mer fellesarealer som kan brukes av flere barnegrupper som åpner for å utforme rommene forskjellig som igjen vil gi et godt aktivitetstilbud. Jeg får igjennom følg et barn registreringene og fra intervjuene et inntrykk av at begge barnehagene fungerer for de store barna. Men dette har mye med organiseringen av barn og rom å gjøre forklarer intervjuobjektene, ved blant annet at en barnegruppe har turdag samtidig som en annen barnegruppe har prosjektdag. Og ved at barnegruppene samles på hver sine baserom når alle barna er tilstede. Lokalene i seg selv er fine og byr på flere aktivitetstilbud. Både bygningene og detaljer innad i bygningenes planløsning kan være med å påvirke hverdagen til barna og de ansatte i barnehagene forteller Dahl og Evenstad (2012). Det er tydelig at bygningene og detaljer i planløsningene er med på å påvirke hverdagen i de studerte casene, både til barna og de ansatte. De fleksible løsningene i barnehagene fører til at to barnegrupper deler på flere rom i tillegg til deres faste baserom eller grupperom. Fellesrommene ser ikke ut til å være store nok til å holde 40 barn uten god organisering og samarbeid på tvers av basene. Så i barnehager bygget med fleksible løsninger er det en del samarbeid og organisering som ligger bak om disse skal fungere for de store barna, og barnehagene har etter min mening ikke fungert uten samarbeid, planlegging og gode dokumenter som støttespiller. Men det skal sies at det kun er to barnehager som er studert og disse trenger ikke nødvendigvis å representere normen med tanke på fordeling av rom og organisering. Jeg spør meg selv om et større fokus på krav til utforming av barnehagebygg i offentlige dokumenter ville vært med på kvalitetssikre barnehagene som et pedagogisk tilbud, fremfor løsningen som brukes i Trondheim kommune i dag. Eller er det nok at det stilles krav til blant annet størrelse på

arealer i kommunale dokumenter som i Trondheim kommunes funksjons- og arealprogram? Det har kommet frem av intervjuer med de pedagogiske lederne at svakheter i utformingen til lokalene fører til at de ansatte bruker mye tid til å kompensere for dette gjennom planlegging og organisering fremfor å være tilstede for barna i den grad de ønsker. De bruker på grunn av dette tid på kontoret for møtevirksomhet for å planlegge bruk og fordeling av lokalene mellom barnegruppene fremfor å arbeide i barnehagelokalene og være tilstede for barna. Dette fører i tillegg til at de pedagogiske lederne ikke er tilstede og får holdt tilstrekkelig oversikt over barn og for å veilede andre pedagoger. Om det hadde blitt benyttet en annen metode enn et casestudie med to objekter, hvor jeg i stedet tok for meg flere barnehager innad i Trondheim kommune eller tatt for meg barnehager fra ulike kommuner kunne resultatet vist seg annerledes.

Hvordan barnehagen og utstyr blir brukt av barna, bruksfrekvens og oppfølging

Bruk og fordeling

Barna er flinke til å fordele seg i lokalene i begge barnehagene. Trondheim kommune (2014) beskriver at miljøet i barnehagene skal preges av at barnet skal få mulighet til å medvirke i sin hverdag. Organiseringen av rommene og arealene skal gi mulighet for samhandling, samarbeid og fellesskap. Undersøkelsene i barnehagene viser at når alle barna er inne på en gang kreves det mer organisering av barna og de har ikke like stor frihet til å velge rom og utstyr. Fleksible løsninger er tenkt slik at barn og ansatte skal organiseres fleksibelt innad i lokalene, der lokalene er ment å støtte opp fordeling av barna i mindre grupper.

Barnehagelokalene som er studert støtter opp om en fordeling av barna og dette gjøres når de er en base eller gruppe tilstede i lokalene. Men undersøkelsene viser at det i tilfeller der begge basene er tilstede er de stort sett inne på sine baserom som fører til at resten av lokalene står ubrukt. Her kunne det med fordel vært bedre kommunikasjon og samarbeid mellom de ansatte på tvers av basene for å fordele barna på alle de tilgjengelige arealene uavhengig av hvilken base de tilhører, men med et fokus på hva de ønsker å drive med. En slik løsning ville økt kvaliteten på tilbudene som allerede finnes i barnehagene og barna blir bedre kjent med hverandre på tvers av basene. Man kan lure på om dette er normen blant barnehager bygget med fleksible løsninger eller om dette er tilfeldig ved disse casene. Ledelsen og pedagogene i barnehagene mener selv de samarbeider mye på tvers av basene og dette synes ved at de har fordelt dagene seg imellom med ulike turdager og prosjektdager. Ved Ladesletta barnehage har basene de samme prosjekt temaene pågående til samme tid som kan komme av at barna er i samme alder på de ulike basene. Grillstadfjæra barnehage snakket ikke om samarbeid på dette planet, men jeg observerte at Tautra og Frosta hadde ulike prosjekter, dette kan komme av at barna på Tautra i hovedsak er yngre enn barnegruppen på Frosta og at pedagogikken er tilpasset alderen og den generelle utviklingen innad i barnegruppene.

Bruksfrekvens og møblering

Lokalene hvor det er høyest bruksfrekvens er i begge barnehagene baserommene, fordi dette er barnegruppenes samlingspunkt, allrommene som brukes av begge barnegruppene og hvor det er trafikk for å komme seg til andre rom, og garderobene, som alle barn og foreldre må

igjennom da dette er inngangene til storbarnsavdelingene. Begge barnehagene har ulike lekesoner på baserommene. I følge Amundsen et al. (2007) kan flerbruksrom som for eksempel baserom skape muligheter for skjerming gjennom møblering. Ved Grillstadfjæra er det skapt ulike lekesoner på grunn av møbleringen. Ved Ladesletta er det skapt lekesoner som også kan skjermes av møblement i tillegg til at det finnes nisjer skilt ut med egne vegger og en ekstra etasje til hems. I Ladesletta barnehage blir baserommene i stor grad brukt på tvers av basene når det er en barnegruppe som bruker lokalene. I Grillstadfjæra barnehage er grupperommene mer likt utformet og de brukes i stor grad kun av gruppen som tilhører grupperommet. Disse har begge ulike lekesoner som skapes av møblementet, men de er bedre tilpasset alderen på barnegruppen som tilhører rommet. For eksempel har grupperommet Frosta hvor barna er mellom 5 og 6 år klinkekuler som for barna på grupperommet Tautra mellom 3 og 4 år kan være uegnet. I motsatt fall har Tautra rommet et hjørne med dyr og bondegård som er et pedagogisk virkemiddel for å øke kompetansen rundt dette, som de eldre barna ofte har en erfaring med og derfor større forståelse rundt.

Seland (2009) beskriver at en fleksibel bruk av barnehagers arealer skal åpne opp for en fleksibel organisering av barn og ansatte. Jeg observerer at Allrommet på Ladesletta blir brukt i større grad enn ved Grillstadfjæra, dette kan komme av at de ved Ladesletta er flinkere til å ta i bruk dette rommet på tross av den gjennomgående trafikken. Kanskje er det utformingen på rommet og den tverrgående møbleringen som gjør det enklere for Ladesletta å bruke rommet aktivt. Kanskje er deres lokaler mer fleksible på denne måten enn det er ved Grillstadfjæra. Ved Ladesletta har brukerne mulighet til å sette seg i en del av rommet hvor de ikke i stor grad blir preget av trafikken. I motsetning til Grillstadfjæra hvor dette ikke er mulig da trafikken går på langs med møblementet.

Alle som skal på storbarnsavdelingene i barnehagene sluses gjennom grovgarderobene. Dette rommet er i begge barnehagene avskilt med en dør som lukkes og skaper en barriere for annen bruk enn av- og påkledning. De ansatte ved barnehagene mener at dette rommet er for lite og at det derfor genererer mye rot og krever en del organisering. Begge barnehagene sender barna ut i puljer for å kle på seg, noen baser i større grad enn andre, noe som kreves på grunn av størrelsen på grovgarderobene. Fingardrobene brukes både til av- og påkledning og til lek i begge barnehagene. Ved Ladesletta er fingardroben en del av allrommet og det er åpent for at barn tar i bruk denne som en del av lekearealet, her er det satt inn en benk som barna ofte samles rundt, hit går også barn når de trenger å være litt alene. Ved Grillstadfjæra er fingardroben skilt fra de resterende lokalene med en dør, men denne står åpen og barna trekkes mot dette området for å både leke sammen og når de trenger tid alene. Det er ikke alltid greit for de ansatte at barna samler seg i fingardroben i denne barnehagen og det hender at døren brukes aktivt som en barriere i perioder der det ikke er ønskelig at de bruker garderoben til lek.

Seland (2011) forteller at Reggio Emilia- pedagogikken tar utgangspunkt i at barn er lærelystene og at de ansatte og lokalene skal støtte opp om barnas nysgjerrighet ved å tilrettelegge for aktiviteter som tilfredsstiller dette. Rommene tilegnes en viktig rolle og inneholder materialer tilpasset aktiviteter og romme får gjerne navn ut fra innredningen, som for eksempel Atelier, verksted, drama og så videre. Begge barnehagene har Atelieret som er

tydelig og bestemt i bruk. Rommene er populære blant de eldste barna i begge barnehagene, men bruksfrekvensen er ulik i barnehagene. Det som overrasket meg var at jeg observerte at i Ladesletta låser de ansatte av rommet når de ikke vil at rommet skal brukes. Rommet brukes kun til prosjektarbeid og ved noen tilfeller låser de opp rommet for de eldste barna ved forespørsel. Dette fordi disse barna klarer seg alene og har en større forståelse for materialene og hva rommet skal brukes til. Men barna har i stedet mulighet til å tegne, pusle og perle på allrommet. Ved Grillstadfjæra brukes atelieret i stor grad, det låses aldri av, men barna er bevisst på at de må spørre om lov før de bruker rommet. Grillstadfjæra har i tillegg til Atelieret to andre verksted, svalgangen og fyrlykta som brukes under prosjekt, men som ikke brukes under frilek. Slike rom har ikke Ladesletta, men de bruker allrommet i større grad. Det er tydelig at barnehagene har rom tilegnet ulike aktiviteter som støtter opp om en fornuftig pedagogikk, men barnas tilfredsstillelse av nysgjerrighet blir redusert da rommene stenges av utenom prosjekt, noe som fører til at deres valgfrihet reduseres. Et spørsmål som melder seg er om man da kan si at de ansatte er med på å støtte opp om bruken av lokalene eller om de er en kilde til å redusere barns tilfredsstillelse av nysgjerrighet, når lokalene og rommene tydelig er med på å støtte opp om pedagogikken?

I følge Trondheim kommunes Funksjons- og arealprogram (2014) kan måltider tilrettelegges i fellesrom i nærheten av et kjøkken. Barnehagene skal ha et kjøkken som er sentralt plassert i barnehagen som et produksjonskjøkken i tillegg til et pedagogisk kjøkken. I de studerte barnehagene er kjøkkenet ulikt utformet. Ladesletta har et kjøkken som deles av flere baser som befinner seg midt i bygget mellom storbarnsavgangen og småbarnsavgangen. Kjøkkenet er avskilt fra barnehagelokalene med en dør, og de ansatte må fysisk forlate barna når de skal forberede maten. Deres kjøkken fungerer som et produksjonskjøkken, men barna blir i svært liten grad inkludert i matlaging, så om det fungerer som et pedagogisk kjøkken kan diskuteres. Grillstadfjæra derimot har kjøkkenarealet inne på brygga, dette er en del av rommet og er ikke avskilt. De har dermed oversikt over barn som oppholder seg på brygga og trenger ikke å forlate barna for å forberede mat. De kan i stor grad inkludere barn i matforberedelser ved Grillstadfjæra, noe lokalene ved Ladesletta ikke tillater i samme grad. Her kan kjøkkenet både fungere som et pedagogisk kjøkken hvor barna er med i matlagingen og til en viss grad som et produksjonskjøkken. Kanskje dette er årsaken til at Ladesletta har et større fokus på at barna skal forsyne seg selv og hente tallerkener og bestikk som er ryddet frem? For å inkludere barna rundt matlagingen uten å ta de med på kjøkkenet. Ved Grillstadfjæra har de muligheten til å inkludere barna på kjøkkenet og ved matlagingen og de gjør det gjennom programmet ukens hjelper, hvor barn skal hjelpe til med matforberedelsene. Kanskje dette fører til at de føler at barna ikke trenger å forsyne seg selv, fordi de likevel lærer å forberede mat?

Begge barnehagene har et stort rom som tillater løping og herjing. Ved Ladesletta representeres dette rommet av dramarommet som er et flerbruksrom. Her foregår det både pedagogiske aktiviteter og frilek. Rommet deles mellom småbarnsavgangen og storbarnsavgangen, men brukes i størst grad av storbarna. Ved Grillstadfjæra barnehage representeres dette rommet av Svabergstua hvor det også foregår pedagogiske aktiviteter og frilek. Dette rommet brukes i omtrent lik grad av de store som de små barna. Rommene har begge scener og udefinerte tumleleker, men ellers er innholdet forskjellig. Slike tumleleker er

ifølge Fjørtoft (2012) gjenstander som er manipulerbare som gjør det mulig å bruke dem med ulike formål, de kan representere byggematerialer som inviterer til lek og hyttebygging for barna. Undersøkelsene viser at Ladesletta bruker dette rommet mer aktivt enn Grillstadfjæra. Dette kan komme av flere grunner. Kanskje kommer dette av at ladesletta har færre verksteder enn Grillstadfjæra og derfor må bruke dette rommet til å fordele barna mer i lokalene. Det kan også komme av at rommet ved Grillstadfjæra barnehage er mer avskilt fra de resterende lokalene, ved at de må gjennom atelieret og ned en trapp for å komme seg til rommet i motsetning til Ladesletta som har direkte tilgang til rommet fra Allrommet.

Oppfølging

Barna i begge barnehagene blir fulgt opp av de ansatte. Dette foregår ved at de ansatte tar imot barna og foreldrene på morgenen hvor de har en samtale med foreldrene om hvordan det går med barnet, om det er saker de burde vite og så videre. Barna blir spesielt fulgt opp under prosjekt og pedagogiske aktiviteter hvor de ansatte bruker kamera flittig og følger opp barna for å sørge for at de ikke faller utenfor. Barnehagene har foreldremøter og foreldresamtaler flere ganger i året.

8.2 Opplevelse og brukskvalitet

Hvordan brukskvaliteten i lokalene oppleves av de største barna og pedagogene

Generelt

Brukskvaliteten beskrives som god både for barn og ansatte i begge barnehagene. I følge Hansen et al. (2009) kan brukskvaliteten i bygg defineres etter tre faktorer. Effekt, effektivitet og tilfredshet. Effekt beskriver om brukerne kan oppnå det de ønsker med bygget. Effektivitet handler om å gjøre tingene riktig, legge til rette for effektivisering og å ha tilstrekkelig areal for bruken og brukerne. Tilfredshet som handler om brukernes opplevelse, følelser og holdninger som knytter seg til bygget. Ledelsen ved begge barnehagene mener de har oppnådd sine ønsker i forhold til barna, pedagogene arbeider kontinuerlig med organisering av barn og lokaler og mål i forhold til prosjekt og fagområder. Barna føler seg til dels fri i lokalene. De deltar aktivt i prosjekter og leker i lokalene. Brukerne har vendt seg til å bruke byggene og det lokalene har å tilby og begge barnehagene mener dermed at de oppnår det de ønsker med barnehagen. Nemlig å drive en barnehage med fleksible løsninger der pedagogikken, rammene og retningslinjene følges.

Visjonen til Grillstadfjæra «We will rock you» kommer tydeligere frem enn ved Ladesletta og de jobber kontinuerlig mot denne gjennom å integrere den i dokumenter som brukes aktivt i pedagogikken. Ladesletta sin visjon «Sett, hørt og bekreftet - samspill i et trygt og kreativt miljø» er ikke like tydelig, men de arbeider likevel målrettet mot den fordi målene er integrert i barnehagens styringsdokumenter. Undersøkelsene gir et inntrykk av at Ladesletta var bedre organisert i overgangene mellom ulike aktiviteter enn Grillstadfjæra, de fikk dermed mer effektivitet i overgangene fra lek til måltider. Grunnen til dette var at de har rutiner som barna kjenner, barna har faste plasser ved bordene og det er lagt opp til mye selvstendighet. Grillstadfjæra barnehage har også faste rutiner men disse ser ut til å skli mer over i hverandre

ved noen tilfeller som gjør at ikke alle barn har oversikt over hva som skjer til enhver tid. Dette kommer tydelig frem ved måltidene. Barna har ikke faste plasser ved bordene som skaper krangling om plassene. De blir servert mat som gjør dem mindre selvstendige og fører til at de må sitte å vente på maten.

Fysiske faktorer

Både barn og ansatte er på en generell basis tilfreds med barnehagene viser undersøkelsene. De ansatte i barnehagene er mer bevisst på fysiske faktorer som spiller inn på deres opplevelse av lokalene, som lysinnslipp, luftkvalitet og i hvilken grad lokalene støtter opp om bruken og organiseringen av barna. Barna er mer opptatt av om de har det gøy i lokalene og at de har ulike aktiviteter å velge mellom. Dette går mer på hva lokalene kan tilby og om de har mange muligheter, hvem de kan leke med og så videre.

Brukskvaliteten er ikke bare avhengig av bygget. Men må forstås som en relasjon mellom brukerne og bygget. Storsatsingen på barnehageutbyggingen de siste årene har ført til diskusjoner om hvilken grad bygningsmessige- og organisatoriske løsninger påvirker hverdagen i barnehagene (Høyland og Hansen, 2012). Undersøkelsene i barnehagene har vist at dette henger tett sammen. Barnehagene hadde fra starten ulike utgangspunkt, da Ladesletta er bygget i eksisterende lokaler som har vært med på å sette en standard for den fysiske utformingen. Grillstadfjæra ble bygget helt nytt for denne barnehagen og det har vært rom for brukermedvirkning i en tidlig fase. Brukskvaliteten blir beskrevet i Grillstadfjæra barnehage som god om de får til en god fordeling barna og varierende bruk av lokalene. Hva de bruker lokalene til, om bruken fungerer, kulturen og samarbeid er med på å øke trivselen fremfor at det er lokalene i seg selv som påvirker brukskvaliteten. Ved Ladesletta beskrives brukskvaliteten ut fra fordeling av barn i lokalene og at barna trives best når de er en barnegruppe i lokalene av gangen, og hvor de kan bruke alle rom. De mener utformingen bidrar til allsidighet for barna og gir dem mange valgmuligheter. For å få til dette må de ansatte fordele seg, organisere og planlegge godt for at barna i stor grad skal få spre seg i lokalene.

Pedagogikk og organisering

I følge Trondheim kommunes Funksjons- og arealprogram skal organiseringen av rommene og arealene i barnehagene gi mulighet for samhandling, samarbeid og fellesskap (Trondheim kommune, 2014). De ansatte er i begge barnehagene bevisst på å tilpasse pedagogikken og organiseringen til de fysiske lokalene. De har innarbeidet rutiner og deler lokalene mellom seg i den grad at de i hovedsak er en barnegruppe tilstede i hoveddelen av dagen, dette letter trykket på lokalene og gjør det enklere for pedagogene å fordele barna i lokalene. De får bedre plass, støynivået holder seg på et akseptabelt nivå og det samme gjør energinivået til barna. Men det faktum at to barnegrupper deler på lokaler som blir overfylt når alle barna er tilstede er en planlegging som for meg er et tankekors. Det er tydelig at det planlegges for at barnegruppene skal dele seg opp slik at ikke alle er tilstede på en gang og at dette har blitt en del av pedagogikken. Når barna er delt opp i basegruppene og avskilte fra hverandre vil ikke dette gi mulighet for samarbeid og fellesskap på tvers av basene som er en hensikt i henhold til funksjons og arealprogrammet. En organisering med fleksible løsninger skal øke kvaliteten

på tilbudet i barnehagene, gi tilgang til flere voksne og mulighet til å bli kjent med flere barn sier Seland (2009). Men blir dette fulgt opp i barnehagene? Barna får ikke mulighet til å bli kjent med hverandre om barnegruppene holdes adskilt. Og når barna samles på hver sine baserom i delene av dagen da alle barna er til stede vil de resterende lokalene stå ubrukt som fører til at aktivitets tilbudene barnehagen har tilgjengelig ikke blir utnyttet. Hva kan man da si om kvaliteten? Jeg observerte ved casene at barna i perioder av dagen var inne på samme tid, blant annet på morgenen når barna kom. De ble da samlet seg inne på hver sine baserom, som førte til at resten av lokalene sto tilnærmet tomme, med unntak av barn og voksne som gikk mellom garderobene og basene. Hvorfor ikke benytte lokalene i en større grad når alle barn er tilstede? Ville ikke dette ført til en bedre utnyttelse av lokalene? Denne måten å samle barna på kan komme av at de ansatte er færre på morgenen og fordi noen ansatte må være i garderobene for å ta imot barna og foreldrene deres. En pedagog fortalte meg at nettopp tilgangen til pedagoger førte til at de måtte samle barna for å holde oversikt over dem. Kan det da være en løsning å ansette flere pedagoger for at lokalene skal brukes mer effektivt? Eller kan dette løses ved at pedagogene som er der i dag blir enda flinkere på å organisere og fordele seg i lokalene?

Pedagogiske mål og intensjoner gjennomført i de fysiske lokalene

Det å utføre de pedagogiske målene og intensjonene innenfor de fysiske løsningene som skal være til støtte for disse er en kompleks prosess som i barnehagene løses ved å ha et godt samarbeid på tvers av basene eller barnegruppene. Det er i begge barnehagene de pedagogiske lederne som har ansvar for samarbeid og fordeling av lokalene basene imellom og det er deres ansvar å fange opp- og endre på bruken i rom som ikke fungerer. Bygningen, interiør og organisatoriske tiltak er faktorer som brukes som virkemidler for å påvirke brukskvaliteten (Høyland og Hansen, 2012). Det er viktig at disse faktorene støtter opp om hverandre for at personalets arbeid med å virkeliggjøre pedagogikken kan gjennomføres. Undersøkelsene viser at dette samsvarer bedre i Grillstadfjæra barnehage enn i Ladesletta barnehage og dette kan komme av at Ladesletta har vært nødt til å forholde seg til eksisterende lokaler som har ført til at de ikke har fått utnyttet utsikten og lysinnslipp optimalt og kjøkkenet som er avskilt fra resten av lokalene. Dette fører til at lokalene ikke støtter opp om organiseringen og bruken av lokalene i stor nok grad. Her må de organisere mye i forhold til at en pedagog forsvinner inn på kjøkkenet ved matlaging og barna må dermed samle seg på et mindre område enn om de hadde vært alle ansatte tilstede. Likevel mener jeg på bakgrunn av undersøkelsene at de her har gjort en god planlegging i grunn for å løse disse utfordringene. I Grillstadfjæra er de ansatte veldig fornøyde med de fysiske løsningene og mener de støtter opp om organiseringen i stor grad, pedagogene er samtidig veldig bevisste på bruk av lokalene i det pedagogiske arbeidet i henhold til Reggio Emilia- pedagogikken. De har jobbet mye med barna for at også de skal få en god forståelse av rommene og bruken av disse. Likevel forteller pedagogen på Frosta at hun gjerne skulle brukt Ateliet og Svalgangen i en større grad enn barnegruppen hennes gjør i dag. Dette får meg til å tenke om det er planløsningen som kan være en barriere for denne barnegruppen. Frostarommet er plassert i den andre enden enn Ateliet og Svalgangen og de må gå igjennom brygga for å komme til rommene. Tautra derimot er plassert i samme ende som disse rommene og jeg observerte at de brukte disse rommene oftere til å spre barnegruppen. Kan dette komme i konflikt med Frostas ønske om å bruke

rommene? Er det slik at når en barnegruppe bruker rommet så kan det ikke komme barn fra den andre barnegruppen? Det var dette inntrykket jeg fikk ved mine undersøkelser barnehagene. Jeg observerte både ved Grillstadfjæra og ved Ladesletta at barnegruppene ikke blandet seg, og i de tilfellene begge barnegruppene var tilstede var de stort sett inne på sine egne baserom. Dette får meg til å undres over om samarbeidet er så godt på tvers av basene som pedagogene selv mener. Studiene viser at pedagogene har samarbeidet mye om å fordele lokalene mellom seg ved at de har faste rutiner som er like for alle barna og at de har samarbeidet om pedagogikken og turdager og så videre. Men når de alle er tilstede i lokalene kan ikke jeg se at det er mye samarbeid om fordeling av barn i de ulike rommene. Da fokuserer pedagogene mer på sin gruppe og ikke på hva de andre gjør og om de eventuelt kan blande gruppene for i større grad å utnytte lokalene de har til rådighet. Jeg spør meg selv om dette kan ha sammenheng med omgivelsene og kompetansen til barnehagepedagogene. Eller har deres holdninger til bruk av rom en medvirkende årsak? Kan det komme av de organisatoriske og strukturelle føringene som barnehagene må følge? Eller overfører føringen ansvaret for dette over på pedagogene og har pedagogene tilstrekkelig med kunnskap for et slikt ansvar?

Hvilken måte lokalene støtter opp om aktivitetene som foregår

Lokalene støtter opp om bruken ved at de har rom og lokaler med forskjellige intensjoner. Høyland og Hansen (2012) forklarer at brukskvaliteten tar for seg kvaliteter som er med på å påvirke hverdagen til de som bruker lokalene. Aktivitetene og funksjonene som foregår i rommene kan bli påvirket og man kan vurdere brukskvaliteten opp mot målene som er satt for barnehagen. Begge barnehagene har baserom, hvor det finnes samlingspunkt og tribuner, rommene er delt i begge barnehagene delt inn i flere lekesoner. Barnehagene har allrom som er tilrettelagt for måltider og ulike aktiviteter ved bord, rommet deles av barnegruppene og er i tillegg et rom som knytter lokalene sammen. Barnehagene har atelier som har en bestemt bruk og hvor materialet i rommet støtter opp om intensjonen til rommet. De har begge rom som brukes til løping og herjing. Dette er Dramarommet ved Ladesletta og Svaberget ved Grillstadfjæra, rommene er store og åpne med lite møbler og med udefinerte leker som barna kan herje med. Grovgarderobene er møblert med hyller og oppheng for klær, de har i tillegg hjelpemidler for barna så de har støttet opp om barnas mulighet til å være selvstendige. Fingarderobene inneholder garderobeskap hvor barna oppbevarer klær og andre personlige eiendeler. Grillstadfjæra har i tillegg to verksteder som brukes ved prosjekter, Svalgangen og Fyrlykta som er tilrettelagt for bruk av en mindre barnegruppe ved prosjekter.

Luftkvaliteten beskrives i begge barnehagene som en faktor som har et forbedringspotensial. Det er for meg uklart hvorfor to bygg av nyere dato har slike utfordringer. Og det får meg til å undres om dette gjelder alle bygg av nyere dato. De fysiske omgivelsene er ganske ulike i barnehagene. Grillstadfjæra har åpne lokaler med stort allrom og relativt store grupperom samt flere mindre spesialrom. De har brukt utsikt og naturlig lys i stor grad som er med på å øke følelsen av at barnehagen har åpne og luftige rom i tillegg til at naturen i stor grad trekkes inn i lokalene. Ladesletta som befinner seg i eksisterende lokaler hadde en del begrensninger som har bidratt til å utforme de fysiske omgivelsene. Her har de ikke fått mulighet til å ta i

bruk utsikten i lik grad som den andre barnehagen og barnehagen føles trangere og mer innestengt på grunn av dette. Baserommene stikker ut i allrommet som skaper en korridorfølelse. Baserommene er store og med ulike funksjoner i begge som er positivt for spredning av barn under frilek. Dramarommet er stort og atelieret har store vinduer i flere vinkler hvor naturen trekkes inn i rommet.

Lokalene er ganske ulike ved casene som er blitt studert. Grillstadfjæra har åpne lokaler med stort allrom og relativt store grupperom samt flere mindre verksteder. De har brukt utsikt og naturlig lys i stor grad som er med på å øke følelsen av at barnehagen har åpne og luftige rom i tillegg til at naturen i stor grad trekkes inn i lokalene. Ladesletta befinner seg i eksisterende lokaler som har bidratt til å utforme de fysiske omgivelsene. Her har de ikke fått mulighet til å ta i bruk utsikten i lik grad som den andre barnehagen og barnehagen føles trangere og mer innestengt på grunn av dette. Baserommene stikker ut i allrommet som skaper en korridorfølelse.

Områder som innbyr til løping

Krogstad (2012) forteller at barnehagens ulike steder og rom blir brukt av barna på en måte som skaper samspill med rommenes fysiske utforming og sanselige kvaliteter. Dette kan være med på å forklare barnas trang til å løpe i deler av lokalene som er udefinerte og kan være formet eller møblert slik at det skaper en korridor ved begge barnehagene, og at barna i andre mindre rom med en tydelig visjon roer seg ned og gjør de aktivitetene som rommet signaliserer skal gjøres der.

Fingarderobene og allrommene er flerbruksrom som skaper trafikk og løping. Samt svaberget ved Grillstadfjæra og Dramarommet ved Ladesletta barnehage. Fingarderobene er møblert med garderobeskap, for oppbevaring av barnas klær og personlige eiendeler, rommene er relativt romslige og har store vindusflater ut som gir utsikt og naturlig lys. Ved Ladesletta finnes det også en benk til påkledning, som ved frilek blir et naturlig samlingspunkt for barna. Fingarderobene innbyr til lek for barna da dette er områder de voksne ikke oppholder seg mye i og barna leker sammen, eller går hit for å gjemme seg unna når det ikke er andre barn her.

Hemmelige skjulesteder

Forskning viser at barn søker seg til steder som de voksne ikke kan observere dem. Barnehagene gir barna mulighet til å gjemme seg bort og leke fritt forteller Krogstad (2012). Jeg mener på bakgrunn av undersøkelsene at barna har muligheter til å skape hemmelige skjulesteder ved begge casene. Ved Grillstadfjæra gjemmer barna seg under bord og krakker, i fingarderoben, bak skap og i de blå boksene som er spesielt egnet som et skjulested. Ved Ladesletta er slike steder fingarderoben med benken og bak skap, i lekesonene inne på baserommene og bak gardinene inne på Dramarommet. Ved disse stedene kan barna føle at de ikke blir iaktatt og får mulighet til å leve seg inn i fantasileken, samtidig som pedagogene kan holde et øye med dem, noen steder i større grad enn andre.

Forstyrrende elementer

Allrommene er møblert med bord og stoler som brukes til måltider og til annen lek. I allrommene er trafikken fra både barn og voksne til tider forstyrrende for barn som sitter ved

bordene med konsentrasjonsarbeid. Allrommet ved Grillstadjæra har store vindusflater ut som skaper en følelse av at rommet er større enn det er og det slipper inn mye naturlig lys. Ved Ladesletta derimot føles Allrommet trangere på grunn av at basene går inn i rommet og skaper en korridorfølelse, dette fører også til at det ikke er mange vinduer som slipper inn naturlig lys i rommet.

Man skulle kanskje tro at vinduene og glassøylene mellom rommene fungerer som et forstyrrende element, men det ble observert ved undersøkelsene at dette ikke var forstyrrende for barna. Dette kommer av vinduenes og glassøylenes plassering, som er på strategiske steder for å unngå for mye forstyrrelser fra aktiviteter ved andre rom. Glassøylene i barnehagene er plassert inntil fasadeveggene og vinduer er plassert i høyder eller de er av en størrelse som gjør at de ikke skaper mye forstyrrelser for barna.

Udefinerte rom

Barn oppsøker ifølge Krogstad (2012) steder der de kan bruke kroppen i lek og barnlig topologi. Svaberget ved grillstadjæra er et stort rom som er til for grovmotoriske aktiviteter og er innredet med udefinerte leker. Dette er rom det er lov å herje litt i når man er en mindre gruppe. Dramarommet ved Ladesletta barnehage er et rom som er litt udefinert og barna føler seg ganske frie til å gjøre det de vil her, rommet passer godt til løping og herjing med skumgummiklossene. Det blir av forskere på Affordance forklart at barn foretrekker ustrukturerte landskap fremfor strukturert, dette forklares med at barn liker natur som kan gi rom for fantasi. Det fortelles også at ulike landskap fører til ulik type lek og muligheter eller affordance for ulike typer av lek (Titman, 1994, gjengitt etter Fjørtoft, 2012). Nå er det ikke mye natur trukket inn i disse rommene spesielt ikke i Ladeslettas Dramarom som befinner seg midt i bygget. Men ved Grillstadjæra er naturen delvis trukket inn i rommet med store vinduer vendt mot havet. Rommene er udefinerte og barna er fri til å bruke kroppene i leken. Det blir i teorien fortalt at det er en sammenheng mellom det perseptuelle systemet og det motoriske systemet som er måten vi oppfatter omgivelsene rundt oss på og hvordan vi bruker dem (Gibson, 1979. Gjengitt etter Fjørtoft, 2012). Det fortelles videre at barn er flinke til å oppfatte elementer i landskapet og oppfatte hvilke funksjoner de har og hvordan dette kan brukes. De ser elementene som funksjoner på aktiviteter som å klatre i trær greiner, skli nedover en skråning og lignende. Dette vises spesielt i casene på rutsjebanene på dramarommet og på svaberget som kan etterligne en skråning. Barna på Ladesletta bruker scenen på Dramarommet til å hoppe ned på gulvet og bilhemsene kan bli sett på som en hule av barna. Barna på Grillstadjæra bruker vinduskarmene til å klatre i og fantaserer om omgivelsene rundt.

Rom med tydelige intensjoner

Atelierene er tydelige i sin intensjon og hit går barna om de vil gjøre aktiviteter som tegning og maling, barna er godt informert om at dette rommet kun er til for slike aktiviteter. Det samme gjelder Svalgangen ved Grillstadjæra barnehage, dette rommet er mest i bruk ved prosjektarbeid fordi det ligger fremme resultater og materialer fra naturen som de voksne ikke helt stoler på barna til å ikke røre hvis de er her alene. Materialene som ligger fremme er spennende og barn blir trukket til dem for å ta på og fantasere rundt materialene.

Dagens rominndelinger kan ifølge Krogstad (2012) føre til at enkelte rom med sine pedagogiske virkemidler av ulike årsaker blir avlåst og glemt bort. Noe som fører til at barn ikke får det pedagogiske tilbudet som de gjennom rammeplanen har rett på. I barnehagene ble det observert at rom blir lukket eller avlåst i perioder. I tillegg til Atelierene og svalgangen som er nevnt blir Fyrlykta og Svaberget ved Grillstadfjæra og Dramarommet ved Ladesletta stengt av i perioder. Atelierene blir stengt av fordi det er mange materialer som potensielt kan være til fare for barna, men rommene blir likevel brukt ofte. Ved Grillstadfjæra observerte jeg at atelieret ble brukt daglig av barna, og rommet ble aldri låst, her lukket de døren når barna ikke kunne bruke rommet. Men ved Ladesletta var rommet ikke like ofte i bruk, her ble rommet i tillegg avlåst av pedagogene. Og rommet er mer avskilt fra resten av lokalene ved at det er plassert i enden av fingarderoben som også kanskje kan bidra til å skape en barriere for barna om å rette ønske om å bruke rommet. Studier forteller at barn skaper erfaringer med bruk landskaper, og at det gjennom bruk av landskapet forstår barn hvordan former og struktur gir muligheter for ulik bruk (Fjørtoft, 2012). Jeg er blitt informert i Grillstadfjæra barnehage om at pedagogene har arbeidet med at barna skal få en forståelse om hva et Atelier er og hva det står for. Dette i sammenheng med at barn gjennom bruk av rommet har økt sin forståelse av hva rommet tilbyr, i tillegg til tilgjengelighet kan være en årsak til at rommet ser ut til å bli brukt i større grad i Grillstadfjæra enn ved Ladesletta barnehage.

Svalgangen ved Grillstadfjæra har som nevnt materialer liggende fremme som fører til at barna ikke kan bruke rommet uten tilsyn. Fyrlykta står avlåst og blir i perioden hvor denne rapporten ble utarbeidet ikke brukt i det hele tatt, dette fordi rommet ikke er ryddet etter tidligere bruk. De ansatte er i en prosess der de diskuterer hva rommet skal brukes til videre og før de har gjort en avgjørelse står rommet ubrukt. De ansatte er i tillegg ikke begeistret for rommets størrelse og dette kan være en årsak til at det har tatt tid med planleggingen av ny bruk for rommet, noe som dessverre er med på å redusere barnas aktivitetstilbud.

Svaberget er et rom som deles av hele barnehagen til pedagogiske aktiviteter som fører til at rommet i perioder er opptatt. Rommet er i hovedsak en del av småbarnas lokaler og blir i mindre grad brukt av storbarna, men det benyttes når det ikke er opptatt både til frilek og til pedagogisk lek. Dramarommet ved Ladesletta er et udefinert rom og blir i perioder med få ansatte tilstede stengt av for barna. Dette rommet brukes til frilek, pedagogiske aktiviteter og til soving som også fører til at det ikke kan brukes fritt.

Baserom og grupperom

Grupperommene Tautra og Frosta i Grillstadfjæra barnehage er alltid åpne for barna. De er innredet relativt likt. Undersøkelsene viser at gruppene ikke bruker hverandres rom og at rommene derfor er et privat rom for gruppen som tilhører rommet. Dette fører til at barna får et mindre område å fordele seg på, de kan ikke bruke den andre gruppens rom når de bare er en gruppe tilstede. Dette er et bevisst valg fra pedagogenes side, da gruppene er i ulike aldre og noen av lekene i rommene er tilrettelagt for akkurat den aldersgruppen som holder til i rommet. Barnehagen har en filosofi om å ha mye naturmaterialer og byggematerialer som innbyr til samarbeid og tenking, og dette er spesielt representert i Frosta rommet og på Brygga. Slike gjenstander er manipulerbare og dette er noe som er en bevisst tanke fra pedagogene for å skape samarbeid og relasjon barna imellom. Teorien påstår at barn i ulik

alder, motorikk og med ulike behov ser de ulike stedenes potensialer for lek og aktivitet (Krogstad, 2012). Men jeg mener at ved bruk av begge grupperommene ved Grillstadfjæra barnehage får barna en større mulighet for å spre seg i lokalene, de får større mulighet til å gjemme seg unna og kanskje ved å åpne for at gruppene bruker hverandres rom, ville fingarderober bli brukt i en mindre grad til herjing og lek. Krogstad (2012) forteller at barn oppsøker steder og rom som de relaterer til ulik lek og som de har kjennskap til. Barns bruk av rom og evnen til å skape egne steder ses på som en viktig del av barnets danning. De har gjennom barnehagens ordning ikke mulighet til å relatere Tautra og Frosta rommene til ulik lek, men på en annen side får de kjennskap til mulighetene deres grupperom tilbyr og deres evne til å skape egne steder blir dermed brukt i barnehagen som en del av barnas danning. Om dette er en bevisst grunn fra pedagogenes side kan jeg ikke si, da dette ikke ble diskutert under intervjuer.

Basene Ild og luft i Ladesletta barnehage er alltid åpne for bruk av alle barna når de er en base tilstede. Når alle barna er tilstede fordeles barna på hver sin base og de kan da ikke bruke hverandres baser. Baserommene er bevisst innredet med ulike lekesoner som skal bidra til at barna fordeler seg i utover i lokalene. Lekesonene som bilhemsene og dukkekroken er rom som barna mentalt kan relatere seg fordi dette er tradisjonelle leker som barn ofte har i hjemmene. Duplorommer har vært mer utfordrende for barna å relatere seg til, men her er det nå gjort grep med filt, tegninger og plastdyr og hvor barna har blitt med i planleggingen som fører til at de i en større grad kan relatere rommet til noe konkret. Med tanke på at atelieret i stor grad er avlåst vil denne løsningen bidra til at barna likevel har ulike aktivitetsmuligheter.

Kjøkkenet

Kjøkkenet ved de to barnehagene er ganske ulike. Ved Grillstadfjæra er dette en del av Brygga eller Allrommet og er relativt åpent slik at barn kan være med å delta i matlaging. Barna blir gjennom en plan hvor barna har uker hvor de er hjelpere, der de bidrar til å forberede måltider og dekker på bordene som en del av pedagogikken. Ladesletta derimot har kjøkkenet avskilt fra resten av barnehagelokalene og deles mellom fire baser. Her er det ikke lagt opp til at barn i stor grad kan bidra med matlaging på grunn av trengsel.

Grovgarderobe

Grovgarderobene er ifølge pedagogene ved begge barnehagene trange og ønskes større. Her genereres det en del rot på grunn av yttertøy som overfyller plassene. Barn må sendes ut i puljer for av og påkledning med hensikt å unngå å bruke fingarderober og for at barna skal få ro til å fokusere på oppgaven.

Selvstendighet og tillit

Aktualiserte affordance er det samme som mulighetene i omgivelsene som blir tatt i bruk forteller teorien. Det fortelles videre at begrensninger i fysiske og sosiokulturelle forhold kan være en avgjørende faktor for i hvilken grad man tar i bruk de mulighetene som omgivelsene gir oss. Dette kan komme av tidligere erfaringer i lignende omgivelser og forutsetningene man har for å ta i bruk nye og ulike omgivelser (Kytta, 2004. Gjengitt etter Fjørtoft, 2012). Barna er i stor grad selvstendige i barnehagene og blir vist tillitt ved at de i stor grad er

selvhjulpne ved for eksempel av- og påkledning, til en viss grad ved måltider og når de er i Atelierrene. Graden av tillitt blir gitt etter alder og adferd hos barna. Jeg mener at lokalene gir mulighet til å vise barna tillitt da de er oversiktlige og pedagogene har mulighet til å følge med uten å fysisk involvere seg i aktiviteten. Barn og ansatte har etterhvert lært seg å bruke lokalene og vet hva de tilbyr, dessverre blir rom i begge barnehagene stengt av i deler av dagen som fører til at barnas aktivitetstilbud reduseres. Her kunne pedagogene jobbet hardere med organiseringen for i større grad kunne tilby alle funksjoner til enhver tid.

8.3 Statlige og kommunale rammer og retningslinjer fortolket i barnehagene

Hvordan de statlige og kommunale føringene er fortolket og iverksatt i barnehagen

I henhold til lovverk

Barnehagen plikter gjennom loven å fremme demokrati og likestilling og skal være et sted der barna trives og vil finne glede gjennom lek og læring (Barnehageloven, 2005). Dette mener jeg på bakgrunn av undersøkelsene at begge barnehagene får til gjennom barnemøter på basene. Barna stemmer over ting gjennom håndsopprekning og det tas tid til å lytte til deres personlige meninger. Når barna fordeles i rommene er det i stor grad etter hva de vil gjøre eller hvem de vil være sammen med, barna blir spurt om hvilke rom og hva de vil leke med før de blir fordelt ved frilek. Ved prosjektarbeid blir barna oppfordret til å bidra aktivt om de faller ut eller synes aktiviteten er uinteressant.

I henhold til kommunens retningslinjer

Trondheim kommune (2014) har innført basekonsept i kommunens barnehager hvor siktlinjer og åpenhet er viktig for personalets oversikt over barna og for utsikten ut i naturen. Dette vises i begge barnehagene ved at de har vinduer og glassøyler mellom rommene som øker oversikten og orienteringen til brukerne. Utsikten er blitt bedre utnyttet i Grillstadfjæra enn i Ladesletta barnehage. Dette kommer av barnehagenes plassering og muligheter til å utnytte utsikten og solforholdene. Der har Grillstadfjæra utnyttet mulighetene til det ytterste, med baserom som vender mot sjøen og store vinduer og hvor utsikten brukes aktivt i det pedagogiske arbeidet. Ladesletta derimot har på grunn av at de bor i et eksisterende bygg ikke fått benyttet utsikten på storbarnsavdelingen like godt. De har store fine vindusflater med gode sol og dagslystilgang og mulighet for solavskjerming. Vinduene vender mot en parkeringsplass og en rundkjøring som ikke er heldig, trafikken her kan være med på å forstyrre barna ved pedagogisk arbeid på baserommene. Men det positive med denne utsikten er at barna har mulighet til å få øye på når deres foreldre kommer for å hente dem.

Reggio Emilia er en pedagogikk som brukes i Trondheim kommune og barnehagenes utforming preges av dette gjennom Funksjons- og arealprogrammet. Dette vises i begge barnehagene da de har egne rom for ulike aktiviteter. Her kan atelieret nevnes som i begge barnehagene har en tydelig Intensjon. I tillegg har Ladesletta nisjer for lekesoner inne på baserommene som er tydelige. Grillstadfjæra har svalgangen som fungerer som et verksted og ved å ta i bruk fyrlykta som et rom for lysprosjekter vil også dette få en tydelig intensjon. For øvrig er kun Grillstadfjæra med i Trondheim kommunes Reggio Emilia nettverk som er med

på å bevisstgjøre de ansatte i en større grad, men jeg ser at begge barnehagene har denne pedagogikken som en grunnstein i bruken av rommene. Reggio Emilia pedagogikken skal skape gode relasjoner mellom barn, voksne og lokalene, hvor barnas kreativitet har et fokus (Buvik et al. 2003). Forskjellene vises på bakgrunn av studiene ved at Grillstadfjæra er mer bevisst på pedagogikken. De har blant annet en nøkkelperson med et spesielt ansvar for å jobbe med mindre barnegrupper i prosjektarbeid. I Ladesletta rullerer barna mellom aktiviteter der det er en pedagog på hver aktivitet så de får en ny pedagog å forholde seg til for hver aktivitet de gjør.

I henhold til rammeplan

Hverdagen i barnehagen skal ifølge rammeplanen være variert, allsidig og alle barn skal være i stand til å mestre aktivitetene. Arbeidsformene til barnehagen skal støtte opp om barnas nysgjerrighet og kreativitet (Kunnskapsdepartementet, 2006)². Det er den pedagogiske lederen som har ansvar for at dette gjennomføres og de pedagogiske lederne bruker tid til å planlegge dette. De samarbeider mellom basene for å tilpasse dette til hverdagen slik at de går igjennom de samme temaene i løpet av samme måned.

Styringsdokumenter

Pedagogikken som brukes i barnehagen er forankret i barnehageloven og nasjonal rammeplan for barnehager. Studiene viser at barnehagene utformer egne pedagogiske dokumenter som henter inn sentrale punkter både fra loven og rammeplanen. Dokumentene utformes for å få et styringsdokument som er mer rettet mot deres enheter og for å forme barna i henhold til lokale verdier og normer. Barnehagene skal ifølge lovverket legge til rette for at barna kan utfolde skaperglede, undring og utforskertrang. Gjennom læringsplanen skal barna utvikle grunnleggende kunnskaper og ferdigheter (Barnehageloven, 2005). Rammeplanen skal gi en forpliktende ramme for planlegging, gjennomføring og vurdering av barnehagens virksomhet (Kunnskapsdepartementet, 2006)². Rammeplanens fagområder følges i begge barnehagene gjennom faste prosjektdager og turdager.

Personalets fasiliteter

Funksjons- og arealprogrammet skal sikre at det legges til rette for at personalets fasiliteter økes (Trondheim kommune, 2014). De ansatte skal ha egne møterom, kontorer og garderober som er avskilt fra resten av barnehagelokalene. Dette har de i begge barnehagene. I Grillstadfjæra har de en egen administrasjonsfløy som inneholder alle fasiliteter samlet på et område. Lederne og pedagogene jeg har snakket med er veldig fornøyde med at de i disse nye lokalene har fått dette. Administrasjonsfløyen forenkler deres hverdag i stor grad. I Ladesletta barnehage har de administrasjonslokaler både i barnehagelokalene og utenfor i helse og velferdssenteret, men alle lokalene er sentralisert i eller i nærheten av barnehagen. På bakgrunn av studiene mener jeg at dette er bedre utført hos Grillstadfjæra barnehage ved at alle fasiliteter er samlet i en fløy. Ved Ladesletta er fasilitetene mer spredt, dette kommer av at de holder til i et eksisterende bygg og måtte derfor ta hensyn til dette. Likevel mener jeg at de har løst det på en god måte og fått lokalene i nærheten av hverandre og i tilknytning til barnehagelokalene.

Hvordan de statlige og kommunale føringene er fortolket med tanke på utforming av de fysiske omgivelsene, målsettinger, organisering, struktur og drift

Barnehagenes dokumenter

Didaktikken vises gjennom organiseringen av barna og gjennom materialene barna produserer, og innholdet i dette gjennom året (Tjeldvoll og Skagen, 2014). Undersøkelsene viser at barnehagene mot dette gjennom rammeplanen og barnehagenes egne dokumenter som er utformet. Grunnen til at barnehagene utformer egne dokumenter er for å sikre at barna formes i henhold til verdiene og interessene som er det normale innad i Trondheim kommune og lokalt på Lade og Grilstad i tillegg til at dette skal samsvare med barnehagenes visjoner og mål. Jeg fikk ved intervjuene et inntrykk av at Grillstadjæra barnehage i større grad enn Ladesletta utarbeider egne dokumenter som er direkte tilpasset deres barnehage med deres visjon og mål. Blant annet har de valgt å gå bort fra den tradisjonelle årsplanen som alle barnehager i utgangspunktet har, for å skape en større fleksibilitet i det pedagogiske arbeidet. De har utformet en egen pedagogisk rapport som tar utgangspunkt i rammeplanens fagområder implementert med barnehagens fysiske omgivelser. Denne barnehagen har i tillegg en verdierklæring som presenterer deres visjon og verdier og hva disse står for. Barnegruppene har i stor grad de samme temaene, men dette er tilpasset aldersgruppene i de ulike gruppene. Verdierklæringen skal sikre at de arbeider på en måte som skal bidra til å øke barns forståelse av demokratiske prosesser, pedagogene skal være aktivt lyttende og åpne for nye forståelser (Grillstadjæra barnehage, 2014). Det kom frem av undersøkelsene at pedagogene er klar over dette og at de bruker det i det daglige arbeidet med barna. Gjennom Reggio Emilia pedagogikken organiserer de rom, miljø og materialer slik at dette støtter opp om barns utvikling (Grillstadjæra barnehage, 2014). Undersøkelsene viser at de får til dette i en viss grad. Noen rom som baserommene, atelieret og brygga brukes aktivt i hverdagen og det ser ut til at både barn og ansatte trives i disse rommene. Men svalgangen og fyrlykta er rom som står ubrukt store deler av uken, svalgangen fordi det ligger materialer fremme som lett blir ødelagt og de bruker rommet kun til prosjektarbeid. Fyrlykta ligger ubrukt og avlåst fordi det ikke er blitt ryddet etter tidligere bruk, og de vet enda ikke hva de skal gjøre videre med rommet for å støtte opp om barnas utvikling.

Ladesletta bruker rammeplanen og årsplanen som deres styringsdokument og tilpasser fagområdene etter årstider. Basegruppene her følger den samme månedsplanen og går dermed igjennom de samme temaene i løpet av måneden. Undersøkelsene ved barnehagen viser at satsingsområdene fra årsplanen blir implementert i hverdagen, dette vises spesielt gjennom selvstendighetstrening i barnehagen, her er det tydelig at de ansatte er godt satt inn i årsplanens fokusområder. Barna er i stor grad selvstendige og vet at de kan prøve selv, spørre sidemannen eller en voksen om de ikke får til ting selv. Barnehagen er i tillegg Grønt flagg sertifisert som er med på å øke barns bevissthet rundt miljøspørsmål som er implementert i barnehagens daglige arbeide. Barna lærer å kildesortere, bidrar på rusken aksjoner, lærer å ferdes i naturen uten å forsøple osv.

Utforming av de fysiske miljøene og brukermedvirkning

Utformingen av de fysiske omgivelsene er gjort i planleggingsfasen til byggene hvor Trondheim kommune er eier. Det har vært representanter med i denne fase i begge barnehagene. I Grillstadfjæra barnehage var enhetsleder og faglig leder med i dette arbeidet, i Ladesletta barnehage var det to representanter med i denne fasen, ingen var tilstede ved mine besøk. Jeg ble fortalt at Trondheims funksjons- og arealprogram ble brukt aktivt i denne fasen. Hensikten med funksjons- og arealprogrammet er at det fysiske miljøet utformes på en måte som støtter personalet med å nå rammeplanens mål, det gir noen basiskvaliteter og legger opp til at plangruppene i hvert prosjekt kan utføre egne løsninger for de enkelte prosjektene (Trondheim kommune, 2014). Representanter fra barnehagene har blitt invitert til å bli med i planleggingsfasen og komme med deres innspill, som har vært med på å gi en eierskapsfølelse hos disse representantene. I Grillstadfjæra hvor jeg fikk intervju representantene som fikk være med i denne fasen opplevde jeg en stolthet til bygget og hva det representerer. Men jeg fikk også gjennom studiene innsikt i hva som ikke fungerer slik det var tenkt. De nevner at de gjerne skulle hatt en hovedinngang som alle besøkende sluses igjennom for å tydeliggjøre deres identitet.

Utfordrende rom

Grovgarderoben beskrives som for liten til 40 barn både hos Grillstadfjæra barnehage og i Ladesletta barnehage. Dette fører til at pedagogene må organisere og samarbeide på tvers av basene slik at barna slippes ut i puljer for å kle på seg og gå ut, eller når de skal inn. Dette fører til at av- og påkledning tar lang tid, de blir også nødt til å bruke fingarderober til å kle på seg som fører til at sand blir dratt med innover i lokalene. Det går mye tid til organisering av barna fremfor å tilbringe den sammen med dem forteller en pedagogisk leder. Og jeg undres over om dette kunne vært unngått om garderobene ble planlagt større før byggene ble utformet. Ville dette eventuelt vært hensiktsmessig, med tanke på at grovgarderoben kun brukes til av og påkledning i det man kommer og i det man går ut.

Et annet rom som i begge barnehagene sees på som utfordrende er kjøkkenet. Barnehagene skal ifølge funksjons og arealprogrammet ha et kjøkken som er sentralt plassert i barnehagen som et produksjonskjøkken i tillegg til et pedagogisk kjøkken (Trondheim kommune, 2014). I Grillstadfjæra er kjøkkenet en del av lokalet på brygga, men kjøkkendelen beskrives som trang med tanke på at det skal være et produksjonskjøkken, det innehar alle funksjoner, men ser mer ut som et hybelkjøkken blir jeg fortalt. Kjøkkenet er oversiktlig og det er mulighet til å ta med barn i matlagingen, men når de ansatte skal lage varmmat blir det en utfordring. Det er satt inn en kjøkkenøy her som skiller rommet fra resten av brygga hvor deler er i barnehøyde som fører til selvstendighet for barna rundt måltider, de rydder av bordene og bruker kjøkkenøya til å samle brukte tallerkener og så videre. På Ladesletta er kjøkkenet et separat rom som fører til at en pedagog fysisk må forlate barna og det kreves en del organisering av de ansatte når en person forsvinner. Kjøkkenet deles mellom 4 baser som fører til at det mange personer som bruker det samtidig, rommet føles trangt og folksomt rundt måltidene. Kjøkkenet inneholder alle funksjoner, men det er utfordrende å skulle ta med barn for å hjelpe til med matlaging. På grunn av at de her bor i eksisterende lokaler var det ikke mulighet til å endre på kjøkkenet i en tidlig fase.

Føringer fortolket i barnehagene

Kommunen vil at barnehagene utstyres for flerfunksjonell bruk med inventar som innbyr til grov- og finmotorisk aktivitet (Trondheim kommune, 2014). Dette gjør barnehagene ved at de har ulike rom med ulike funksjoner, de har begge rom som brukes til grov- og finmotorisk lek, ved Grillstadfjæra brukes Svaberget aktivt til slike aktiviteter og ved Ladesletta brukes dramarommet. De studerte barnehagene har begge Atelierer, som øker barnas fantasi og gir skaperglede.

Funksjons- og arealprogrammet skal sikre at barnehagenes fysiske rammer støtter opp under lek og læring, som er en pedagogisk retning med inspirasjon fra Reggio Emilia- filosofien (Trondheim kommune, 2014). Barnehagenes mål skal være å stimulere til selvstendighet slik at barna kan medvirke i egen hverdag. Dette er tatt hensyn til i begge barnehagene ved at innredning og møbleringen er i barnehøyde, leker og utstyr er lett tilgjengelig for barna med unntak av hyller på atelierene hvor potensielt farlig materiale er satt utenfor barns rekkevidde, dette med tanke på sikkerheten til barna. Det er rom for at barna får hjelp til å ta ned materiale de selv ikke rekker, men da når det er pedagoger tilstede.

Det er ifølge teorien barnehagepedagogenes jobb å skaffe seg erfaring i å arbeide i fleksible barnehager og planlegge denne hverdagen etter statens og kommunens målsettinger og pedagogiske rammer (Buvik et al. 2003). Graden av formell styring i hverdagen vil påvirke hvor fri de ansatte er til å planlegge dagene og være spontane i løpet av dagen (Børhaug et al. 2011). I de studerte barnehagene er det de pedagogiske lederne på hver base som i samarbeid med enhetsleder og faglig leder om å styre hverdagen. Barnehagene har faste rutiner for hva som skjer hver dag og de har en fast dagsrytme som følges igjennom hele året der de spiser, leker ute og har tilrettelagte aktiviteter. Disse barnehagene har også faste turdager og prosjektdager. På grunn av rommenes utforming og at basene har en del fellesrom gjør at de må fordele disse mellom seg. De organiserer dagene slik at de store deler av dagen er en base eller barnegruppe tilstede i lokalene for å lette trykket på lokalene og holde støynivået på et akseptabelt nivå. Denne organiseringen gjør at de må følge det planlagte opplegget som vil påvirke den andre basen i den form at de for eksempel endrer på det pedagogiske opplegget, men det er rom for spontanitet så lenge det ikke påvirker den andre basen.

Endringer utført etter innflytting

De studerte barnehagene har ikke endret mye på bruken i lokalene etter innflytting, lederne og pedagogene mener at lokalene er fleksible og har ommøblert og endret rom på en måte der de endrer på dekorasjon og hva som er fagområdet etter årstider og fokusområde. Ladesletta barnehage arbeider mye for å være lojale med tanke på bruk av rommene. De har hatt et lekerom på Ild som har vært lite brukt. Her har pedagogene gjort grep som skal bidra til å øke attraktiviteten i rommet. Barna har ifølge Barnehageloven (2005) rett til medvirkning tilpasset deres alder og forutsetninger. Barna har blitt inkludert i denne prosessen som gir dem en grad av medvirkning i deres egen hverdag. Barnehagen er nå i ferd med å dekorere veggene og hyller i rommet som en jungel, med jungeldyr og trær som barna selv fargelegger og grønn filt i hyller der de har plastdyr. Denne prosessen ser ut til å være vellykket og barna bruker rommet i en større grad enn tidligere. Jeg mener at det har vært viktig å ta med barna i

prosessen, dette fører til at de er med på å forme sin egen hverdag og komme med egne meninger og de vil få et eierskap til rommet som preges av deres arbeider. Grillstadfjæra har ikke endret på bruken i rommene foreløpig, men de ser at det må gjøres grep på Fyrlykta som i dag står ubrukt. Til høsten må de gjøre om Svalgangen til et lite grupperom på grunn av kommunens krav om full barnehagedekning da de får inn flere store barn, de vet enda ikke hvordan dette skal gjøres, men er i en startfase i planleggingen av dette.

9 Konklusjon

I denne masteroppgaven har jeg tatt for meg temaet Moderne barnehager med fleksible løsninger. Med begrepet «moderne barnehager» mener jeg barnehager som er bygget etter 2006 da alle barn fikk rett til full barnehagedekning og barnehagene ble bygget etter nye prinsipper forankret i kommunale Funksjons- og arealprogram, og med fleksible løsninger. Med «Fleksible løsninger» mener jeg at barnehagene er fleksible i den grad at flere barnegrupper deler på arealer og at barnehagene har rom for faste aktiviteter i tillegg til rom hvor aktivitetene kan varieres.

Jeg har sett på ambisjonene med slike barnehager og hvordan de fungerer i praksis. Jeg har undersøkt to case som representanter for barnehager bygget med fleksible løsninger og sett på hvordan hverdagen i disse barnehagene utartet seg. Kapittelet blir delt opp i overordnede temaer i likhet med de foregående resultat og drøftingskapitlene, problemstillingen og forskningsspørsmålene vil bli besvart hver for seg.

9.1 Funksjon og bruk av barnehagelokaler bygget med fleksible løsninger

Problemstilling: «*Hvordan fungerer barnehager bygget med fleksible løsninger for de store barna?*»

Barnehager bygget med fleksible løsninger kan se ut til å fungere for barna uavhengig av byggets fysiske omgivelser. Dette forutsetter at barnehager med fleksible løsninger har et stort fokus på god organisering og pågående kommunikasjon mellom ledere og pedagoger på tvers av basene. Dette er tilfellet ved de studerte barnehagene, i tillegg viser undersøkelsene at der et slikt fokus blir prioritert av de pedagogiske lederne, får barna faste rutiner og kjennskap til hvilke aktiviteter barnehagen tilbyr og hvordan de kan benytte seg av tilbudene.

Det er tydelig at bygningene og detaljer i det fysiske miljøet er med på å påvirke hverdagen i casene som er blitt studert, både til barna og de ansatte. Fleksible løsninger i barnehager fører til at flere barnegrupper deler på ulike rom i tillegg til deres faste baserom eller grupperom. Fellesrommene ser ikke ut til å være store nok til å holde 40 barn uten god organisering og samarbeid på tvers av basene. Gjennom undersøkelser ved casene får jeg inntrykk av at begge barnehagene fungerer for de store barna. Men dette er et resultat av et felles mål for barnegruppene, god kommunikasjon på tvers av barnegruppene og god organiseringen av barn og rom. Det ser ut til at barnehager med fleksible løsninger kan være små i henhold til antall barn som deler på lokalene. Ved de studerte casene har pedagogene løst denne utfordringen ved å dele opp barna i grupper som har tilhold på hver sine baserom. Når alle barna er tilstede i barnehagen blir barnegruppene samlet på hver sine baserom, hvor de har pedagogisk opplegg eller frilek. Barnehagene deler uken mellom barnegruppene ved at de har faste turdager og prosjektdager som fører til at en barnegruppe er på tur samtidig som den andre gruppen bruker lokalene til prosjekt og frilek, dette gjør at barnehagelokalene får en lavere tetthet av barn som fører til at barnegruppen som er til stede kan spre seg utover i lokalene og bruke flere rom. Når det er færre barn tilstede har pedagogene bedre oversikt over barna og det gir større rom for personlig oppfølging av enkeltbarn. Lokalene i de studerte barnehagene er i seg selv fine og byr på flere aktivitetstilbud, men det er pedagogenes ansvar

å sørge for at barna får tilgang til alle aktiviteter som lokalene tilbyr. Dette får barna ved at pedagogene sørger for godt samarbeid og god organisering med felles mål. Barna trenger faste rutiner, bli godt informert om hva som skal skje fremover og inkluderes i planleggingen for at de skal trives i barnehagen, som er et mål hentet fra barnehageloven.

For å oppsummere ser det ut til at barnehager bygget med fleksible løsninger fungerer for de store barna med forutsetning om et godt samarbeid mellom pedagogene på tvers av barnegruppene og ved at hverdagen har en god organisering, med et felles mål som er forankret i gode styringsdokumenter.

Forskningsspørsmål 1: *Hvordan brukes barnehagelokalene av de største barna?*

Dette forskningsspørsmålet er utfordrende å svare på da barn bruker barnehagelokalene ulikt ut fra deres alder og personlige forutsetninger. På generell basis kan det konkluderes med at store barn i alderen 3- 6 år er flinke til å fordele seg i lokalene og bruker store deler av lokalene. Ved barnemøter samles barna på basene og sitter samlet på tribuner og benker. Ved prosjektarbeid blir barnegruppen delt opp i flere mindre grupper som brukes ulike rom i barnehagen der barna blir styrt av pedagogene. Ved frilek deler barna seg etter hva de vil gjøre eller etter hvem de vil være sammen med. Da blir alle rom og mye utstyr som er tilgjengelig for barna brukt.

Barna er aktive og ved undersøkelsene får jeg et inntrykk av at barna liker å bruke kroppene i leken. Det ser ut til at de fleste barna foretrekker rom med plass for bevegelse, der det ikke er bestemt hvilken aktivitet barna skal holde på med, men hvor de kan løpe rundt, hoppe, krabbe og herje i samspill med andre barn.

Undersøkelser ved casene viser når alle barna er inne på en gang kreves det organisering og barna har ikke like stor frihet til å velge som når de er en barnegruppe tilstede. Hensikten med fleksible løsninger er at barn og ansatte skal organiseres fleksibelt innad i lokalene, der lokalene er ment å støtte opp fordeling av barna i mindre grupper. Barnehagelokalene som er undersøkt støtter opp om en fordeling av barna. Dette gjøres når de er en base eller gruppe tilstede i lokalene. Men undersøkelsene viser også at når alle barna er tilstede er barnegruppene stort sett inne på hvert sitt baserom, som fører til at resten av lokalene står ubrukt.

Underspørsmål I: *Hvilke arealer og utstyr brukes?*

Arealene som brukes mest i barnehagene er baserommene viser undersøkelsene. Disse rommene brukes mest fordi dette er barnegruppenes samlingspunkt. Begge barnehagene har ulike lekesoner på baserommene. I Ladesletta barnehage blir baserommene i stor grad brukt på tvers av basene når det er en base som bruker lokalene, rommene er like store, men er ulikt innredet. Basen Ild inneholder en sofakrok med bøker og et duplorom, basen Luft inneholder en bilhems og en dukkekrok med et lekekjøkken, dette er rom og utstyr som brukes mye av barna. I Grillstadfjæra barnehage er baserommene mer likt utformet og de brukes i stor grad

kun av barnegruppen som tilhører rommet, rommene inneholder byggeklosser og naturmaterialer, som brukes i stor grad av barna til lek og samspill. Tautrarmmet inneholder i tillegg plast dyr og andre bondegård leker som de yngre av storbarna bruker mye i leken. Frostarmmet inneholder i tillegg klinkekuler og klinkekulebaner. Denne innredningen skal ifølge pedagogene være tilpasset barnegruppenes alder, da barnegruppene er fordelt etter alder i denne barnehagen.

Allrommene brukes i begge barnehagene til ulike aktiviteter i tillegg til at det er trafikk i gjennom disse rommene, fordi man må igjennom dette rommet for å komme til andre rom. Rommene brukes til måltider i tillegg til at Ladesletta bruker sitt allrom til lek, tegning, perle og spill ved bordene og Grillstadfjæra bruker sitt allrom (Brygga) til spill ved bordene.

Grovgarerbene og fingarderbene brukes mye, til av – og påkledning, det er her barna og foreldrene blir møtt av pedagogene om morgen. Fingarderbene er arealer som trekker barna til seg og hvor de leker og herjer uten å føle at pedagogene følger med dem. Disse rommene brukes i tillegg av barn som ønsker å gjemme seg bort for en stund når rommene ellers står ubrukt.

Atelieret er et rom med en tydelig intensjon i begge barnehagene, disse brukes til maling, tegning og klipping i tillegg til prosjekt. Atelieret er sentralt plassert og brukes i stor grad ved Grillstadfjæra og spesielt av barnegruppen Tautra. I Ladesletta er rommet plassert i enden av Fingarderen og er lite tilgjengelig, rommet brukes derfor ikke i like stor grad i denne barnehagen, men brukes ved forespørsel av barn. Grillstadfjæra har i tillegg til Atelieret to andre verksted, svalgangen og fyrlykta som brukes under prosjekt, men som ikke brukes under frilek. Slike rom har ikke Ladesletta, men de bruker allrommet i større grad.

Barna liker å løpe og herje og begge barnehagene har et stort rom som tillater dette. Ved Ladesletta representeres dette rommet av Dramarommet som er et flerbruksrom. Her foregår det både pedagogiske aktiviteter og frilek. Rommet inneholder en scene, utkleddingstøy, skumgummileker, senger og et stereoanlegg. Ved Grillstadfjæra barnehage representeres dette rommet av Svaberget hvor det også foregår pedagogiske aktiviteter og frilek. Dette rommet inneholder en scene og udefinerte tumbleleker til fin- og grovmotorisk lek. Undersøkelsene viser at Ladesletta bruker dette rommet mer aktivt enn Grillstadfjæra.

Underspørsmål II: *Hvordan er bruksfrekvensen?*

Ved de studerte casene er det høyest bruksfrekvens i baserommene. Dette fordi rommene er et samlingspunkt for barnegruppene og rommene brukes både til pedagogisk aktivitet og ved frilek. Baserommene brukes hver dag om morgenen til baremøte og til å samle barna. Ellers brukes rommene til pedagogisk aktivitet, til å samle barna når alle barna er tilstede i barnehagene og ved frilek når de er en barnegruppe tilstede i barnehagene.

Allrommene har høy bruksfrekvens og brukes av begge barnegruppene i barnehagene. Disse Allrommene genererer en del trafikk da man må igjennom dette lokalet for å komme til andre rom. Garderbene har en høy bruksfrekvens da alle barn og foreldre må igjennom rommene for å komme til storbarnas lokaler. Dette fordi rommene er i direkte tilknytning til

storbarnsavdelingenes inngangsparti. Grovgarderoben er i begge barnehagene avskilt med en dør som lukkes og skaper en barriere for annen bruk enn av- og påkledning. Fingarderbene brukes mye, både til av- og påkledning og til lek i begge barnehagene. Ved Ladesletta er fingarderober en del av allrommet og det er åpent for at barn tar i bruk denne som en del av lekearealet, hit går også barn når de trenger å være litt alene. Ved Grillstadfjæra er fingarderober skilt fra de resterende lokalene med en dør, men denne står ofte åpen og barna trekkes mot dette området for å både leke sammen og når de trenger tid alene.

Atelieret er i begge barnehagene populære blant de eldste barna i begge barnehagene, men bruksfrekvensen er ulik i barnehagene. Grillstadfjæra bruker rommet hver dag både til frilek og ved prosjektarbeid. Ladesletta bruker rommet sjeldnere og mest til prosjektarbeid, men det hender at de åpner rommet for barn ved forespørsel.

Begge barnehagene har et rom der løping og herjing er tillatt. Ved Ladesletta er dette rommet representert av Dramarommet som er et flerbruksrom hvor de både har pedagogiske aktiviteter og frilek og rommet brukes hver dag og er veldig populært blant barna. Ved Grillstadfjæra brukes Svaberget, hvor det også foregår pedagogiske aktiviteter og frilek. Rommet brukes ikke like ofte i Grillstadfjæra som i Ladesletta, fordi rommet også brukes av småbarna i tillegg til at det må være med en pedagog da rommet er avskilt fra resten av lokalene.

Underspørsmål III: *Kreves det organisering og oppfølging fra pedagogene?*

Studiene viser at det kreves organisering og oppfølging fra pedagogene. Undersøkelsene ved casene viser at når alle barna er inne på en gang kreves det en del organisering av barna og de har ikke like stor frihet til å velge aktiviteter, de samles i stor grad på hver sine baserom og resten av lokalene står tilnærmet ubrukt. I disse tilfellene kunne det med fordel blitt organisert bedre slik at barna kunne fordelt seg utover i lokalene og på tvers av barnegruppene. Når det er en barnegruppe tilstede i lokalene organiseres barna i større grad, de deles i mindre barnegrupper under prosjekt der de fordeler seg på ulike rom. Ved frilek blir ikke barna styrt i vesentlig grad, de er fri til å leke hvor de vil og med hvem de vil. Når barna skal ut, sendes de i puljer for å kle på seg i garderobene. I tillegg blir barna i Ladesletta sendt ut puljevis for å hente bestikk og tallerkener ved måltider.

Fleksible løsninger er tenkt slik at barn og ansatte skal organiseres fleksibelt innad i lokalene, der lokalene er ment å støtte opp fordeling av barna i mindre grupper. Barnehagelokalene ved de studerte casene støtter opp om en fordeling av barna og dette gjøres når de er en base eller barnegruppe tilstede i lokalene. På bakgrunn av studiene opplever jeg at barnehagene følger den samme rammeplanen da de har tilnærmet de samme rutinene i begge barnehagene og de har prosjekter ut fra rammeplanens fagområder.

Barna blir i begge barnehagene fulgt opp av de ansatte viser undersøkelsene. Barn og foreldre blir tatt imot av en pedagog om morgenen der pedagogen har en samtale med foreldrene om hvordan det går med barnet, om det er saker de burde vite og så videre. Barna blir spesielt fulgt opp under prosjekt og pedagogiske aktiviteter hvor de ansatte bruker kamera og følger

opp barna for å sørge for at de ikke faller utenfor. Barnehagene har foreldremøter og foreldresamtaler flere ganger i året.

9.2 Opplevelse og brukskvalitet

Forskningsspørsmål 2: *Hvordan oppleves brukskvaliteten i lokalene for de største barna og for pedagogene?*

Studiene viser at brukskvaliteten er god både for barn og ansatte i begge barnehagene. De ansatte mener ved begge barnehagene at de har oppnådd sine ønsker og mål i forhold til barna. Begge barnehagene arbeider kontinuerlig med mål, organisering av barn og lokaler i forhold til prosjekt og fagområder. Undersøkelsene viser at barna føler seg delvis fri i lokalene, de deltar i prosjekter og leker i lokalene. Både barn og ansatte har vendt seg til å bruke byggene og det lokalene har å tilby og lederne i barnehagene mener at de oppnår det de ønsker med barnehagen. Som er å drive en barnehage med fleksible løsninger der pedagogikken, rammene og retningslinjene følges.

Undersøkelser i barnehagene viser at de ansatte i barnehagene er mer bevisst på fysiske faktorer som spiller inn på deres opplevelse av lokalene og i hvilken grad lokalene støtter opp om bruken og organiseringen av barna. Det som trekkes frem i begge barnehagene er naturlig lys og luftkvalitet. Lysinslippet er bedre i Grillstadfjæra da de har større vinduer. Plasseringen av disse fører naturlig lys innover i lokalene, Ladesletta derimot har på grunn av at de befinner seg i eksisterende lokaler ikke fått benyttet vindusflater i lik grad. Plasseringen av baserommene gir god lysinslipp inn i disse rommene, men fører til at allrommet får mindre naturlig lys. Luftkvaliteten kunne i begge barnehagene vært bedre. Luftkvaliteten blir merkbart dårligere når en stor gruppe oppholder seg i et rom over en lengre periode. Barna ser ikke ut til å legge stor merke til fysiske kvaliteter, men er mer opptatt av å ha det gøy i lokalene og at de har ulike aktiviteter å velge mellom.

Brukskvaliteten er ikke bare avhengig av bygget og lokalene viser casestudiene, men kan sees i en relasjon mellom brukerne og det fysiske bygget. Begge barnehagene blir påvirket av bygningsmessige- og organisatoriske løsninger. Barnehagene har hatt ulike utgangspunkt. Ladesletta er bygget i eksisterende lokaler som har vært med på å sette en standard for den fysiske utformingen. I Ladesletta blir brukskvaliteten påvirket av fordelingen av barn i lokalene. Studiene viser at barna trives best når de er en barnegruppe i lokalene av gangen, hvor de kan bruke alle rom. Utformingen bidrar til allsidighet for barna og gir dem mange valgmuligheter. For å få til dette fordeler de ansatte seg etter hvor barna oppholder seg, de organiserer og planlegger godt for at barna skal få muligheten til å spre seg i lokalene.

Grillstadfjæra ble bygget helt nytt for denne barnehagen og det har vært rom for brukermedvirkning i en tidlig fase. Undersøkelser viser at brukskvaliteten er god om de får til en god fordeling barna og varierende bruk av lokalene. Hva lokalene brukes til, at bruken fungerer, kultur og samarbeid er med på å øke trivselen fremfor at det er lokalene i seg selv som påvirker brukskvaliteten.

Underspørsmål I: *På hvilken måte støtter lokalene opp om aktivitetene som foregår der?*

Lokalene er ganske ulike ved de studerte casene. Grillstadjæra har åpne lokaler med et stort allrom og relativt store grupperom, samt flere mindre verksteder. Her har de brukt utsikt og naturlig lys i stor grad som er med på å øke følelsen av at barnehagen har åpne og luftige rom i tillegg til at naturen i stor grad trekkes inn i lokalene. Ladesletta befinner seg i eksisterende lokaler som har bidratt til å utforme de fysiske omgivelsene. Her har de ikke fått mulighet til å ta i bruk utsikten i like stor grad som ved Grillstadjæra barnehage. Ladesletta føles trangere og mer innestengt på grunn av dette. Baserommene stikker ut i allrommet som skaper en korridorfølelse.

Studiene viser at lokalene støtter opp om bruken ved at de har rom med ulike intensjoner ved begge barnehagene. Barnehagene har Baserom som er et tilholdssted for en barnegruppe, hvor det er tilrettelagt for barnemøter med samlingspunkt og tribuner, rommene er delt inn i flere lekesoner som støtter ulike former for lek. Barnehagene har Allrom som er beregnet til måltider og ulike aktiviteter, rommet deles av barnegruppene og er i tillegg et lokale som knytter ulike rom sammen. Barnehagene har Atelier som har en bestemt bruk og hvor materialet i rommet støtter opp om intensjonen til rommet. De har begge rom som brukes til løping og herjing. Dette er Dramarommet ved Ladesletta og Svaberget ved Grillstadjæra, rommene er store og åpne med lite møbler og med udefinerte leker som barna kan leke med. Grovgarderobene er møblert med hyller og oppheng for klær, de har i tillegg hjelpemidler for barna så de har mulighet til å være selvstendige. Fingardrobene inneholder garderobeskap hvor barna oppbevarer klær og andre personlige eiendeler.

Grillstadjæra har i tillegg to verksteder som brukes ved prosjekter, Svalgangen som er et ute/inne verksted med mange naturmaterialer, bord, hyller og skyvedør som leder ut på terrassen. Og Fyrlykta som er tilrettelagt for bruk av en liten barnegruppe, og på grunn av lite naturlig lys på grunn av plasseringen midt i bygget passer til å brukes for lysprosjekter.

Å gjennomføre de pedagogiske målene og intensjonene innenfor de fysiske rammene som skal være til støtte, er en kompleks prosess som i barnehagene løses ved å ha et godt samarbeid på tvers av barnegruppene. Det er i begge barnehagene de pedagogiske lederne som har ansvar for samarbeid og fordeling av lokalene mellom barnegruppene og det er deres ansvar å fange opp- og endre på bruken i rom som ikke fungerer. Lederne i begge barnehagene mener at de fysiske lokalene og interiøret støtter opp om de organisatoriske tiltakene og fører til at personalets arbeid med å virkeliggjøre pedagogikken kan gjennomføres.

Underspørsmål II: *Er lokalenes utforming til hindring for aktivitetene som foregår i barnehagene?*

I hovedsak er ikke lokalenes utforming til hindring for aktivitetene som foregår i barnehagene som er blitt studert. Utformingen av de fysiske omgivelsene er gjort i planleggingsfasen til byggene og det har vært representanter med i denne fasen fra begge barnehagene.

Undersøkelsene viser at Grovgarderoben er liten i forhold til antall barn som bruker den i begge barnehagene. Dette fører til at pedagogene må organisere og samarbeide på tvers av basene slik at barna slippes ut i puljer for å kle på seg og gå ut, og når de har vært ute og skal inn.

Begge barnehagene som er studert har faktorer som kan være med på å skape utfordringer for de ansatte. Ved Ladesletta må de forholde seg til at de befinner seg i eksisterende lokaler som fører til at de ikke får utnyttet utsikten og lysinnslipp optimalt i allrommet. Dette fører til at rommet føles trangt og mørkt. Kjøkkenet er avskilt fra resten av barnehagelokalene og på grunn av kjøkkenets plassering må de ansatte organisere mye i forhold til at en pedagog forsvinner inn på kjøkkenet ved matlaging og barna må dermed samle seg på et mindre område enn om de hadde vært alle ansatte tilstede. Likevel mener jeg på bakgrunn av undersøkelsene at de har gjort en god planlegging i grunn for å løse utfordringene rundt dette. Kjøkkenet deles mellom 4 baser som fører til at det er mange personer som bruker det samtidig.

Ved Grillstadfjæra er de ansatte veldig fornøyde med de fysiske løsningene. Undersøkelsene viser at de fysiske løsningene støtter opp om organiseringen i stor grad, pedagogene er veldig bevisste på bruk av lokalene i det pedagogiske arbeidet. Men kjøkkenet som er en del av allrommet beskrives som trang med tanke på at det skal være et produksjonskjøkken.

9.3 Statlige og kommunale rammer og retningslinjer fortolket i barnehagene

Forskningsspørsmål 3: *Hva er de statlige og kommunale føringene?*

De statlige og kommunale føringene som er viktige styringsdokumenter i barnehagene er først og fremst Barnehageloven og Nasjonal rammeplan for barnehager. Men Trondheim kommunes funksjons- og arealprogram er også et viktig dokument for kommunale barnehager innad i kommunen. Spesielt i en utbyggingsfase av barnehagebyggene da denne gir føringer til det fysiske bygget i henhold til pedagogikken som føres i dag.

Pedagogikken i barnehagene er forankret i Barnehageloven, Nasjonal rammeplan og til dels i kommunens Funksjons- og arealprogram. Barnehagene utformer egne styringsdokumenter som skal være rettet mot deres enhet og for å forme barna i henhold til lokale verdier og normer. De lokale styringsdokumentene henter inn sentrale punkter fra de statlige og kommunale retningslinjene og føringene, men er tilpasset enheten og nærmiljøet.

Forskningsspørsmål 4: *Hvordan er de statlige og kommunale føringene fortolket og iverksatt i den enkelte barnehage?*

Pedagogikken som brukes i de studerte barnehagene er forankret i barnehageloven og nasjonal rammeplan for barnehager. Undersøkelsene viser at casene utformer egne pedagogiske dokumenter som baserer seg på sentrale punkter fra loven og rammeplanen. Barnehagene utformer egne styringsdokumenter for å sikre at retningslinjer er rettet mot deres enheter og for at barna skal formes etter lokale verdier. Fagområdene i rammeplanen følges

hos begge casene ved at de har fastsatte dager per uke til prosjekt og tur. Didaktikken i barnehagene kom frem ved at barnehagene var dekorert med resultater fra prosjekter. I tillegg til at organiseringen av barna og planleggingen rundt dette var forankret i styringsdokumentene til barnehagene.

Undersøkelsene viser at Grillstadjæra i større grad enn Ladesletta utarbeider egne dokumenter som er direkte tilpasset deres barnehage med deres visjon og mål. Der har de valgt å gå bort fra den tradisjonelle årsplanen, for å skape en større fleksibilitet i det pedagogiske arbeidet. De har utformet en egen pedagogisk rapport som tar utgangspunkt i rammeplanens fagområder implementert med barnehagens fysiske omgivelser. Denne barnehagen har i tillegg en verdierklæring som presenterer deres visjon og verdier og hva disse står for. Barnegruppene følger i stor grad de samme temaene fra rammeplanen, men dette er tilpasset alderen på barna i de ulike gruppene.

Grillstadjæra bruker Reggio Emilia pedagogikken for å organisere rom, miljø og materialer for å støtte opp om barnas utvikling. Baserommene, atelieret og brygga brukes aktivt i hverdagen og det ser ut til at både barn og ansatte trives i disse rommene. Svalgangen og Fyrlykta brukes i mindre grad, Svalgangen brukes kun ved prosjektarbeid og Fyrlykta står i perioden undersøkelsene ble utført ubrukt og avlåst fordi det ikke er blitt ryddet etter tidligere bruk.

Ladesletta bruker rammeplanen og årsplanen som deres styringsdokument og tilpasser fagområdene etter årstider. Barnegruppene følger den samme månedsplanen og går igjennom de samme temaene i løpet av måneden. Undersøkelsene ved barnehagen viser at satsingsområdene fra årsplanen blir implementert i hverdagen. Dette viser seg gjennom selvstendighetstrening, her er det tydelig at de ansatte er godt satt inn i nøkkelpunkter i årsplanen. Ladesletta er Grønt flagg sertifisert som bidrar til å øke barnas bevissthet rundt miljøspørsmål. Ved å kildesortere, gjennom ruskeaksjoner og lignende, lærer barna om miljø og hvordan de kan bidra til å ta vare på naturen.

Underspørsmål I: *Når det gjelder utforming av de fysiske omgivelsene?*

Trondheim kommune har innført basekonseptet i de kommunale barnehagene der siktlinjer og åpenhet er viktig for å sikre at personalet har oversikt over barna, i tråd med Trondheim kommunes Funksjons- og arealprogram. Dette ser jeg ved begge casene ved at de har vinduer og glassøyler mellom rommene som øker oversikten og orienteringen til brukerne.

Reggio Emilia er en pedagogikk som brukes i Trondheim kommune. Dette kommer frem av kommunens funksjons og arealprogram og vises i casene ved at de har egne rom for ulike aktiviteter. Atelier er et rom som finnes i begge barnehagene og som er et direkte resultat av Reggio Emilia pedagogikken, vist i utformingen av de fysiske omgivelsene. Rommene i barnehagene er i henhold til Trondheim kommunes Funksjons- og arealprogram.

Undersøkelsene viser at grovgarderobene er i henhold til Funksjons- og arealprogrammet ved at rommet i begge barnehagene er i tilknytning til inngangspartiet, rommene inneholder hjelpemidler som påkledningsbenker og det er tilrettelagt for oppbevaring av yttertøy.

Fingarderobene har i begge barnehagene plass til påkledning og barna har egne garderobeskap. Baserommene er i henhold til Funksjons- og arealprogrammet ved at de er i tilknytning til fellesarealene. I Grillstadfjæra er baserommene eller grupperommene tilrettelagt for barnegrupper i ulike alder. I Ladesletta er de tilrettelagt for at alle barn skal bruke begge baserommene med nisjer for lekesoner på baserommene i form av bilhems, duplorom og dukkekrok. Disse nisjene fungerer som et sted hvor barna kan føle at de gjemmer seg unna samtidig som at pedagogene diskre kan følge med på barna, på grunn av vinduene og glassøylene.

Grillstadfjæra har to verksteder, Svalgangen og Fyrlykta som kan brukes ved prosjektarbeid og har et potensiale for frilek, om pedagogene endrer på innholdet i rommene. For øvrig er kun Grillstadfjæra med i Trondheim kommunes Reggio Emilia nettverk. Dette nettverket går ut på å bevisstgjøre de ansatte i henhold til bruk av rom og rommenes intensjoner.

Undersøkelsene viser at begge barnehagene har denne pedagogikken som en grunnstein i bruken av rommene, fordi Reggio Emilia- pedagogikken er forankret i Trondheim kommunes Funksjons- og arealprogram.

Kjøkkenet er utformet og plassert ulikt i de studerte barnehagene. I Grillstadfjæra er kjøkkenet plassert i direkte tilknytning til Allrommet (Brygga) og kjøkkenet gir mulighet for at barn kan delta i matlaging og forberedelser. Grillstadfjæra har kjøkkenet avskilt fra Allrommet og gir ikke mulighet for at barn kan delta i like stor grad som i Grillstadfjæra.

Underspørsmål II: *Når det gjelder målsettinger, organisering, struktur og drift?*

De studerte barnehagene har innredning og møblement i barnehøyde og leker og utstyr lett tilgjengelig for å sikre barnas selvstendighet og for at barna skal kunne medvirke i egen hverdag. Denne pedagogikken er hentet fra Reggio Emilia- filosofien og er ifølge kommunens Funksjons- og arealprogram en del av målsetningene til barnehager i Trondheim kommune. Barnehagene har rom med tydelige intensjoner som også er hentet fra denne filosofien. Barnehagene har blant annet Baserom som er barnegruppenes faste samlingspunkt i tillegg til at barna kan leke fritt i disse rommene. Barnehagene har Atelier hvor barna har lært at det er aktiviteter som tegning og maling som skal foregå. Ladesletta har et Dramarom og Grillstadfjæra har Svaberget som er rom for løping og herjing.

Den Nasjonale rammeplanen for kommunale barnehager har et mål om å gi en forpliktende ramme for planlegging, gjennomføring og vurdering av barnehagenes virksomhet for barnehagenes styrer, pedagogiske ledere og andre ansatte. Undersøkelsene ved casene viser at ansvaret om å styre hverdagen i barnehagene ligger på de pedagogiske lederne på hver base i samarbeid med enhetsleder og faglig leder. De har sammen planlagt hvordan dagene skal utarte seg, hvilke fagområder de skal ta for seg, til hvilken tid og hvordan de skal forholde seg når alle barn er i barnehagen til samme tid. Barnehagene har dermed faste rutiner for hva som skjer hver dag og de har en fast dagsrytme som følges igjennom hele året der de spiser, leker ute og har tilrettelagte aktiviteter til faste tider. Casene som ble undersøkt har også faste turdager og prosjektdager. De pedagogiske lederne organiserer dagene slik at barnegruppene store deler av dagen er skilt fra hverandre og ved at en barnegruppe er tilstede av gangen i

lokalene for å lette trykket på lokalene og holde støynivået på et akseptabelt nivå. Denne organiseringen gjør at de må følge det planlagte opplegget som kan påvirke den andre basen.

Underspørsmål III: *Har bruken av lokalene blitt endret av beboerne etter innflytting?*

Barnehagene som er studert har ikke endret mye på bruken i lokalene etter innflytting. Pedagogene mener at lokalene er fleksible og har ommøblert og endret rom på en måte der de endrer på dekorasjon og hva som er fagområdet etter årstider og fokusområder.

Ladesletta barnehage arbeider mye for å være lojale med tanke på bruk av rommene. Duplorommet som finnes på basen Ild har tidligere vært lite brukt av barna så de har her gjort grep for å øke attraktiviteten i rommet. Barna har blitt inkludert i denne prosessen og de er nå i ferd med å dekorere veggene og hyller. Undersøkelsene viser at barna har begynt å bruke rommet så det ser ut til at denne prosessen er vellykket. Grillstadfjæra har ikke endret på bruken i lokalene utover dekorering og ommøbleringer inne på baserommene, men undersøkelsene viser at de må gjøre noen grep på Fyrlykta som i dag står ubrukt, for å øke attraktiviteten til rommet. Til høsten har de planlagt å gjøre om svalgangen til et grupperom for en liten barnegruppe, da de tar inn flere store barn enn de har i dag etter statens krav om full barnehagedekning.

9.4 Anbefalinger

Etter utarbeidelsen av denne rapporten vil jeg avslutte med å rette en anbefaling til de som måtte ønske å gjøre undersøkelser om lignende tema som denne studien har omhandlet. For å få et bredere undersøkelsesgrunnlag anbefaler jeg å kontakte flere barnehager innen samme kommune for å øke datagrunnlaget om barnehager og for ytterligere å finne likheter og forskjeller i barnehager innad i en kommune. I tillegg anbefales det å kontakte personer innad i kommunen for å innhente personlige meninger og informasjon rundt barnehagebygg utover informasjonen man får gjennom de kommunale dokumentene. Det anbefales også å kontakte arkitekter, byggefirmaer og byggeledere som er involvert i prosjektene for finne ut om byggene er bygget etter intensjonen og eventuelt få svar på hvorfor sluttresultatet er annerledes enn hva som er intensjonen. For de som er interessert i et bredere studieområde kan det anbefales å ta kontakt med flere kommuner og sammenligne barnehager på tvers av kommunegrensene for å få kjennskap til om det finnes geografiske og kommunale forskjeller eller likheter i målsetninger og drift av barnehager. Eller man kan gjøre den samme sammenligningen med barnehager i ulike land for å få kunnskap om ulike land har det samme synet på barn og barnehagedrift.

For å styrke validiteten i denne oppgaven kunne jeg med fordel tatt for meg flere case innad i Trondheim kommune, slik at jeg kunne sammenligne flere komponenter for å finne forskjeller og likheter i kommunale barnehager. Men jeg mener likevel at jeg har fått et godt teori- og undersøkelsesgrunnlag da det er blitt utført litteraturstudier fra ulike kilder og ulike undersøkelsesmetoder ved casene med deltagere som har ulik fagbakgrunn og dermed ulike forutsetninger. Flere av undersøkelsene ved casene gir det samme resultatet og har en sammenheng med litteraturen.

Litteraturliste

- Amundsen, H. M., Blakstad, S. H., Krogstad, A., Knutsen, W., Manum, B., Sve, L. og Wågø, S. (2007). *Barn og rom. Refleksjoner over barns opplevelse av rom*. (Rapportnr. SBF BY A07004) Trondheim: Trondheim kommune, SINTEF og Dronning Mauds Minne.
- Andersen, S. S. (2013) *Casestudier. Forskningsstrategi, generalisering og forklaring*. (2. Utgave). Bergen: Fagbokforlaget.
- Aveyard, H. (2007). *Doing a Literature Review in Health and Social Care* (1 edition). Berkshire, England: Open University press.
- Barnehageloven (2005). *Lov om barnehager (barnehageloven)*. Lastet ned 10.02.15 fra: <http://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64>
- Becher, A., A. & Evenstad, R. (2012) Kapittel 5 i: Krogstad, A., Hansen, G. K., Høyland, K. & Moser, T. (2012). *Rom for barnehager*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Braut, G. S. & Stoltenberg, C. (2009). *Reliabilitet*. Store Norske Leksikon. Lastet ned 03.11.14 fra: <https://sml.sn.no/reliabilitet>
- Braut, G. S. (2009). *Validitet*. Store Norske Leksikon. Lastet ned 03.11.14 fra: <https://sml.sn.no/validitet>
- Brinkmann, S. & Kvale, S. (2015). *Interviews. Learning the Craft og Qualitative Research Interviewing*. (3. Edition) California: Sage Publications, Inc.
- Buvik, K., Høyland, K., Kvande, W., Tingstad, V., Presterud, A. M. og Kvamstad V. (2003) *Utforming av barnehager- på leting etter barneperspektivet*. Storbysamarbeidet i barnehagesektoren. SINTEF og NTNU.
- Børhaug, K., Helgøy, I., Homme, A., Lotsberg, D. Ø. og Ludvigsen, K. (2011) *Styring, organisering og ledelse i barnehagen*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Clark, A. & Moss, P. (2001). *Listening to Young Children. The Mosaic approach*. London: National Children`s Bureau and Joseph Rowtree Foundation.
- Dahl, B. & Evenstad, R. (2012). Kapittel 9 i: Krogstad, A., Hansen, G. K., Høyland, K. & Moser, T. (2012). *Rom for barnehager*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Dalland, O. (2007). *Metode og oppgaveskriving for studenter*. (4. Utgave). Oslo: Gyldendal akademiske forlag.
- Dalland, O. (2012). *Metode og oppgaveskriving*. (5. Utgave). Oslo: Gyldendal Akademiske forlag.
- Econ Pöyry AS (2008). *Barnehagekartet 2008 – Undersøkelse av full barnehagedekning ved utgangen av året*: Lastet ned: 10.02.15 fra: <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kd/barnehagekart/n-2008-038-hah-barnehagekartet-2008.pdf>
- Fennefoss, A., T. og Jansen, K., E. (2008) *Småbarnspedagogikk og praksisfortellinger. Pedagogisk dokumentasjon gjennom tolkning og analyse*. Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS.

- Fjørtoft, I (2012). Kapittel 3 i: Krogstad, A., Hansen, G. K., Høyland, K. & Moser, T. (2012). *Rom for barnehager*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Grillstadfjæra barnehage (2014) *Verdierklæring*. Juni 2014. Trondheim: Internt dokument.
- Grillstadfjæra barnehage (2013- 2014) *Å skape et fellesskap. Pedagogisk rapport 2013-2014*. Trondheim: Internt dokument.
- Grønmo, S (2004). *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Halvorsen, K. (1989). *Å forske på samfunnet. En innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. (3. Utgave). Oslo: Bedriftsøkonomenes Forlag AS.
- Hansen, G. K., Blakstad, S. H. & Knutsen, W. (2009) *USEtool, Evaluering av brukskvalitet. Metodehåndbok*. (1. Utgave). OSLO: NTNU/SINTEF Byggforsk.
- Høyland, K & Hansen, G., K. (2012) Kapittel 1 i: Krogstad, A., Hansen, G. K., Høyland, K. & Moser, T. (2012). *Rom for barnehager*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Johannesen, A. Tufte, P. A. & Christoffersen, L. (2010). *Introduksjon til Samfunnsvitenskapelig metode*. (4. Utgave). Oslo: Abstrakt forlag AS.
- Krogstad, A. (2012). Kapittel 4 i: Krogstad, A., Hansen, G. K., Høyland, K. & Moser, T. (2012). *Rom for barnehager*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Krogstad, A., Hansen, G. K., Høyland, K. & Moser, T. (2012). *Rom for barnehager*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Kunnskapsdepartementet (2006)¹. *Barnehager i Soria Moria- erklæringen. Barnehager og kontantstøtte*. Lastet ned 29.02.2015 fra: http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/kd/kampanjer/barnehageplass-til-alle/barnehager-i-soria-moria-erklaringen.html?regj_oss=1&id=279698
- Kunnskapsdepartementet (2006)². *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Utdanningsdirektoratet. Lastet ned 14.06.15 fra: http://www.udir.no/Upload/barnehage/Rammeplan/rammeplan_bokmal_2011nett.pdf?epslanguage=no
- Ladestien barnehager (2014-2015) *Årsplan 2014-2015*. Trondheim kommune. Lastet ned 22.05.15 fra: <https://www.trondheim.kommune.no/ladestien-bhg/>
- Meld. St. 24 (2012–2013). (2015). *Framtidens barnehage: 2012-2013*. Lastet ned: 10.02.15 fra: <https://www.regjeringen.no/nb/dokumenter/meld-st-24-20122013/id720200/?docId=STM201220130024000DDDEPIS&q=utfforming%20av%20barnehager%27&navchap=1&ch=2>
- Olsson, N. (2011). *Praktisk rapportskrivning*. Trondheim: Tapir Akademiske Forlag.
- Seland, M. (2009). *Det moderne barn og den fleksible barnehagen. En etnografisk studie av barnehagens hverdagsliv i lys av nyere diskurser og kommunal virkelighet*. (Doktoravhandling) Fakultetet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse. Norsk senter for barneforskning. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet. Trondheim.
- Seland, M. (2011). *Livet i den fleksible barnehagen*. Oslo: Universitetsforlaget

- Thornton, L. & Brunton, P. (2014). *Bringing the Reggio Approach to your early years practice*. (3rd edition). New York: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Tjeldvoll, A. og Skagen, K. (2014) *Didaktikk*. Lastet ned 26.02.2015 fra: <https://snl.no/didaktikk>
- Tjeldvoll, A (2013) *Pedagogikk*. Store norske leksikon. Lastet ned 24.02.2015 fra: <https://snl.no/pedagogikk>
- Trondheim kommune (2005). *Funksjons- og arealprogram for kommunale barnehager i Trondheim*. Trondheim: SINTEF, Trondheim kommune og Trondheim eiendom.
- Trondheim kommune (2014). *Funksjons- og arealprogram for kommunale barnehageanlegg i Trondheim*. Utkast til politiske behandling, 25.4.2014. Trondheim: Trondheim kommune, rådmannens fagstab.
- Trondheim kommune (Udatert)¹. *Ladestien barnehager*. Lastet ned 06.05.15 fra: <http://trondheim.kommune.no/ladestien-bhg/>
- Trondheim kommune (Udatert)². *Ladesletta barnehage*. Lastet ned 06.05.15 fra: <https://www.trondheim.kommune.no/ladesletta-bhg/>
- Wilhjelm, H. (2013). *Barnehagen, Hus og hage 1630 til 2010*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Yin, R. K. (2009) *Case Study Research. Design and Methods*. (fourth edition) Thousand Oaks, California. Sage INC

Vedlegg 1.

USE- Tool.

USEtool er en metodehåndbok som ble utformet av Hansen, Blakstad og Knutsen i en to- års periode fra 2007 til 2009. Formålet med denne metodehåndboken var å utvikle et verktøy for kartlegging og evaluering av brukbarheten av bygg og som er enkel å bruke. Den skal også gi oversikt og dybdekunnskap. Metodehåndboken gir en systematisk gjennomgang av fem anbefalte trinn i en kartleggingsprosess. Disse trinnene er ifølge Hansen et al. (2009):

1. Definere evaluering.
2. Kartlegging av brukskvalitet.
3. Gåtur.
4. Workshop med virksomhet.
5. Handlingsplan og sluttrapport.

I tillegg til disse fem trinnene gir metodehåndboken retningslinjer for hvordan man kan organisere og gjennomføre slike prosesser. I håndboken anbefales det at man gjennomfører alle trinnene i kartleggingsprosessen, men den åpner også for at man kan bruke noen av trinnene avhengig av hvilket fokus man velger å ha som utgangspunkt (Hansen et al. 2009).

Når man skal gjennom en kartleggingsprosess er det viktig at man svarer på hva man ønsker og for hvem. Dette kan man gjøre gjennom å fokusere på spørsmålene: hvem, hva, hvor og hvorfor, spørsmål som alle kan knyttes til de fem trinnene i håndboken (Hansen et al. 2009).

Figur i. Illustrasjon av USE Tool. (Hansen, Blakstad & Knutsen, 2009).

Vedlegg 2.

The Mosaic Approach.

Den mosaiske tilnærmingen er en metode for å lytte til barn, der barna anerkjennes som likestilte med de voksne. Tilnærmingen beskrives av Clark og Moss (2001) som en fremgangsmåte som kombinerer det visuelle med det verbale hvor deltakernes vurdering er en viktig faktor i utviklingen av kommunikasjonen. Tilnærmingen har som mål å gi barna en stemme ved endringer i deres hverdag ved aktiv bruk av fantasifulle metoder, og for å fremme dialogen barn imellom, mellom barn og foreldre og mellom barn og barnehagepedagoger. Metoden beskrives videre som en tilnærming der barnas egne bilder, fotografier, turer og kart kan settes sammen slik at man kan snakke sammen og observere dette for å få en dypere forståelse av barnas liv. Barnas eller deltakernes vurderinger er like mye en del av prosessen som dialog, refleksjon og handling. Den mosaiske tilnærmingen er inspirert av pedagogisk dokumentasjon utviklet for bruk i Reggio Emilia pedagogikken i Nord Italia.

Clark og Moss (2001) beskriver The Mosaic Approach som en tilnærming med flere metoder som inneholder et rammeverk for metoder for hvordan man kan lytte aktivt til unge barn, også barn som ikke enda har fått et språk. Som et integrert tilnærming kombineres det visuelle med det verbale og verdien ved å snakke med små barn om deres daglige liv. Den mosaiske tilnærmingen foreslår ulike verktøy man kan bruke som skal bidra til å aktivere små barn til å kommunisere sine tanker og ideer til voksne. Hjelpemidler som brukes til dette kan være bilder, tegninger eller lignende. Metodene og hjelpemidlene kan videre fungere som et utgangspunkt for å holde praten gående, til å lytte videre og til refleksjon.

I denne tilnærmingen forteller Clark og Moss (2001) at det er plassert en del ulike teknikker sammen for å få kjennskap til barns erfaringer og synspunkter om deres liv i en institusjon. Noen av metodene sees på som mer tradisjonelle og skal lære voksne om unge barns liv, mens andre metoder skal fungere som en ny mulighet til å lytte til barna i «flere kanaler». Det er på grunn av disse aspektene at Clark og Moss (2001) kaller The Mosaic Approach for en multi metode tilnærming. The Mosaic Approach er delt inn i to stadier der den første delen ansees for å være en reflekterende del og den andre anses for å være en fortolkende del.

1. Stadium: Voksne og barn samler inn dokumentasjon.

I dette stadiet er observasjon det første verktøyet som brukes av forskeren. Det beskrives at observasjon er en del av det å lytte til barnet, noe som er spesielt viktig ved observasjon av barn som ikke enda har utviklet språk da de kommuniserer gjennom kroppsspråk, ansiktsuttrykk ol. Det neste verktøyet som nevnes er barnekonferanse som består av en intervjuplan der man spør sentrale spørsmål om barnas hverdag i barnehagen, hvorfor de kommer dit og hvilket forhold de har til de voksne og hva som er favorittaktivitetene deres ol. Som hjelpemiddel ved utførelsen av intervjuet med barna kan det brukes bilder av lokalene og personer i barnehagen som kan gjøre det lettere for barn å sette ord hva de føler og mener gjennom å bruke det visuelle i bildene. I dette stadiet kan man la barna ta i bruk kamera og gå en tur i lokalene samtidig som man kartlegger det barna mener er viktige steder og ting for dem mens de tar bilder av disse stedene og tingene. Å gå tur igjennom lokalene som er ledet av barna er også et viktig hjelpemiddel i dette stadiet. Her er det barna som bestemmer hva

man skal se og hva som blir pekt ut som viktig, det er barna som har ansvar for å dokumentere på turen, gjennom for eksempel å bruke fotoapparat, ved å tegne eller ved å bruke båndopptaker. Informasjonen kan senere brukes til å lage et tankekart eller lignende i stadium to. I tillegg til disse hjelpemidlene kan man lage «skattekart», ha rollespill, og samtale med foreldrene og barnas kontaktperson i barnehagen til barna som deltar i en mosaisk studie forteller Clark og Moss (2001).

2. Stadium: Voksne og barn samarbeider om å sette sammen informasjonen for dialog, refleksjon og tolkning.

Dette stadiet handler om å samle sammen informasjonen som er innhentet i stadium 1 for å skape refleksjoner og dialog mellom barna og forskeren. I dette stadiet kombinerer man fortellingene med bilder for å øke forståelsen for barnas prioriteringer. Her kan barn fortelle om sine refleksjoner ved hjelp av for eksempel bilder de selv har tatt, ved å vise steder de synes er viktige eller ved rollespill. Forskere kan senere få supplert denne informasjonen fra voksne personer, foreldre eller barnehagepedagoger, som kjenner barna for å øke forskerens forståelse av barnets meninger (Clark og Moss, 2001).

Vedlegg 3.

Intervjuguide for barnehagepedagoger og barnehageledere.

Jeg ønsker å utføre intervjuer med ulike representanter i barnehagene som jeg har som case for å lære mer om de ansattes hverdag og meninger om bygget de arbeider i. Dette for å få en innsikt i hvordan barnehagene fungerer i praksis og hvordan rammeverk er med på å forme deres hverdag.

Introduksjon

1. Kan du fortelle litt om deg selv og din rolle i barnehagen?
2. Hvor lenge har du vært ansatt?
3. Hva er dine arbeidsoppgaver?

Spørsmål om barnehagen og driften.

1. Hvor mange ansatte og barn har dere i barnehagen?
2. Anser dere barnehagen som en basebarnehage, sonebarnehage eller avdelingsbarnehage?
3. Er det noe dere vil trekke fram ved barnehagen som fungerer særdeles godt?
4. Er det noe ved barnehagen som fungerer dårlig?
5. Er det steder i barnehagen som barna bruker mest og trives best?
  - a. Hvorfor?
  - b. Er dette med tanke på rommet, stedet eller lekene der?
6. Hvordan fungerer bygget i forhold til planlagte aktiviteter/frie aktiviteter?
7. Hvordan fungerer innredningen/møblelementet?
8. Hvor ofte brukes baserommene/grupperommene?
  - a. Føler du at dette er nok eller skulle du tenke det at de blir brukt oftere?
  - b. Brukes de til fast lek eller fri lek (Kun til morgenmøte eller frilek i tillegg)?
  - c. Gis det rom for å fremme barnets lærings og danning i disse rommene?
9. Hvor ofte brukes spesialrommene/verkstedene?
  - a. Føler du at dette er nok eller skulle du tenke det at de blir brukt oftere?
  - b. Brukes de til fast lek eller fri lek (Matematikkrom kun til å lære om tall)?
  - c. Gis det rom for å fremme barnets lærings og danning i disse rommene?
10. Hvor observerer dere (personalet) at det er mye trafikk?
  - a. Er det forskjell på barnas trafikk og personalets trafikk?

Bruk i henhold til statlige og kommunale rammer og retningslinjer.

1. På hvilken måte tolker dere de statlige og kommunale føringene (barnehageloven, rammeplanen, funksjons- og arealprogrammet etc)?
  - a. Har noen av de statlige og kommunale føringene vert med på å legge begrensninger eller støtte opp om utformingen av de fysiske omgivelsene?

- b. Har noen av de statlige og kommunale føringene vert med på å legge begrensninger eller støtte opp om målsetninger, struktur og driften av barnehagen?
  - c. Har noen av de statlige og kommunale føringene vert med på å legge begrensninger eller støtte opp om den daglige driften og bruken av lokalene?
- 2. Har dere endret noe på bruken av lokalene etter innflytting?
  - a. Evt. Hva, hvordan og hvorfor?
- 3. Hvordan vil du beskrive at barnehagelokalene brukes av de største barna (3-6 år)?
  - a. Hvilke arealer og utstyr blir brukt av disse barna?
  - b. Hvordan er bruksfrekvensen (Hvilke rom/steder brukes mest/minst)?
  - c. Kreves det at pedagogene organiserer barna i hverdagen (hvilke rom de kan leke på ol.)?
  - d. Kreves det at pedagogene følger opp barna i hverdagen (registrere fremgang ol.)?
- 4. Hva er viktig for en god barnehage med tanke på utforming?
  - a. Tanker rundt de store barna ang. dette?
  - b. Med tanke på fordeling av barn i lokalene, lyd, lys, luftkvalitet ol.?
- 5. Hvordan oppleves brukskvaliteten (trivsel) i lokalene for de største barna?
- 6. Hvordan oppleves brukskvaliteten (trivsel) i lokalene for pedagoger og andre ansatte?
- 7. På hvilken måte vil du si at lokalene støtter opp om aktivitetene som foregår i barnehagen?
- 8. Føler du at lokalenes utforming er til hindring for aktivitetene som foregår i barnehagen?

Planlegging av bygget

- 1. Føler du at det fysiske bygget støtter opp om deres visjoner?
- 2. Har noen av personalet vært med på planleggingsfasen av det nye bygget?
- 3. Hva var viktig å få til for dere som er ansatte i barnehagen og som er daglig brukere?
- 4. Hvordan fikk dere formidlet ønsker og intensjoner (workshop, møter ol.)?
- 5. Hvilke krav, behov og ønsker hadde dere til den nye barnehagen?
  - a. Er de blitt oppfylt i dette bygget?

Avsluttende kommentarer

Er det noe du ønsker å tilføre som jeg ikke har spurt om?

Vedlegg 4.

Gåtur med ansatte

Formålet med gåturen:

Ved å gjennomføre gåtur i barnehagen ønsker jeg å evaluere bruken opp mot statlige og kommunale retningslinjer, mål og intensjoner.

Jeg har valgt ut noen steder som ønskes å ha med i evalueringen, samt et valgfritt stoppested hvor deltakerne får anledning til å ta meg med til en plass de vil fortelle om i evalueringen.

Før gåturen starter brukes det fem minutter på å sette deltakerne inn i hva en gåtur er, hvordan den skal gjennomføres og hvor de enkelte stoppestedene skal være. Jeg har valgt hvilken type stoppesteder vi skal innom, men ikke hvor disse er spesifikt.

Dette bestemmes sammen med deltakerne slik at de kan ta meg med til steder hvor de ønsker å fortelle noe.

Stoppesteder

- Grovgarderobe
- Baserom/ Grupperom
- Spiseareal
- Spesialrom (Verksted, atelier e.l.)
- Kjøkken
- Valgfritt rom

Valgfritt rom

	Svært	Ganske	Noe	Nøytralt	Noe	Ganske	Svært	
Naturlig lys								Lite naturlig lys
God tilrettelegging for barn								Dårlig tilrettelegging for barn
God tilrettelegging for voksne								Dårlig tilrettelegging for voksne
Åpent								Lukket
Stille								Støyende
Aktivt								Lite aktivt
Mange sanseinntrykk								Få sanseinntrykk
Høy møbleringsgrad								Lav møbleringsgrad
Fleksibelt								Bestemt
Romslig								Trangt
Oversiktlig								Lite oversiktlig
Trygt								Utrygt
Generell bruk								Bestemt bruk
Spennende								Kjedelig
Mange materialer								Få materialer
God luftkvalitet								Dårlig luftkvalitet

Positive inntrykk:

Negative inntrykk:

Forslag til forbedring:

Andre kommentarer:

Vedlegg 5

Gåtur i samarbeid med barn.

Formålet med gåturen:

Ved å gjennomføre en gåtur med barn ønsker jeg å sette meg inn i deres tanker og meninger om ulike steder i barnehagen. Jeg ønsker å få svar på om stedene åpner for fri lek og aktivitet eller om det er forhåndsbestemt hva som skal gjøres på de ulike stoppestedene. Hvor godt barna liker stedene og hvorfor.

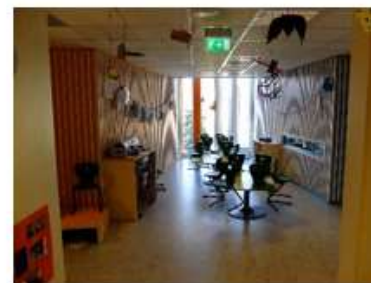
Jeg har valgt ut et sted som ønskes å ha med i evalueringen, samt et valgfritt stoppested hvor barna får anledning til å ta meg med til et sted de vil fortelle om i evalueringen.

Før gåturen starter brukes det fem minutter på å sette barna inn i hva en gåtur er, hvordan den skal gjennomføres og hvor stoppestedene skal være. Jeg har laget et avkrysningsskjema der barna krysser av for et alternativet som passer best. Jeg vil lese opp det som står så barna forstår hva de svarer på.

Da det er barn som er deltagere vil jeg være åpen for endringer underveis i gåturen hvis barna ønsker å vise meg andre steder enn det som er forhåndsbestemt og om de ønsker å fortelle i stedet for å krysse av på avkrysningsskjemaet er jeg åpen for dette.

Stoppesteder

- Baserom/ Grupperom
- Valgfritt rom

Valgfritt Rom

	Ja 	Middels/Vet ikke 	Nei 	
Har du det gøy her?				Det er kjedelig
Kan du bestemme selv hva du vil gjøre?				Kan ikke bestemme selv
Kan du leke med hvem du vil i dette rommet?				Kan ikke leke med hvem jeg vil
Kan du være her når du vil?				Kan ikke være her når jeg vil
Klarer du deg uten hjelp fra en voksen her?				Trenger hjelp fra en voksen
Er det mange barn av gangen her?				Få barn
Er det romslig her?				Trangt
Er det stille her?				Støyende
Er det lyst her?				Mørkt
Kan du se inn i andre rom herfra?				Kan ikke se inn i andre rom